

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Katja Rogan
Življenjski svet starejšega revnega prebivalstva v občini Rogašovci
Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Katja Rogan

Življenjski svet starejšega revnega prebivalstva v občini Rogašovci

Magistrsko delo

Mentor: doc. dr. Srečo Dragoš

Študijski program: Socialno delo s starimi

Ljubljana, 2016

Iskreno se zahvaljujem vsem sogovornikom, ki so mi zaupali in z mano podelili svoje življenjske zgodbe.

Neizmerno sem hvaležna tudi družini, ki mi je stala ob strani vsa leta študija, posameznikom, ki so me spodbujali in motivirali, da vztrajam ter mentorju za dragocene napotke pri pisanju magistrske naloge.

Zdaj veš, zakaj se je zgodilo, kot se je.

A to ti ni v pomoč

in žal ti ne pomaga

skozi noč.

Ni nujno, da boš preživel, če boš razumel –

bo pa vseeno lepo.

Die Sterne

IZJAVA

Spodaj podpisani/-a **Katja Rogan**, študent/-ka drugostopenjskega študija Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani, z vpisno številko **06130160**, s svojim podpisom izjavljam, da sem avtor/-ica magistrskega dela z naslovom:

»Življenjski svet starejšega revnega prebivalstva v občini Rogašovci«.

S svojim podpisom zagotavljam:

- da je predloženo magistrsko delo rezultat mojega samostojnega raziskovalnega dela ter da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev citirana in navedena v seznamu virov, ki je sestavni del predloženega magistrskega dela;
- da se zavedam, da je plagiatorstvo, ne glede na obliko in način predstavljanja tujega avtorskega dela kot svojega, v nasprotju z akademsko etiko in s pričakovanimi moralnimi prepričanji ter pomeni hujšo kršitev pravil in predpisov, ki urejajo to področje, kot tudi posledic, ki jih ima takšno dejanje za predloženo delo in z njim povezani status;
- da sem seznanjen/-a z določili Pravilnika o študiju na programih druge stopnje;
- da je predloženo pisno delo identično elektronski verziji istega dela;
- da v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 16/07, 68/08 in 110/13) dovoljujem, da se zgoraj navedeno magistrsko delo objavi v digitalni zbirki eGradiva in repozitoriju UL.

V Ljubljani, **27.06.2016**

Podpis avtorja/-ice:

S svojim podpisom:

- dovoljujem knjižnici Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani uporabo svojega rojstnega datuma za namen obdelave magistrskega dela v sistemu COBISS;
- soglašam z objavo svojega magistrskega dela na svetovnem spletu;

V Ljubljani, **27.06.2016**

Podpis avtorja/-ice:

Naslov: Življenjski svet starejšega revnega prebivalstva v občini Rogašovci

Povzetek: V magistrski nalogi se ukvarjam z vprašanjem revščine starih ljudi v občini iz katere prihajam. Osredotočam se na razumevanje življenjskega sveta starih ljudi in strategij preživetja z omejenimi finančnimi viri. V teoretičnem delu opisujem razumevanje vpliva demografskih sprememb in državne blaginje na pojav revščine ter razumevanje revščine na podlagi različnih teorij. Omenjam tudi vlogo socialnega dela v zvezi s tem problemom. Opravila sem kvalitativno raziskavo, v katero sem vključila osebe, ki mesečno prejemajo minimalni dohodek, ki je pod pragom tveganja revščine. S pomočjo spraševanja oziroma devetih poglobljenih intervjujev sem prišla do rezultatov, ki sem jih kvalitativno analizirala. Ugotovila sem, da je dojemanje revščine predvsem subjektivno, odvisno od percepcije posameznika in njegovih predstav ter želja. Zaznala sem zadovoljstvo in skromnost kljub pomanjkljivim bivanjskim razmeram ter odpovedovanju, ki je ena od glavnih strategij preživetja intervjuvancev. Zaskrbljujoča je predvsem njihova neinformiranost in omejen dostop do pravic iz javnih sredstev.

Ključne besede: revščina, stari ljudje, strategije preživetja, demografske spremembe, stopnja tveganja revščine

Title: Lifeworld of poor elderly residence of Rogašovci municipality

Keywords: poverty, older population, survival strategies, demographic changes, risk of poverty rate

Abstract: In my master's thesis I deal with the questions related to poverty of the older people in the municipality of my origin. I concentrate on understanding the lifeworld of older people and survival strategies, given their limited financial resources. In theoretical part of my thesis I focus on recognising the influence of demographic changes and welfare state on phenomenon of poverty and understanding poverty in general, according to different theories. I also mention the role of social work in addressing the problematic. I have conducted a qualitative survey including people, whose minimum monthly income does not exceed the risk of poverty threshold. My method was in-depth interviewing nine different people, their relevant answers gave me ground for a qualitative analysis. I established that the perception of poverty is above all subjective, depending on perception of an individual, his ideas and wishes. I noted satisfaction, humility, despite poor if not unfit living conditions, and self-abdication as one of the main survival strategies of interviewees. Disinformation and limited access to rights from public funds are especially worrying.

Kazalo vsebine

1. Teoretični uvod	1
1.1. Demografske spremembe in staranje	2
1.2. Stari ljudje kot ranljiva družbena skupina	3
1.3. Starost kot tveganje.....	4
1.4. Revščina in družbena neenakost	5
1.5. Stopnja tveganja revščine	8
1.6. Revščina in stari ljudje.....	10
1.7. Zakonodaja na področju varstva starejših.....	11
1.8. Vloga socialnega dela	15
2. Problem	19
3. Metodologija	21
3.1. Vrsta raziskave, model raziskave, spremenljivke	21
3.2. Raziskovalni instrument in viri podatkov	21
3.3. Populacija in vzorčenje	22
3.4. Zbiranje podatkov	26
3.5. Obdelava in analiza podatkov	28
4. Rezultati in razprava.....	29
5. Sklepi in predlogi	46
6. Seznam virov.....	50
7. Priloge	54
7.1. Priloga 1 – Smernice za opravljanje intervjujev	54
9.2. Priloga 2 – Prva faza kodiranja - tabele	57
9.3. Priloga 3 – Zapisi/transkripti intervjujev	77

Kazalo tabel

Tabela 1: Stopnja tveganja revščine glede na starost in spol, letno.....	8
Tabela 2: Stopnja dolgotrajnega tveganja revščine glede na starost in spol, letno	9
Tabela 3: Stopnja tveganja revščine, statistične regije, Slovenija, letno	10
Tabela 4: Osnovne informacije o intervjувancih, »socialna izkaznica«.....	24
Tabela 5: Rezultati raziskave, druga faze kodiranja.....	32

1. Teoretični uvod

Splošno znano je, da se v Sloveniji, tako kot v drugih evropskih državah, soočamo z izrazitimi demografskimi spremembami, katerih posledice bodo v prihodnosti verjetno še bolj izrazite. Prihaja do sprememb v pokojninskem sistemu in sistemu socialne varnosti, posledice se kažejo tudi na trgu dela. Daljša se življenjska doba posameznikov, kar lahko pomeni, da so ljudje več časa upokojeni ali obratno, v redkih primerih, da delajo tudi po izpolnjenih pogojih za upokojitev. Upokojitev predstavlja večjo življenjsko spremembo, ki se je nekateri veselijo, za nekatere pa predstavlja stres, sploh če bodo prejeli pokojnino, ki ne bo zadostila njihovim življenjskim potrebam. Ravno to me je napeljalo, da sem začela razmišljati o tem, kakšno je življenje starega človeka, ki prejema minimalni prihodek, tj. minimalno pokojnino. Prihajam iz Prekmurja, kjer se posledice slabe gospodarske politike in kronične brezposelnosti kažejo na različnih ravneh, kar nas tudi uvršča med najbolj ogrožene slovenske regije. Značilen je beg možganov, saj vedno več mladih odhaja v večja mesta ali v tujino, na podeželju pa ostajajo starejše generacije. Problem se mi zdi tudi v vedno kasnejših zaposlitvah mladih, ki težko dobijo redno zaposlitev in že prej omenjeno odseljevanje tudi v tujino, kar vse skupaj vpliva na zmanjšan dotok sredstev v pokojninsko blagajno. Gre za kompleksno zadevo, ki se tiče različnih področij, od demografskih sprememb, do pokojninskega in socialnega sistema ter politike države na splošno. Po mojem mnenju država vlaga premalo energije v reševanje teh vprašanj, predvsem kar se tiče zaposlovanja mladih in s tem preprečevanja pokojninske nevzdržnosti. Po drugi strani pa starejše potiska v kot s pokojninami, saj je minimalna pokojnina manjša od praga tveganja revščine. V teoretičnem uvodu navajam ugotovitve različnih avtorjev glede omenjenega problema, v nadaljevanju pa sledijo rezultati raziskave, ki sem jo opravila v Občini Rogašovci.

1.1. Demografske spremembe in staranje

V Sloveniji se, tako kot v drugih razvitih državah, že leta srečujemo s staranjem prebivalstva. Staranje prebivalstva je del procesa demografskih sprememb, o katerih pišejo mnogi avtorji.

Šircelj (v Hlebec 2009: 18) opredeljuje staranje prebivalstva kot del demografskega prehoda, prehoda iz visokih ravni rodnosti in umrljivosti na nizke. Prebivalstvo Slovenije se je pričelo starati že na prehodu iz 19. v 20. stoletje. Leta 2003 je bil delež starih že višji od deleža mladih, odtlej pa se razlika povečuje (Šircelj v Hlebec 2009: 22).

Za našo državo je značilno tudi zniževanje rodnosti. Po podatkih Statističnega urada (Statistični urad RS: Prebivalstvo – Rojeni, Slovenija, 2014) je celotna stopnja rodnosti, to je povprečno število živorojenih otrok na eno žensko v rodni dobi, za leto 2014 znašala 1,58, kar je enako kot v letu 2012. Ta kazalnik sicer v zadnjih desetih letih počasi narašča, vendar se prebivalstvo Slovenije še vedno srečuje z majhno rodnostjo. Eden izmed glavnih razlogov nizke rodnosti je ta, da vedno več ljudi prelaga starševstvo v poznejša leta in se posledično odloča za manjše število otrok. Če je majhna rodnost problem moderne družbe, je podaljševanje življenja njen pozitiven dosežek. V začetku 20. stoletja je bila v Evropi pričakovana življenjska doba ob rojstvu 45 let, danes je v razvitejših državah že preseгла 80 let (Šircelj v Hlebec 2009: 28). Po zadnjih podatkih Statističnega urada (Statistični urad RS: Prebivalstvo – Rojeni in umrli) je bila v letu 2014 pričakovana življenjska doba za moške 77,97 let, za ženske pa 83,68 let. Iz tega je razvidno, da je precejšnja razlika v pričakovani življenjski dobi med spoloma. Projekcije Eurostata kažejo, da naj bi se ta razlika v prihodnjih letih nekoliko zniževala, medtem pa naj bi se staranje prebivalstva Slovenije nadaljevalo tudi v prihodnje (Šircelj v Hlebec 2009: 30).

Demografske spremembe odpirajo številna vprašanja družbi v kateri živimo in nas postavljajo pred izzive, da se jim poskušamo prilagoditi. Ramovš (2014: 43) izpostavlja sedem demografskih problemov, nalog in izzivov: nizka rodnost, težko vključevanje mladih v samostojno življenje in delo, preneglo odhajanje srednje generacije v upokojitev, večanje potreb po oskrbi onemoglih ljudi, premajhno medsebojno poznavanje med mlado, srednjo in upokojensko generacijo, preobremenjenost družine pri oskrbi onemoglih družinskih članov ter prešibko doživljanje vrednosti in smisla starosti v današnji kulturi. Posledice demografskih sprememb po mojem mnenju najbolj

občutijo starejši ljudje, ki so konstantno pod pritiski pokojninskih reform. Le-te so v našem političnem sistemu stalnica. Poleg tega stari ljudje v naši družbi še zmeraj niso sprejeti kot polnopravni člani družbe, še zmeraj je prisotna določena stigma, ki se drži starega človeka. Ramovš (2003: 55) piše o tabuizaciji starosti kot kolektivni patologiji časa, ki škodi vsem trem generacijam. Starost ljudje izrinejo iz svoje zavesti, nanjo sploh ne mislijo, je ne zaznavajo, zlasti pri sebi ne, vsekakor pa je ne sprejemajo (Ramovš 2003: 55).

Tudi Šircelj piše (v Hlebec 2009: 40–41), da je v razpravah, ki se tičejo starejših ljudi (predvsem glede pokojninske reforme), pogosto zaznati prizvok zavidanja starim, ki imajo »zagotovljene« pokojnine in pomilovanje mladih, ki bodo morali plačevati prispevke za pokojnine svojih staršev. Strinjam se z mnenjem avtorice, ki pravi, da tako gledanje ne upošteva, da so stari v svoji mladosti veliko vlagali v svoje otroke in pogosto alarmanten odnos do starajoče se družbe enostavno ni primeren, saj je staranje prebivalstva mogoče sprejeti kot pozitiven razvojni proces, ki ga države lahko obvladajo s povečevanjem stopenj ekonomske aktivnosti ter večjo produktivnostjo.

»Sodobne zahodne družbe ustvarjajo podobo starih ljudi in njihovega čustvovanja v skladu s svojimi lastnimi cilji in ideološkimi pogledi. Za dvig storilnosti potrebujejo mlado, aktivno populacijo. Stari ljudje so jim v breme« (Mali 2002: 317). Značilne so stereotipne predstave o starosti, ki se v glavnem opirajo na naslednjih pet lastnosti: vsi starejši so si med seboj podobni, stari ljudje so senilni, konservativni, neproduktivni, izkoriščevalski (Pečjak 1998: 63 v Mali 2002: 318). Avtorica pravi tudi, da so kot vsi stereotipi tudi starostni stereotipi pomanjkljivi, ker pretiravajo in pogosto sploh ne ustrezajo resnici. Ne samo, da stigmatizirajo starega človeka, temveč tudi vplivajo na njegovo subjektivno doživljanje in vedenje (Mali 2002: 318).

1.2. Stari ljudje kot ranljiva družbena skupina

V socialnem delu se srečujemo s terminom ranljivih družbenih skupin, kamor vsekakor spadajo tudi stari ljudje. Ne samo, da so ranljivejši zaradi stigme, ki jo samo po sebi prinaša starost, temveč so ranljivejši tudi s finančnega vidika. Filipovič Hrast (v Mandič in Filipovič Hrast 2009: 65) piše o starejših kot ranljivi skupini. Pravi, da se starejši vedno pogosteje pojavljajo v raziskovalnem fokusu, zaradi demografskih sprememb, tj. večanja deleža starejše populacije, kar hkrati pomeni večanje števila ranljive starejše

populacije. Določene spremembe v Evropi vodijo k večanju ranljivosti starejše populacije, predvsem krčenje državne blaginje in reforme pokojninskega sistema (Filipovič Hrast v Mandič in Filipovič Hrast 2009: 65).

Demografske spremembe prinašajo tudi vedno večje izzive na področju dolgotrajne oskrbe, saj je starega prebivalstva vedno več, njihove potreba pa so raznolike. Število ljudi, ki zaradi bolezni, dolgotrajne stiske, hendikepa ali oslabelosti potrebujejo dolgotrajno pomoč ali podporo drugih, se je z demografskimi spremembami povečalo, hkrati pa se je zmanjšalo število ljudi, ki so na voljo za pomoč; tj. delež aktivnega prebivalstva (Flaker et al. 2008: 19). Dolgotrajno oskrbo Flaker s sodelavci (2008: 21) opredeljuje kot fenomen, ki prinaša veliko novosti na ravni zagotavljanja socialne varnosti zlasti kot povsem drugačna paradigma *sui generis*, ki presega stare obrazce organiziranja oskrbe, načinov pristopa k človeški stiski, statusa uporabnikov in bistva procesov pomoči.

Kljub večletnemu govoru in prizadevanjem, da bi se področje dolgotrajne oskrbe sistemsko uredilo, do danes še nismo dobili enotnega zakona, ki bi to področje urejal.

1.3. Starost kot tveganje

Mandič in Filipovič Hrast (2011: 8) pišeta o staranju kot o novem družbenem tveganju. Navajata (2011: 8) avtorja Bonolija (2006), ki ta tveganja definira kot nove situacije, v katerih posameznik izkusi primanjkljaj blaginje in so tipične za postindustrijsko družbo. Te situacije so posledica sprememb v zadnjih desetletjih in zadevajo zlasti destabilizacijo družinskih struktur zaradi množičnega vstopa žensk na trg dela, nestabilnost na trgih dela in destandardizacijo dela ter s tem povezano višjo stopnjo tveganja v nekaterih družbenih skupinah (Mandič in Filipovič Hrast 2011: 8). Avtorici (Mandič in Filipovič Hrast 2011: 8–9) navajata tudi Morela (2006), ki meni, da se zaradi staranja, spremenjenih modelov družinskega življenja, vrednot in stališč do neformalne nege ter zaradi višje udeležbe žensk na trgu dela, pod vprašaj postavlja primernost sedanjih sistemov blaginje in na novo odpirajo vprašanja odgovornosti za oskrbo starejšega prebivalstva.

Kavčič pravi (v Mandič in Filipovič Hrast 2011: 9), da je v zadnjem času tveganje eden najbolj prisotnih konceptov v sodobnih družboslovnih obravnavah, a kljub temu sam koncept v tej poplavi njegove rabe dostikrat ostaja zamegljen in ohlapno definiran ter v odnosu do staranja pomanjkljivo raziskan, kar ga postavlja na pomembno mesto v

družboslovnem raziskovanju starejših (Powell in dr. 2007: 67). Kavčič je opravil raziskavo na temo tveganj pri starih ljudeh. Iz rezultatov raziskave je razvidno, da predstavlja finančno tveganje (poleg tveganja za zdravje, socialnih tveganj in strukturnih tveganj) enega od glavnih vzrokov za tveganje izgube neodvisnosti (Kavčič v Mandič in Filipovič Hrast 2009: 180). Trbanc navaja (2010: 8–9), da statistični in raziskovalni podatki kažejo, da so starejši bolj pogosto v situaciji tveganja za revščino. To še posebej velja za starejše, ki živijo sami, za bolne in invalide. Gospodarska kriza je to tveganje še okrepila, osiromašenje pa se prenaša iz skupin upokojencev z najnižjimi dohodki, na tiste s srednjimi dohodki. Kljub temu starejši z najnižjimi dohodki niso pasivni, ampak za reševanje svoje situacije uporabljajo različne strategije (odrekanje, omejevanje, iskanje priložnosti za dodatne zasluge in nudenje medsebojne pomoči, tudi medgeneracijske). Menim, da so tudi druge družbene skupine izpostavljene podobnim tveganjem, vendar je situacija pri starih ljudeh nekoliko drugačna, saj so finančno bolj ali manj odvisni od transferjev, ki jih prejemajo, predvsem pokojnin. Kump in Stropnik (v Hlebec 2009: 90) pišeta, da se stopnja tveganja dohodkovne revščine s starostjo povečuje. Razloge za relativno padanje dohodka starejšega prebivalstva pripisujeta tudi učinkovanju pokojninskega zakona po letu 1999, saj pokojnine predstavljajo najpomembnejši dohodkovni vir tega prebivalstva (Kump in Stropnik v Hlebec 2009: 92).

1.4. Revščina in družbena neenakost

Revščina je predvsem sociološki pojem. Obstaja veliko različnih definicij revščine s strani različnih avtorjev.

Notar (2004: 22) meni, da je revščina stalna spremljevalka človeške družbe, čeprav se spreminja s časom in prostorom tako po obsegu kot vsebini. Pojavlja se v vseh družbah, bodisi kot masovna revščina v številnih državah v razvoju, bodisi kot otoki revščine v bogatih in razvitih državah. Zaradi razlik v pojavnih oblikah in intenzivnosti je revščina zelo kompleksen pojav, ki ima mnoge razsežnosti (Notar 2004: 22).

»Beseda revščina se nanaša na neko nezaželeno stanje. Nakazuje, da je treba posameznikom ali skupinam, ki živijo v revščini, pomagati, da bi spremenili njihov položaj. Z drugimi besedami: revščina je družbeni problem« (Haralambos, Holborn 2005: 132).

Najbolj nam je znana opredelitev na subjektivno, objektivno in relativno revščino.

Avtorja Haralambos in Holborn (2005: 132) pravita, da absolutno revščino običajno merimo glede na sredstva za preživetje. Z drugimi besedami: ljudje živijo v revščini, če nimajo sredstev za preživetje, ki so potrebne za ohranjanje svojega življenja. Zagovorniki koncepta relativne revščine to stališče zavračajo in trdijo, da se mora definicija nanašati na standarde določene družbe v določenem času in glede na to se bo točka na kateri lahko potegnemo črto, ki loči reveže od ostalih članov družbe, spreminjala glede na premožnost družbe. Nesoglasja se pojavljajo glede vprašanja, ali lahko revščino definiramo preprosto z materialnega vidika, ali pa bi morda definicija morala biti širša. Nekateri avtorji verjamejo, da obsega revščina mnogo več kot le materialno deprivacijo in revščino obravnavajo kot obliko večkratne deprivacije, ki ima lahko več vidikov (Haralambos, Holborn 2005: 132).

Atkinson (v Novak 1994: 27) meni, da je revščino treba pojmovati v odnosu do življenjskih standardov določene družbe, ki je predmet proučevanja in, da če tudi privzamemo standarde relativne revščine, to še ne pomeni tudi ukinjanja revščine. Smisel relativnega koncepta ni v obsegu, meja revščine je tudi po relativnem konceptu odraz soodvisnosti življenjskih standardov (Atkinson v Novak 1994: 27).

Mnogo avtorjev je zavrglo absolutne in materialne standarde revščine, ko so se soočali s problemi, ki so z njimi povezani in namesto njih opredelili ter merili revščino v okviru standardov, specifičnih za določen kraj v določenem času, razvile so se teorije o relativni revščini in deprivaciji (Haralambos in Holborn 2005: 137). Zagovorniki subjektivnega pristopa analiziranja revščine v ospredje postavljajo predvsem posameznikovo dožemanje revščine. Subjektivno spoznanje o revščini temelji na mnenju respondentov o njihovem dohodku ali izdatkih, na osebnem dožemanju dohodkovnega položaja gospodinjstev, kako se (ne)revni sami počutijo (Notar 2004: 31). »Subjektivna revščina naj bi bila tesno povezana z relativno revščino, saj naj bi se revni posamezniki (ki so revni po objektivnih merilih) tudi dejansko počutili revne.

Vendar tudi to pravilo ni vedno zanesljivo (v Sloveniji prav gotovo ne), saj se nekatere skupine ne počutijo revne kljub drugačnim zunanjim kazalcem« (Notar 2004: 31).

Dragoš in Leskošek (2003: 32) pravita, da je revščina oblika neenakosti, ki je nedvomno nepravilna in jo je mogoče zelo jasno prepoznati. S tem izrazom označujemo izrazito problematične kombinacije življenjskih težav pri tistih posameznikih, ki so dlje časa izpostavljeni različnim vrstam deprivacije na pomembnih področjih. Revščina je povezana z neenakostjo na način, ko je neenakost pogoj za revščino, ni pa neenakost povzročena z revščino. Dragoš in Leskošek (2003: 38) kot glavni vzrok povečevanja neenakosti pripisujeta denacionalizaciji, zaradi katere so se premoženjski dohodki najbogatejše desetine prebivalstva povečali iz 17,5 % na kar 62,5 % vseh dohodkov, ki so pridobljeni z naslova premoženja, medtem ko sta v istem času iz rok najrevnejših spolzela še tista dva odstotka premoženja, s katerim so najrevnejši razpolagali še leta 1983.

Stropnik s sodelavci (2010: 3) piše, da se v Sloveniji in drugih evropskih državah z dodeljevanjem denarne socialne pomoči zagotavlja prebivalstvu minimalni dohodek za preživetje, ki ob drugih socialnih transferjih in oblikah pomoči s strani države ter lokalne skupnosti omogoča dohodek, ki bo moral zadostovati za preprečevanje absolutne revščine. Zato ta oblika revščine že od konca 80-ih let prejšnjega stoletja ni predmet poglobljenega raziskovanja v Sloveniji. Poudarek je na relativni dohodkovni revščini in socialni izključenosti, tj. nezmožnosti uživati splošni napredek družbe (European Commission, 2004). Pri tem se meri tveganje revščine, saj dejstvo, da je dohodek pod mejo relativne revščine, ni ne potreben ne zadosten pogoj za stanje revščine (Dennis in Guio, 2004). Gre bolj za neenakost kot revščino v ozkem pomenu (Stropnik 2010: 3).

Revščina naj bi bila eden od kazalcev družbene neenakosti, ki je sama po sebi posledica neenakega razpolaganja in dostopa posameznikov ali skupin do različnih dobrin. Dobrine, do katerih imajo posamezniki neenak dostop, so materialne in duhovne narave, med poglavitne dobrine pa štejemo: sredstva za preživetje, premoženje, izobrazbo, poklicni položaj, ugled, družbeno moč in različne nagrade ter povračila, ki izhajajo iz določene družbene vloge (Notar 2004: 22).

1.5. Stopnja tveganja revščine

V družboslovnih raziskavah raziskovalci največkrat merijo stopnjo tveganja revščine. Obstajajo številne statistike, ki merijo to razsežnost.

Po zadnjih podatkih Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve sta bili stopnja tveganja revščine (14,5 %) in stopnja tveganja socialne izključenosti (20,4 %) v letu 2014 enaki kot v prejšnjem letu. Obe sta bili v vzhodni Sloveniji višji kot v zahodni. Pod pragom tveganja revščine je leta 2014 živelo približno 290.000 oseb. Letni prag tveganja revščine za enočlansko gospodinjstvo je znašal 7.146 EUR; razpoložljivi neto dohodek za družine, ki so živele pod pragom tveganja revščine, je bil torej nižji od 596 EUR na ekvivalentno odraslo osebo na mesec (Ministrstvo za delo družino in socialne zadeve – medijsko središče – Stopnja tveganja revščine v letu 2014 nespremenjena).

V spodnji tabeli je prikazana stopnja tveganja revščine v Sloveniji, glede na starostne skupine. Če primerjamo obdobje 2012–2014 vidimo, da je najvišja stopnja tveganja revščine izražena pri starostni skupini 65+, in sicer bolj izrazito pri ženskah kot pri moških. Če primerjamo delež oseb pod pragom tveganja revščine, je izrazita razlika v isti starostni skupini (starost 65+). Za razliko od ostalih starostnih skupin so v tej ženske v večjem deležu.

Stopnja tveganja revščine glede na starost in spol, Slovenija, letno po: MERITVE, STAROSTNE SKUPINE, SPOL, LETO					
		2012	2013	2014	
Stopnja tveganja revščine (% oseb)	Starost 0–17	Moški	13,6	14,5	15,3
		Ženske	13,4	14,9	14,3
	Starost 18–64	Moški	12,3	13,3	13,8
		Ženske	12	12,7	13,6
	Starost 65+	Moški	11,7	13,2	10,8
		Ženske	25	25,5	21,6
Število oseb pod pragom tveganja revščine	Starost 0–17	Moški	26000	28000	30000
		Ženske	24000	27000	26000
	Starost 18–64	Moški	83000	90000	92000
		Ženske	78000	82000	87000
	Starost 65+	Moški	14000	17000	14000
		Ženske	45000	48000	41000
Opombe:					
Vir: Statistični urad Republike Slovenije (SILC).					
STOPNJA TVEGANJA REVŠČINE je izražena kot odstotek oseb, ki živijo v gospodinjstvih z razpoložljivim ekvivalentnim dohodkom pod pragom tveganja revščine.					
PRAG TVEGANJA REVŠČINE je opredeljen s 60 % mediane ekvivalentnega razpoložljivega neto dohodka vseh gospodinjstev ob upoštevanju OECD-jeve prilagojene ekvivalenčne lestvice.					

Tabela 1: Stopnja tveganja revščine glede na starost in spol, letno

Naslednja tabela prikazuje stopnje dolgotrajnega tveganja revščine glede na starost in spol. Od leta 2009 stopnja tveganja dolgotrajne revščine narašča tako pri moških kot pri ženskah. Od leta 2008 je iz 7,7 % narasla na 9,5 % v letu 2014. Razvidno je, da so dolgotrajni revščini bolj izpostavljene ženske kot moški.

Stopnja dolgotrajnega tveganja revščine glede na starost in spol, Slovenija, letno po: MERITVE, STAROSTNE SKUPINE, SPOL, LETO									
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Stopnja dolgotrajnega tveganja revščine (% oseb)	Starostne skupine – SKUPAJ	Spol – SKUPAJ	7,7	7	6,9	7,5	6,1	7,5	9,5
		Moški	6,3	5,8	5,6	5,9	4,9	5,7	8,5
		Ženske	9	8,1	8	9,1	7,3	9,2	10,5
Opombe:									
Vir: Statistični urad Republike Slovenije (SILC).									
STOPNJA DOLGOTRAJNEGA TVEGANJA REVŠČINE je izražena kot odstotek oseb, ki so bile pod pragom tveganja revščine v tekočem letu in v vsaj še od 2 od 3 predhodnih let.									

Tabela 2: Stopnja dolgotrajnega tveganja revščine glede na starost in spol, letno

Iz spodnje tabele je razvidno, da so glede stopnje tveganja revščine prisotne razlike med statističnimi regijami. V nekaterih regijah je stopnja tveganja revščine od leta 2008 do 2014 upadala, v nekaterih pa naraščala. Najvišja stopnja tveganja revščine je trenutno v Spodnjeposavski regiji, na drugem mestu je Pomurska regija, čeprav se, gledano po letih, stopnja tveganja počasi znižuje.

Stopnja tveganja revščine, statistične regije, Slovenija, letno po: MERITVE, STATISTIČNA REGIJA, LETO								
		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Stopnja tveganja revščine (% oseb)	SLOVENIJA	12,3	11,3	12,7	13,6	13,5	14,5	14,5
	Pomurska	20,1	18,8	21,3	20,6	19,2	19,9	17,5
	Podravska	18,8	15,8	17,9	18,5	18,7	18,1	17,3
	Koroška	15,2	12,8	15,3	15,4	12,9	14,8	14,8
	Savinjska	14,5	11,9	14,2	15,1	14,2	15,3	15
	Zasavska	9	11,1	10,6	12,6	13,2	14	14,7
	Spodnjeposavska	14,9	12	14,3	14,6	16,5	20,1	19,9
	Jugovzhodna Slovenija	12,4	11,7	12,1	14,2	17,2	16,2	17,4
	Osrednjeslovenska	8,3	7,8	8,5	9,8	9,7	11,1	11,4
	Gorenjska	8,7	7,7	10,7	12,5	11,3	12,8	13,3
	Notranjsko-kraška	8,2	10,4	11,9	12,2	9,2	8,5	11,3
	Goriška	7,6	9,1	9,1	9,4	11,4	13,7	12,3
	Obalno-kraška	10,6	13,4	12,5	14,2	13,9	14,5	15,1

Opombe:
Vir: Statistični urad Republike Slovenije (SILC).

Tabela 3: Stopnja tveganja revščine, statistične regije, Slovenija, letno

1.6. Revščina in stari ljudje

Statistični podatki kažejo (Tabela 1), da je revščina pri starih ljudeh bolj prisotna med ženskami kot med moškimi. Saražin Klemenčič piše (2012: 28), da uradni statistični podatki kažejo, da je izpostavljenost revščini najvišja med starejšimi ženskami, ki niso na trgu dela, so starejše od 65 let in so najemnice stanovanj. Revščini so bolj izpostavljene tudi zato, ker živijo dlje kot moški, imajo nižje dohodke, izobrazbo, manj delovne dobe; avtorica to ugotavlja na podlagi opravljene raziskave (Saražin Klemenčič 2012: 28).

Tudi avtorji zbornika *Starajoča se družba: čas za nove izzive* (Kožuh Novak in Vizjak 2010: 13) opozarjajo, da v starejših gospodinjstvih v Sloveniji živijo najbolj revni prebivalci. Po ugotovitvah Inštituta za ekonomska raziskovanja (november 2008) so se razmere v upokojenskih gospodinjstvih v obdobju 2005–2007 bistveno poslabšale. Stopnja tveganja revščine za upokojence presega stopnjo tveganja revščine za vse

prebivalce za več kot 50 odstotkov, za upokojence, ki živijo v upokojenskih gospodinjstvih, pa za več kot 100 odstotkov. Raziskovalci tudi ugotavljajo, da predstavljajo pokojnine v upokojenskih gospodinjstvih več kot 95 odstotkov vseh razpoložljivih denarnih sredstev (Kožuh Novak, Vizjak 2010: 13).

1.7. Zakonodaja na področju varstva starejših

Sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Sloveniji se deli na tri stebre (Belopavlovič in drugi 2000: 94):

- obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje na podlagi medgeneracijske solidarnosti,
- obvezna in prostovoljna dodatna pokojninska ter invalidska zavarovanja,
- pokojninsko in invalidsko zavarovanje na podlagi osebnih pokojninskih varčevalnih računov.

Temeljni zakon, ki ureja pokojnine v Sloveniji, je Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Ur. l. RS, št. 96/2012), ki določa pravice iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja. V 26. členu ZPIZ-2 opredeljuje, da se z obveznim zavarovanjem zagotavljajo pravice do starostne, predčasne, invalidske, vdovske in dela vdovske pokojnine ter pravica do družinske in delne pokojnine. Z obveznim zavarovanjem se zagotavljata še pravici do letnega dodatka in pravica do dodatka za pomoč ter postrežbo. Zakon opredeljuje tudi natančne pogoje za pridobitev določene vrste pokojnine.

Včasih je zgoraj naveden zakon urejal tudi pravico do državne pokojnine, ki so jo prejeli starejši od 65 let, ki niso plačevali prispevkov. S 1. 1. 2012 se je državna pokojnina, tako kot varstveni dodatek, prenesla med socialno varstvene prejemke, oziroma se je pravica do državne pokojnine kot samostojnega prejemka ukinila in nadomestila z denarno socialno pomočjo oziroma varstvenim dodatkom (Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje – Uveljavljanje pravic – Varstveni dodatek in državna pokojnina po 1. 1. 2012). Glede ukinitve državnih pokojnin je bilo v javnosti veliko govora, mnogi so bili kritični do njene ukinitve, saj so je nadomestili z denarno socialno pomočjo oziroma varstvenim dodatkom, pri katerih se upravičenost preverja na podlagi premoženjskega stanja posameznikov.

Zakon o socialno varstvenih prejemkih (Ur. l. RS, št. 61/2010) v 2. členu opredeljuje kdo so upravičenci do denarne socialne pomoči in varstvenega dodatka: »Denarna socialna pomoč in varstveni dodatek sta socialno varstvena prejemka, namenjena tistim posameznikom ali posameznicam (v nadaljnjem besedilu: posamezniki), ki si materialne varnosti ne morejo zagotoviti zaradi okoliščin, na katere sami ne morejo vplivati«. V 7. členu zakon (Ur. l. RS, št. 61/2010) opredeljuje, da lahko upravičenci prejema denarno socialno pomoč in varstveni dodatek hkrati, če so izpolnjeni pogoji za to. Podrobno opredeljuje pogoje, ki morajo biti izpolnjeni za pridobitev teh dveh pravic in dohodke ter premoženje, ki se upoštevajo pri dodeljevanju. Še posebej zanimiv je 53. člen zakona (Ur. l. RS, št. 61/2010), ki pravi: »Če je upravičenec do varstvenega dodatka lastnik nepremičnine, se mu z odločbo o upravičenosti do varstvenega dodatka prepove odtujiti in obremeniti nepremičnino, katere lastnik je, v korist Republike Slovenije«. Ta člen je dvignil veliko prahu med tistimi, ki jim je po izgubi pravice do državne pokojnine pripadala pravica do varstvenega dodatka. Mnogi so se mu zaradi tega odpovedali.

Včasih so obstajale tudi t. i. kmečke pokojnine, ki jih je urejal Zakon o starostnem zavarovanju kmetov. Ta zakon ni več v veljavi, zato ZPIZ-2 v 404. členu opredeljuje, da se uživalcem pokojnine po Zakonu o starostnem zavarovanju kmetov (Uradni list RS, št. 30/79 in 1/82) od uveljavitve tega zakona izplačuje pokojnina v znesku, ki je bil določen za zadnji mesec pred uveljavitvijo tega zakona in se usklajuje tako kot pokojnine po tem zakonu.

Po podatkih Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije je bilo aprila 2016 skupaj 614.018 prejemnikov pokojnin, od katerih je bilo 70,9 % prejemnikov starostnih pokojnin, 13,7 % prejemnikov invalidskih pokojnin, 7,0 % prejemnikov družinskih pokojnin in 8,2 % prejemnikov vdovskih pokojnin. Najvišja izplačana pokojnina je v aprilu 2016 znašala 2.580,56 evrov, povprečna neto pokojnina pa 612,22 evrov. Povprečna neto invalidska pokojnina je znašala 473,84 evrov in povprečna neto družinska oziroma vdovska pokojnina 386,78 evrov. Največ upravičencev, tj. 60,0 %, je prejelo pokojnino v višini nad 500 do 1.000 evrov, 28,0 % jih je prejelo pokojnino do 500 evrov, 8,8 % nad 1.000 do 1.500 evrov in 3,2 % več kot 1.500 evrov pokojnine. Razmerje med zavarovanci in upokojenci po letih pada. V letu 2004 je znašalo razmerje med povprečnim številom starostnih, invalidskih, družinskih in vdovskih upokojencev ter povprečnim številom zavarovancev 1,68, v letih 2014 in 2015 pa samo še 1,37 (Seniorji – Pokojnine, finance in pravni nasveti – Pokojnine april 2016).

Na Zvezi društev upokojencev so kritični do ukrepov vlade in od nje pričakujejo, da bo v prihodnje dosledno upoštevala dejstvo, da pokojnine niso socialna pomoč, temveč z delom pridobljena pravica na podlagi prispevkov in vloženega dela v družbeno bogastvo, ki je osnova zdajšnjemu gospodarjenju ter razvoju. Menijo (Kožuh Novak, Vizjak 2010: 13), da je sprejemljivo le usklajevanje pokojnin z rastjo plač, in sicer v enakem odstotku za vse kategorije upokojencev. Kakršnakoli drugačna rešitev bi pomenila odstop od temeljnega načela, da je pokojnina rezultat prispevka posameznika v njegovem aktivnem obdobju. Revščine ni mogoče blažiti z občasnimi ali populistično navdahnjenimi posegi v delovanje tega sistema, kar še posebej velja za dodatke, ki smo jim bili priča v zadnjem obdobju (Kožuh Novak, Vizjak 2010: 14–15). Predlagajo družbeni konsenz o tem kolikšno naj bo razmerje med povprečno plačo in povprečno pokojnino. Skupni cilj mora biti, da se povprečna starostna pokojnina približa 70 odstotkom plače, skupna povprečna pokojnina pa 65 odstotkom povprečne plače. Ena od idej je tudi, da je poleg statistične in mednarodno veljavne ocene praga revščine treba razviti še druge koncepte in podlage ter pripraviti okvirno vsebino zagotovljene košarice življenjskih potrebščin, kot jo imata recimo Avstrija in Nizozemska, hkrati pa povezati evidence, kar bo omogočilo pravično razdelitev. Kožuh Novak (2010: 12) je mnenja, da revščino generira sistem dohodkovne neenakosti pri upravljanju premoženja in je zato nujno sodelovanje pri sprejemanju odločitev in načrtovanju politike ter ukrepov.

Glede sprejetja Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev in Zakona o socialno varstvenih prejemkih je Dominkuš leta 2010 povedal, da ta dva zakona prinašata pomembne novosti na področju socialne varnosti ranljivih skupin in bistveno posegata tudi na področje socialne varnosti starejših. Nova zakonodaja prenaša pristojnosti v zvezi z odločanjem o pravici do varstvenega dodatka iz pokojninskega sistema v sistem socialnega varstva in na novo ureja področje državne pokojnine. Rešitve v novih zakonih bodo, po oceni Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, bistveno prispevale k izboljšanju materialnega položaja starejših in tistih, ki so brez ustreznih virov dohodkov ter brez premoženja, zagotavljale višjo varnost, saj se bo s 1. junijem 2011 višina varstvenega dodatka oziroma trajne denarne socialne pomoči tem osebam zagotavljala v znesku 450,00 evrov (Dominkuš 2010: 22). Preteklo je nekaj let od sprejetja teh dveh zakonov in menim, da njuno sprejetje ni bistveno prispevalo k izboljšanju materialnega položaja starejših. Tudi podatki o vedno večjem deležu starih ljudi, ki se soočajo z revščino, kažejo nasprotno. Poenostavljeno se mi zdi mnenje, da bi

s takšnimi ukrepi, kot je recimo varstveni dodatek in drugi transferji, lahko učinkovito reševali problem revščine pri starih ljudeh. Mogoče je to kratkotrajna rešitev, vsekakor pa se mi ne zdi primerna na dolgi rok. Gre za sistemski problem, ki se pri starih ljudeh šele manifestira. Do nove socialne zakonodaje je kritična tudi Vesna Leskošek, ki jo navaja Dominkuš (2010: 28). Leskovškova meni, da ne le, da država povečuje revščino, ampak celo kriminalizira revne, povečuje kontrolo nad njimi, kar pomeni zmanjšan dostop. Po drugi strani pa se bori s parcialnimi ukrepi proti revščini, tako da nastaja paradoks. Država z levo roko poskuša popraviti tisto, kar z desno onemogoča. Dominkuš navaja tudi Vehovarja (2010: 26), ki opozarja na neizogiben proces, ki ga ne želimo ali ne znamo opaziti, in sicer proces pavperizacije. Vehovar pravi (2010: 26), da drsimo med »dvotretjinske družbe«. Za skoraj vse razvite družbe je namreč značilno, da postopna pavperizacija vse večjega deleža prebivalstva ni nič enkratnega, nenavadnega ali izjemnega.

Ravno v času pisanja magistrske naloge je vlada začela razpravljati o t. i. beli knjigi o razvoju pokojninskega in invalidskega zavarovanja po letu 2020. Na spletnem portalu Delo (Delo: Novice – Slovenija) sem zasledila zanimiv članek avtorice Katarine Fidermuc z naslovom *Iz majhnih plač lahko rastejo le nizke pokojnine*, v katerem je osvetljena problematika trenutnega pokojninskega sistema. V nadaljevanju članek na kratko povzemam. Svet zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje je zavrnil zahtevo po izredni uskladitvi pokojnin in pobudo za višjo minimalno pokojnino. Po njihovem mnenju je potrebno počakati na študijo o gmotnem položaju upokojencev. Lučka Böhm iz Zveze svobodnih sindikatov je prepričana, da nobeno usklajevanje ne more rešiti vprašanja prenizkih pokojnin. Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (Zpiz) je predlagala, naj se zavzame za takšne posege v sistem, da zajamčena pokojnina za štirideset let pokojninske dobe brez dokupa ne bo nižja kot 600 evrov, a so jo svetniki zavrnil. Po podatkih raziskave o stopnji tveganja revščine v državi, ki jo je statistični urad nazadnje opravil lani jeseni za leto 2014, je med ljudmi, ki se soočajo z revščino, 26 % upokojencev, kar predstavlja največji delež med vsemi skupinami. »Zadnja tri leta so pokojnine dejansko že nedostojno nizke. Starostna pokojnina za 40 let pokojninske dobe, ki jo Zpiz odmeri iz zneska najnižje pokojninske osnove, znaša za moške 440,36 evra in za ženske 494,20 evra. Usklajevanja od leta 2010 skoraj ni bilo. Od začetka gospodarske krize do danes so se realno pokojnine zmanjšale za 7,8 %, torej je toliko nižja njihova kupna moč«, dodaja Böhmova. Problem, s katerim se soočamo v zadnjem času, so plače, ki so prenizke za odmero

pokojnine. Najnižja pokojninska osnova, ki je lani znašala 769,19 evra, za leto 2016 pa 775,19 evra, pomaga upokojencem, ki so imeli zelo nizko plačo, tako da jim Zpiz pokojnino odmeri od zjamčene osnove. Po statističnih podatkih zavoda je lani imelo 23 % upokojencev prenizko plačo, zato so pri njih uporabili zjamčeno osnovo za odmero pokojnine. Na poslabšanje gmotnega položaja upokojencev kažejo tudi primerjave med povprečno neto plačo in neto pokojnino. Leta 2005 je povprečna neto starostna pokojnina še znašala 69,1 % povprečne neto plače, lani pa le še 60,2 %, opozarja Anton Donko, predsednik Zveze društev upokojencev. Na Zpiz-u vidijo glavni vzrok za izgubljanje vrednosti pokojnin v njihovem usklajevanju v zadnjih letih. Le-to je bilo omejeno z interventnimi zakoni v letih 2010 in 2011, leta 2012 popolnoma onemogočeno, v letu 2013 je bilo minimalno, v letih 2014 in 2015 pa spet onemogočeno, kar je vplivalo na zmanjševanje vrednosti pokojnin. Avtorica zaključuje članek z opazko, da v Sloveniji danes velja novo družbeno in preživetveno pravilo, da se ni mogoče zanašati le na pokojnino iz javne blagajne, še posebej ne pri nizkih plačah, ampak morajo zaposleni poskrbeti še za prostovoljno pokojninsko zavarovanje, najbolje skupaj z delodajalci. Pri tem se nam zastavlja vprašanje, kako naj za pokojnino dodatno varčuje delavec, ki se z minimalno plačo komajda prebija iz meseca v mesec.

1.8. Vloga socialnega dela

Družbene spremembe, ki smo jim priča, prinašajo nove izzive tudi na področje socialnega dela. Socialni delavci moramo te spremembe zaznati, se na njih odzivati in stopiti na stran ranljivih skupin prebivalstva.

Pomembno je, da starih ljudi ne marginaliziramo, ampak se empatično odzivamo ter skupaj z njimi iščemo rešitve za probleme. Na proces staranja ne moremo več gledati tako kot nekoč. Potrebno je razumeti, da ljudje tudi v starosti ostajajo aktivni člani družbe in imajo enake pravice kot ostali državljani. Tudi politika se mora prilagajati tem spremembam. Jana Mali (2010: 10) piše o tem, da potrebujemo novo, drugačno, spremenjeno paradigmo pojmovanja staranja in starosti, kjer so v ospredju viri moči, spretnosti, sposobnosti ter zmožnosti starejših, dejavniki, ki v trenutnem razumevanju staranja in starosti ostajajo spregledani, zabrisani in nepomembni. Dodaja, da postaja vseživljenjsko delo vse pomembnejše, da se delovna mesta spreminjajo, spreminja pa se tudi struktura zaposlenih. Starost je lahko obdobje osvobajanja, vendar ne, če so

pokojnine tako nizke, da so starši v breme svojim otrokom (tj. srednji generaciji). Meni, da ne potrebujemo daljše delovne dobe, ampak bolj fleksibilne oblike dela (Mali 2010: 10).

Pomembno je, da slišimo glas starih ljudi in postanemo njihovi zagovorniki. Vloga zagovorništva se mi zdi tudi na tem področju zelo pomembna. Flaker piše (2003: 37), da zagovorniška vloga temelji na tradiciji borbe za družbeno emancipacijo obrobnih družbenih skupin in je v načelu namenjena zastopanju interesov ljudi, ki nimajo »pravice glasu«. Je strokovna drža, ki upošteva perspektivo moči in si prizadeva za krepitev družbenega položaja posameznika. Izhaja iz dejanskih interesov posameznikov, ustvarja vednost glede na analizo stvarnosti, poudarja pravice in preprečevanje krivic, dobi pooblastilo od posameznikov ali konkretne skupine ljudi, usmerjena je v nepravilnosti ter krivice v družbi in obravnava osebo na način hendikepa, kar pomeni, da hoče zanj izboriti prednost, ki jo je oseba izgubila, kar počne na podlagi izmenljivosti vlog (primer kraljevič in berač).

Ena izmed metod socialnega dela, ki se mi zdi uporabna tudi na področju socialnega dela s starimi, je metoda eksploracije življenjskega sveta uporabnikov. O njej Flaker pravi (2003: 50–51), da ni treba, da je globinska, saj je včasih celo dobro, da dobimo površinsko, zato pa toliko bolj celostno sliko. Pri raziskovanju sveta uporabnikov je dobro, če imamo okvir, matriko, ki nam služi kot okvir po mogočih temah pogovora, zlasti pa moramo upoštevati začetne hipoteze, ki smo jih postavili in hkrati biti dovolj odprti za »presenečenja«. Upoštevati moramo, da bo kvaliteta zbranih podatkov odvisna tudi od našega pristopa. »Pomembno ni le to, kakšni problemi in pomanjkanja se dogajajo uporabnikom, ampak zlasti to, kako so jih doslej reševali in kako je na stiske v družini odgovarjalo okolje (sorodstvena mreža, soseska in delovno okolje)« (Flaker 2003: 51).

Krepitev moči je naslednji uporaben koncept socialnega dela, ki še posebej pride do izraza pri delu z ranljivimi posamezniki. Dragoš piše (2005: 36), da je (ne)moč drugih osrednje vprašanje storitev profesije socialnega dela. Posamezniki in skupine postanejo uporabniki socialnega dela, ker sami ne morejo rešiti svojih težav. »Krepitev moči je regulacija razmerij odvisnosti, ne pa njihovo odpravljanje« (Dragoš 2005: 36). Avtor govori o petih načinih ravnanja z viri moči: aktiviranje obstoječih virov, kreiranje novih virov, povečevanje dostopnosti virov, redistribucija virov in mediacija. Pri aktiviranju obstoječih virov povečamo moč z uporabo že obstoječih virov, ki so navzoči v okolju uporabnika. Ta vidik se loči od povečevanja dostopnosti virov, kjer ne gre za problem

detekcije virov niti aktivizacije, ampak predvsem njihove dosegljivosti. Ustvarjanje novih virov pomeni inovacijo v odnosih, mediacija pa je nasprotni pol posegov, ker gre le za posredovanje. Pri vseh načinih ravnanja je potrebno upoštevati tri splošne pogoje, ki so pri prenosu moči na uporabnike hitro zanemarjeni: (1) avtonomijo, (2) interakcijsko naravo moči in (3) ravnanje s tveganji (Dragoš 2005: 39–40). Pomembno je, da v socialnem delu krepimo moč uporabnikov, ki jim je bila velikokrat odvzeta. Socialni delavci moramo izstopiti iz drže vedočega in skupaj z uporabniki poiskati njihove vire moči, jih na novo definirati ter delati v smeri njihove aktualizacije.

Škerjančeva (v Dragoš 2005: 48) piše o konceptu socialne izključenosti kot novejšem konceptu, ki izhaja iz socialne politike in se brez težav povezuje s konceptom kakovosti življenja, saj izhaja iz nadzora nad viri, s katerimi posameznik zadovoljuje svoje potrebe na različnih področjih. Slab nadzor ali odsotnost nadzora nad viri pomeni, da posamezniki ne morejo zadovoljiti svojih potreb, kar povzroči slabšo kakovost življenja in s tem vpliva na izključenost iz različnih virov, institucij in integrativnih mehanizmov. »Med obsegom vpliva posameznika nad viri, participacijo in kakovostjo življenja obstaja torej neposredna povezava; kdor ima nadzor nad viri, ima dostop do integrativnih mehanizmov in si z njihovo pomočjo zagotovi višjo kakovost življenja« (Škerjanc v Dragoš 2005: 48). Škerjančeva govori o pomenu participacije za načrtovanje kakovostnih storitev in prehodu od koncepta skrbi na koncept pravic ter pravi (v Dragoš 2005: 50), da je za zagotavljanje takega obsega participacije, ki bo uporabniku socialnih storitev omogočila izboljšati kakovost življenja, treba vpeljati ukrepe in strokovne prakse, s katerimi bodo uporabnice in uporabniki socialnovarstvenih storitev prevzeli vpliv nad prejetimi storitvami. O vsebini in načinu izvedbe storitev bodo odločali sami, sami bodo tudi izbirali izvajalce prejetih storitev, kar vodi do uveljavljanja načela individualiziranega ocenjevanja potreb in načrtovanja ustreznih storitev.

V zvezi s problemom revščine se mi zdi pomembno, da omenim koncept etike skrbi, ki ga Leskošek (v Sevenhuijsen in Švab 2003: 43) povzema po avtorici Sevenhuijsen (2002). Gre za nov konceptualni okvir za spremembe socialnih politik in izhaja iz nekaterih splošnih družbenih procesov, ki jih zaznavamo v zadnjem desetletju v zahodnoevropskih državah. V središču koncepta je zlasti aktivno državljanstvo, ki temelji na sodelovanju med državo in državljani. Javna uprava mora temeljiti na vrednotah, ki so dostopnost, transparentnost in odzivnost, iz česar nastaja nova vrsta

interaktivne politike. Pri tem konceptu gre predvsem za medsebojno sprejemanje, razumevanje in spoštovanje razlik. Socialna politika mora ustvarjati prostore, v katerih je takšno razumevanje mogoče (Leskošek v Sevenhuijsen in Švab 2003: 43–44). Leskoškova opozarja na tradicionalnost slovenske družbe, ki se kaže tudi v tradicionalni distribuciji moči, ki ne vključuje civilno-druženih subjektov, če pa jih že, so le-ti ustrezno kapitalsko podprti. Dodaja še (Leskošek 2003: 48): »Če naj skrb zares postane načelo socialne politike, potem je najprej treba postaviti pod vprašaj tradicionalne monopolne položaje. Javni uslužbenci in uslužbenke morajo postati odgovorni za to, kako skrbijo za blaginjo in vključenost državljanek in državljanov«. Koncept etike skrbi predstavlja tudi pomembno vodilo za socialne delavce, ki predstavljamo vez med uporabniki in nosilci socialnih politik. Menim, da smo mi tisti, ki nam uporabniki dajo najboljše informacije o uresničevanju socialne politike in imamo najboljši vpogled v življenjske svetove uporabnikov socialnega varstva, zato moramo kot posredniki delovati tako, da opozarjamo nosilce socialnih politik o nepravilnostih in kršenju pravic ter zavzeti zagovorniško vlogo uporabnikov storitev socialnega varstva.

Teoretični uvod zaključujem z mnenjem Gabi Čačinovič Vogrinčič, ki pravi (2013: 7), da za soustvarjanje novega in raziskovanje neznanega najprej potrebujemo čas, v katerem bomo zastavili odprte prostore za pogovor o tem kako naprej. Raziskati je potrebno možne korake v različnih skupnostih in na različnih ravneh z ljudmi, ki se jih tiče in na način, da se slišijo vsi glasovi.

»Skupnost, ki zagotavlja socialno pravičnost in varuje človekove pravice, je drugačna človeška skupnost, to je skupnost, ki bo temeljila na etiki udeležnosti in jo moramo šele ustvariti. Potrebujemo novo razpravo, skrbno raziskovanje novih rešitev v dialogu med vsemi generacijami in vsemi ljudmi v svetu, ki ga moramo spremeniti za vse nas. Zato se morajo slišati vsi glasovi, ki se danes ne slišijo: ne slišijo se glasovi mladih, ne slišijo se glasovi delavcev, otrok, žensk, revnih, starih, neznanstvenikov, nestrokovnjakov, neumetnikov, odmevajo le glasovi politike in kapitala« (Čačinovič Vogrinčič 2013: 7), Strinjam se z idejo avtorice, da moramo glasno in vedno znova zavračati nesprejemljivo in hkrati mobilizirati vse ustvarjalne moči, da izumimo neznano, da soustvarimo novo, kajti nimamo druge možnosti. Ne smemo se bati niti jasnega zavračanja, niti novega, niti neznanega (Čačinovič Vogrinčič 2013: 9).

2. Problem

Pobuda za raziskavo se mi je porodila spontano, ko sem razmišljala o temi, ki bi bila za področje socialnega dela aktualna in zanimiva in bi jo bilo vredno raziskati, ter z dobljenimi rezultati prispevati k boljšemu razumevanju določenega družbenega vprašanja. Za temo sem se odločila v okviru podiplomskega študija socialnega dela s starimi, kjer smo se ukvarjali z različnimi temami, povezanimi s starimi ljudmi.

Z raziskavo, ki sem jo opravila, sem želela dobiti vpogled v življenjski svet starih ljudi, ki so upokojeni in živijo z minimalnim mesečnim prihodkom pod pragom tveganja revščine. Zanimal me je predvsem njihov način življenja, ne zgolj s finančnega vidika, temveč tudi z vidika upokojitve kot take in življenja v kmečkem okolju. Vsak posameznik je seveda primer zase, a me je zanimalo ali bom na podlagi intervjujev dobila kakšne skupne točke, ki povezujejo te posameznike, kakšne vzorce, ki se ponavljajo.

Odločila sem se, da bom raziskavo opravljala v občini iz katere prihajam, to je občina Rogašovci. V začetni fazi raziskave, ko sem zbirala informacije s strani različnih služb, sem se obrnila tudi na župana naše občine in opravila z njim krajši pogovor. Izpostavil je, da je za občino velik strošek institucionalno varstvo oseb, ki si same ne morejo plačevati bivanja, da pa o razmerah na terenu nima veliko informacij ter uradnih statistik glede revščine v naši občini ni. Ta podatek me je spodbudil k temu, da se sama odpravim na teren in ugotovim, kakšne so življenjske razmere, kako stari ljudje živijo in poskušam to orisati z mojo raziskavo.

Po eni strani je bil namen raziskave v tem, da prikažem situacijo konkretno, za našo občino in posredujem ugotovitve županu, po drugi strani pa je namen tudi širši, da dobim informacije, ki bodo aktualne za razumevanje življenjskih svetov starih ljudi, ki živijo z minimalnimi dohodki in bodo meni kot socialni delavki ter morda še komu pomagali pri razumevanju strategij preživetja starih ljudi. Za socialno delo je namreč razumevanje strategij ključno in potrebno, da lahko stopimo na stran ranljivih, v tem primeru starih ljudi, ki živijo pod pragom tveganja revščine ter postanemo njihovi zagovorniki, jih informiramo o pravicah in jim le-te pomagamo doseči, saj se velikokrat zgodi, da zaradi neinformiranosti zavzamejo pasivno držo in se vdajo.

Pomembno se mi zdi izpostaviti, da je revščina subjektiven pojem in imamo ljudje različne predstave o tem, kaj je revščina. Za nekoga lahko pomeni 500 € veliko in s tem prihodkom brez problema preživi, nekdo pa s tem komajda pokrije osnovne stroške. Zanimalo me je, kako ljudje sami ocenjujejo svojo situacijo, kako so zadovoljni z življenjskimi razmerami in jih na koncu prosila tudi za splošno oceno svojega zadovoljstva (od ena do pet). Eno od raziskovalnih vprašanj se je nanašalo na materialni prihodek in preživetje z njim. Zanimalo me je, kakšen je ta prihodek, kje ga največ porabijo in ali lahko kaj prihranijo. Poudarek je bil tudi na različnih strategijah preživetja z omejenimi finančnimi viri. Želela sem ugotoviti, kakšni so viri pomoči in podpore s strani ožje ter širše socialne mreže in različnih služb ali so ljudje informirani o različni pravicah iz sistema socialnega varstva. Dotaknila sem se tudi osnovnih vprašanj, ki prispevajo k razumevanju njihovih življenjskih situacij. To so vprašanja v zvezi z življenjem pred in po upokojitvi, strukturi dneva, dnevnih aktivnostih, hobijih, sprostitvi, zdravju. Razjasniti sem želela ali je prisotna kakšna razlika med spoloma, kje so podobnosti in kje razlike med intervjuvanci.

Če še enkrat strnem zgoraj navedeno, sem z raziskavo želela dobiti odgovore na naslednja raziskovalna vprašanja:

- Kakšno je življenje starega človeka v ruralnem okolju, ki prejema minimalen mesečni dohodek?
- Kako ljudje sami ocenjujejo svojo situacijo in kako so zadovoljni z življenjskimi razmerami v katerih živijo?
- Kakšne so strategije preživetja starih ljudi z omejenimi finančnimi viri?
- Kateri so viri pomoči in podpore s strani ožje ter širše socialne mreže in viri pomoči s strani različnih služb? Ali so ljudje informirani o virih pomoči in pravicah iz javnih sredstev?
- Ali je mogoče najti kakšne skupne točke pri intervjuvancih? Kje so te skupne točke najbolj izrazite?

3. Metodologija

3.1. Vrsta raziskave, model raziskave, spremenljivke

Raziskava, ki sem jo opravila, je kvalitativna, saj se mi je zdela najbolj logična izbira, glede na opredelitev problema in namena same raziskave. Ni me namreč zanimal statistični popis populacije, ampak konkretne življenjske zgodbe ljudi, do katerih sem lahko prišla le s to vrsto raziskave. Mesec (1997: 19) pravi, da je namen postopkov kvalitativne analize v odkrivanju struktur, obrazcev, pravilnosti in na koncu pojasnjevanje le-teh in ravno to sem želela doseči z mojo raziskavo. Kvalitativna metoda se mi je zdela najbolj primerna tudi zaradi samih metod zbiranja podatkov in merskih instrumentov. Že od začetka sem namreč vedela, da bom najboljše podatke dobila s pomočjo odprtih intervjujev, ki so značilni za kvalitativne raziskave – dajo nam kvalitativno gradivo, ki je obsežno in vsebinsko bogato, vendar iz njih lahko izluščimo veliko informacij. Kar se mi zdi še posebej pomembno pri kvalitativnem raziskovanju je to, da holistično gledamo na človeka, raziskujemo družbene celote v njihovem kontekstu in poskušamo dobiti raznolike podatke o raziskovanih (Mesec 1997: 6–7). Pri raziskovanju sem poskušala to v največji možni meri upoštevati.

3.2. Raziskovalni instrument in viri podatkov

V raziskavi sem zbirala primarne podatke s pomočjo spraševanja. Z udeleženiimi v raziskavi sem opravljala intervjuje. Pri tem sem si pomagala z vnaprej sestavljenim vprašalnikom, okvirnim seznamom tem, ki pa sem ga prilagajala vsakemu posamezniku, glede na potek samega intervjuja. Od vseh intervjuvancev sem želela pridobiti približno enake informacije, vendar se nisem omejevala pri tem, če se mi je vmes porajalo še kakšno drugo vprašanje, ki ga ni bilo na mojem seznamu.

Smernice oziroma vodila za intervjuje sem sestavila po lastni presoji glede na namen moje raziskave. Nisem se zgledovala po že opravljenih (podobnih) raziskavah, saj se mi je zdelo, da bi raziskava s tem izgubila avtentičnost.

Na začetku vsakega intervjuja sem od intervjuvanca želela dobiti osnovne podatke za izdelavo t. i. »socialne izkaznice«. Zanimala me je starost, kraj in način bivanja, tip gospodinjstva, dohodek, vrsta pokojnine, izobrazba, zaposlitev pred upokojitvijo, zakonski stan in število otrok. Te informacije so se mi zdele ključne, tudi za lažjo primerjavo med spraševanci, na nek način pa so služile tudi za »prebijanje ledu« na

začetku intervjuja. Celoten vprašalnik je v prilogi (Priloga 1), okvirne smernice, s katerimi sem si pomagala, pa so se nanašale na naslednje teme:

- življenje pred/po upokojitvi,
- stanovanjske razmere,
- prihodek (poraba, prihranek, strategije, razporeditev ...),
- delovna aktivnost,
- prehrana,
- zdravje,
- prosti čas in hobiji,
- socialna mreža in vključenost v družbo,
- viri pomoči in podpore,
- soočanje s stiskami,
- splošno zadovoljstvo.

3.3. Populacija in vzorčenje

Raziskavo sem opravljala na vzorcu oseb, ki so stare 65 let ali več in prejemajo minimalno pokojnino oziroma prihodek. Odločila sem se, da bo mejnik pri starosti 65 let, saj se ta starostna meja največkrat omenja pri opredeljevanju starosti. Mnenja sem, da je starost sicer subjektiven pojem in leta sama po sebi ne opredeljujejo tega, kdaj je nekdo star.

Poleg starosti je bil ključen kriterij pri izbiri intervjuvancev tudi ta, da prejemajo minimalni prihodek, ki je nižji od praga tveganja revščine. Prihodek intervjuvancev je imel razpon od 140 € do 350 €. Vse osebe so občasno vključene v prejemanje pomoči s strani Karitasa ali Rdečega križa. Tako sem tudi prišla do intervjuvancev, saj sem se povezala z lokalnima koordinatorkama, ki skrbita za prejemanje paketov v naši občini. Z njuno pomočjo sem tudi navezala stike z intervjuvanci. Prvotno sem želela v vzorec zajeti moško kot žensko populacijo, da bi bil karseda uravnotežen vzorec, a se je izkazalo, da delež žensk prevladuje.

Vsi intervjuvanci prihajajo iz občine Rogašovci.

»40 km² velika Občina Rogašovci s svojimi 3514 prebivalci leži med Ledavskim dolom, rečico Kučnico, ki je obenem državna meja z Republiko Avstrijo na zahodu, Ledavskim jezerom na jugu in Sotinskim bregu na severu. Občino sestavlja enajst

razloženih vasi, v katerih je sestava prebivalstva kmečko delavska, obrtniki raznih panog pomembnih za obstoj takšne komune (trgovec, frizer, pek, avtomehanik, cvetličar, vinar, kovač, mizar ipd.)« (Občina Rogašovci: o občini).

Skupaj sem opravila devet intervjujev. Tri v vasi Pertoča, po dva v vaseh Ropoča in Sveti Jurij in po enega v Nuskovi ter Sotini. Imela sem sedem intervjujev z ženskami, en intervju z moškim, en intervju pa sem opravljala z dvema osebama hkrati, bratom in sestro, ki živita v skupnem gospodinjstvu. Vsi intervjuvanci živijo doma, v enostanovanjskih hišah ali pa si delijo hišo s svojci. Večina intervjuvanih živi v strnjenih (obcestnih) naseljih, dve osebi pa bolj na samem v bližini gozda in stran od glavne ceste. Okolje, v katerem živijo, je pretežno kmečko, v okolici je veliko njiv in polj, saj je kmetijstvo v tem okolju še zmeraj prevladujoča panoga. Center občine Rogašovci je v Svetem Juriju, kjer je tudi sedež občine, krajevni urad, zdravstveni dom, pošta, banka in trgovine. Vsako uro pelje avtobus do oziroma iz Murske Sobote, ki je od naše občine oddaljena približno 23 kilometrov in predstavlja središče pomurske regije.

Značilnost mojih intervjuvancev je tudi, da vsi živijo brez partnerjev. Nekaterim so že umrli, nekateri jih niso nikoli imeli. Nekateri so imeli otroke, ki so se odselili in jih občasno obiskujejo. Dve od intervjuvank živita z družino v skupnem gospodinjstvu. Intervjuvance povezuje tudi to, da večina pred upokojitvijo ni bila redno zaposlena. Predvsem ženske so bile doma, na kmetiji in so opravljale raznorazna gospodinjska dela ali pa so občasno, sezonsko delale v sosednji Avstriji. Le moški, s katerim sem se pogovarjala, je bil zaposlen. Nihče tudi ni nadaljeval šolanja, tako da nimajo srednješolske izobrazbe. Največ jih prejema kmečko pokojnino, ena oseba vdovsko, ena starostno, ena invalidsko, en intervjuvanec trenutno še ne prejema pokojnine, brat in sestra, s katerima sem se pogovarjala, pa prejemata denarno socialno pomoč.

V spodnji tabeli sem združila osnovne informacije o intervjuvancih, ki sem jih pridobila na začetku vsakega intervjuja in oblikovala t. i. »socialne izkaznice«. Namen spodnje tabele je, da dobimo osnovne informacije o spraševancih, ki nam bodo v nadaljnje služile pri boljšem razumevanju in interpretaciji rezultatov.

Pri vseh intervjujih sem zakrila identiteto spraševancev, nisem jih poimenovala z osebnimi imeni, ampak sem za analizo uporabljala oznake »Intervju 1« oziroma »I1« in podobno, da sem zagotovila anonimnost spraševancev.

Tabela 4: Osnovne informacije o intervjuvancih, »socialna izkaznica«

	Intervju 1 (I1)	Intervju 2 (I2)	Intervju 3 (I3)	Intervju 4 (I4)	Intervju 5 (I5)	Intervju 6 (I6)	Intervju 7 (I7)	Intervju 8 (I8)	Intervju 9 (I9)
Spol	Ženski	Ženski	Ženski	Ženski	Moški	Brat in sestra; Moški, ženski	Ženski	Ženski	Ženski
Starost	75	88	85	84	64	75 in 70 let	83	90	75
Kraj	Sveti Jurij	Sveti Jurij	Nuskova	Ropoča	Pertoča	Ropoča	Pertoča	Sotina	Pertoča
Izobrazba, zaposlitev	Gospodinja, nikoli zaposlena	Gospodinja, delala na kmetiji	Gospodinja, občasno sezonsko delala	Gospodinja, sezonsko delo v Avstriji	Občasno delal kot žagar in prek javnih del	Brez izobrazbe, nikoli zaposlena	Gospodinja, nikoli zaposlena	Brez izobrazbe, nikoli zaposlena	Gospodinja, nikoli zaposlena

Prihodek	193 €	268 €	140 €	234 €	260 €	260 €	282 €	350 €	135 €
Vrsta nakaznin	Kmečka	Delavska	Kmečka	Starostna	Trenutno še ne prejema	/ prejemata denarno socialno pomoč	Invalidska	Vdovska	Kmečka
Vrsta bivanja	Enostanovanjska hiša	Enost. hiša	Enost. hiša	Enost. hiša	Enost. hiša	Enost. hiša	Enost. hiša	Enost. hiša	Enost. hiša
Tip gospodinjstva	Samsko gospodinjstvo	Samsko gospodinjstvo	Samsko gospodinjstvo	Samsko gospodinjstvo	Samsko gospodinjstvo	Dvočlansko gospodinjstvo	Samsko gospod.	Skupno gospod.	Skupno gospod.
Družina, svotci	Samska, 1 otrok	Vdova, 2 otroka	Vdova, 2 otroka	Ločena, 1 otrok	Samski, brez otrok	Samska, brez otrok	Samska, brez otrok	Vdova, 5 otrok	Vdova, 1 otrok

3.4. Zbiranje podatkov

V začetni fazi raziskave, ko sem se šele seznanjala z osnovnimi informacijami, sem se najprej obrnila na različne službe, za katere sem menila, da mi bodo lahko pomagale z nasveti in usmeritvami, kako priti do vzorca ljudi za raziskavo. Zapisov teh pogovorov nisem vključila v analizo, služili so mi zgolj informativno, saj sem se odločila, da bo fokus moje raziskave na uporabniški perspektivi.

Tako sem najprej obiskala Center za socialno delo Murska Sobota, kjer sem se sestala s socialno delavko s področja varstva starejših. Podala mi je nekaj informacij glede socialnih transferjev za starejše in povedala, da so se pravice iz javnih sredstev prenesle na različna področja v okviru centrov za socialno delo, tako da so podatki porazdeljeni in nima točnega vpogleda v to, koliko starejših prejema različne socialne transferje. Meni, da veliko ljudi živi z minimalnimi dohodki, ampak mnogi sami sebe ne definirajo kot revne. Povedala mi je, da bom več informacij lahko dobila na občini, pri društvih upokojencev in službah, ki se ukvarjajo s pomočjo na domu. Za Prekmurje so izvajalci pomoči na domu Center za starejše Rakičan, Zavod Domania, Zavod za dnevno varstvo starejših in pomoč na domu in Dom Kuzma. Navezala sem stik s strokovno delavko Domanie, ki mi je povedala, da tudi oni nimajo statističnih podatkov glede finančnega stanja vključenih, da pa so po njenem mnenju nekateri v slabem finančnem stanju. Delajo z uporabniki, ki so upravičeni do pomoči na domu. To so predvsem starejši od 65 let, invalidi in hudo bolni otroci. Meni tudi, da so ženske manj ogrožene kot moški, saj so ženske bolj »vajene« poskrbeti za sebe kot moški. Dala mi je kontakt od ene ženske, ki bi lahko bila primerna za moj vzorec in me usmerila k temu, da navežem stik z lokalno koordinatorico Rdečega križa in Karitasa. To sem tudi storila in poklicala gospo ter se dogovorila za sestanek. Razložila sem ji namen moje raziskave in jo vprašala, če bi mi lahko pomagala poiskati osebe, ki bi bile pripravljene spregovoriti z menoj. Takoj je začela z naštevanjem in povedala, da misli, da ne bo večjega problema dobiti deset intervjujev, saj je populacija starejših oseb, ki živi pod pragom tveganja revščine v naši občini, precejšnja in veliko osebam občasno dostavljajo pakete pomoči. Tako sva sestavili seznam oseb, za katere je menila, da ne bodo imele zadržkov pred intervjuvanjem. Povedala je, da mi bo pomagala navezati stike z njimi in me tudi spremljala pri opravljanju intervjujev. Dogovorili sva se, da bo šla z mano, da navežem prvi stik z intervjuvanci, nato pa bom intervjuje opravljala sama. Menila sem, da je tako

najboljše, saj je pomembno, da intervjuvanci na začetku dobijo zaupanje, saj me je večina videla prvič. Poleg te koordinatorke mi je pri navezovanju stikov z eno izmed intervjuvank pomagala še ena koordinatorka Rdečega Križa. V začetku aprila 2015 sem začela z zbiranjem informacij, navezovanjem stika z različnimi službami in sestavo vprašalnika. Približno dva tedna je trajalo, da sem imela pripravljen seznam oseb za intervjuvanje in opravljen prvi stik z intervjuvanci. Prva dva intervjuja sem opravila 13. 4. 2015. V naslednjem tednu sem imela po več intervjujev na dan, tako da sem s spraševanjem končala 20. 4. 2015. V tem tednu sem se ukvarjala izključno z intervjuvanjem, tako da je bilo vse skupaj precej intenzivno. Že ob prvem stiku, pred samim intervjuvanjem, sem dobila občutek, da ne bom imela večjih težav pri pridobivanju informacij. Tako je tudi bilo, saj je večina sogovornic bila zelo gostobesednih, povedali so mi vse, kar sem jih vprašala in še več. Nekateri so bili zelo veseli, da je k njim prišel nekdo s katerim se lahko pogovorijo in mi povedali celo svojo življenjsko zgodbo. Povprečno so intervjuji trajali eno uro, s tem, da sem pri nekaterih ostala dlje, saj so želeli, da še malo ostanem, spijem kavo, pojem piškot. Reakcije intervjuvanih so bile pozitivne, le pri enem intervjuju sem imela slabšo izkušnjo, saj sem imela občutek, da se intervjuvanca (brat in sestra) počutita malo ogroženo. Že pred intervjujem me je na to opozorila koordinatorka Rdečega križa in mi povedala, da nikogar ne spustita v svojo bližino in živita zelo samotarsko, brez vode in elektrike, »odrezana od sveta«. Z njima sem imela krajši intervju, približno pol ure, saj sta bila redkobesedna in tudi sama se nisem počutila preveč dobrodošlo. En intervju sem opravila z gospo, ki se ne more več gibati in je ves čas v postelji. Prav tako ima probleme s sluhom, zato sva imeli nekaj težav pri komunikaciji. V času intervjuja je bil doma njen sin s katerim živi v skupnem gospodinjstvu, zato sem ga prosila, če morda lahko odgovori na nekaj vprašanj, za razjasnitev okoliščin.

Ko sem opravljala intervjuje, sem veliko tudi opazovala, a nisem imela nobenih vnaprej pripravljenih obrazcev za opazovanje, saj opazovanje ni bila metoda, s katero bi zbirala primarne podatke. Opazovala sem predvsem okolico hiše in prostor v katerem sem opravljala intervju. Pri vseh intervjuvancih smo se zadrževali v kuhinji, edino pri gospe, ki je v postelji, sem bila pri njej v sobi. Kakšnih posebnih okoliščin, ki bi lahko vplivale na presojo o zanesljivosti podatkov, ni bilo, intervjuje sem opravljala individualno, nihče ni prisostvoval, edino pri intervjuju, ki sem ga opravila z bratom in sestro sem skeptična o zanesljivosti podatkov, saj sem, kot sem že omenila, zaznala strah in nezaupanje.

3.5. Obdelava in analiza podatkov

Zbrane podatke sem kvalitativno obdelala. Prva faza obdelave podatkov je bila ta, da sem po vsakem opravljenem intervjuju, v najkrajšem možnem času, naredila dobesedne zapise oziroma transkripte povedanega. Vse intervjuje sem s privolitvijo intervjuvancev posnela z diktafonom, tako da z zapisovanjem nisem imela večjih težav. Pri zapisovanju sem delno prilagodila jezik, saj so intervjuji potekali v prekmurščini, kar bi bralcem, ki ne obvladajo prekmurščine, precej otežilo razumevanje, zato sem se odločila, da jezik prilagodim, ohranim pa določene fraze, ki bi s prevodom izgubile pomen. Trudila sem se, da s prilagajanjem jezika ne bi prišlo do izgube avtentičnosti povedanega. Naslednja faza je bila, da sem iz zapisanega izluščila tiste dele besedila, ki so se mi zdeli primerni za nadaljnjo analizo oziroma, ki so ustrezali zastavljenim raziskovalnim vprašanjem in problemu raziskave. Relevantne dele besedila v vsakem intervjuju sem podčrtala in jih vnesla v tabele. Dele besedila sem v tabele razvrstila po kategorijah glede na podobnost. Pri tem nisem imela večjih težav, saj so se deli besedila približno skladali glede na smernice intervjujev. Znotraj kategorij sem tem posameznim delom pripisala pojme, s katerimi sem želela poudariti bistvo posameznih delov besedila. Tako sem pod vsako kategorijo zbrala relevantne dele besedila iz devetih intervjujev. Ta proces je bil prva faza kodiranja. Ko sem imela narejene vse te tabele, je bila količina podatkov ogromna. Preglednice, ki sem jih izdelala v prvi fazi kodiranja, so priložene v prilogah (Priloga 2). Želela sem, da so rezultati kljub temu, da je šlo za kvalitativno raziskavo, predstavljeni tako, da bralcu že na prvi pogled pošljejo osnovno sporočilo, oziroma vsaj približno predstavbo, vtis o raziskovanem problemu. Tako sem v drugi fazi kodiranja izdelala tabelo, ki v vodoravni liniji predstavlja intervjuvance, v navpični liniji pa posamezne kategorije in bolj poenostavljeno, abstraktno prikazuje rezultate, tako da je že na prvi pogled razvidno to, kar je bilo v prejšnji fazi razvidno iz besednih opisov. Želela sem, da bralec dobi hitro informacijo o določenem vprašanju, nato pa, če želi, za podrobnejše informacije pogleda v tabele iz prve faze. Pri prikazu rezultatov sem si pomagala s predznaki (+) – pozitivno, (-) – negativno in (/) – ni podatka. V točki, ki sledi (Rezultati in razprava), je prikazana končna tabela kodiranja.

4. Rezultati in razprava

Kot sem že zgoraj omenila, najprej prikazujem rezultate raziskave v obliki tabele, ki je končni produkt kvalitativne analize. V nadaljevanju poskušam z besednimi opisi jasno interpretirati rezultate raziskave in na koncu poglavja odgovoriti na zastavljena raziskovalna vprašanja ter jih povezati s teorijo. Pri interpretiranju bom uporabljala dobesedne navedke iz intervjujev, ki po mojem mnenju prispevajo k temu, da se bralec lažje vživi v razumevanje določenega vprašanja. Pri vsakem dobesednem navedku sem navedla iz katerega intervjuja je izjava izvzeta, na primer, če je izjava iz intervjuja, ki sem ga opravila z osebo iz prvega intervjuja, je to označeno s kratico »I1«. Izmenično bom uporabljala termina intervjuvanci, intervjuvanke. Transkripti oziroma prepisi intervjujev so med prilogami (Priloga 3).

	Intervju 1	Intervju 2	Intervju 3	Intervju 4	Intervju 5	Intervju 6	Intervju 7	Intervju 8	Intervju 9
Življenje pred/po upokojitvi	Spremembe na –	Spremembe na –	Spremembe na –	Spremembe na +	spremembe na –	Spremembe na –	Spremembe na –	Podobno	Spremembe na –
Življenjske okoliščine	Oteževalne – (družinski status)	Oteževalne – (družinski status)	Oteževalne – (družinski status, bolezen)	Oteževalne – (socialni status)	Oteževalne – (socialni status)	Oteževalne – (socialni status)	Oteževalne – (bolezen, socialni status)	Oteževalne – (bolezen)	Oteževalne – (bolezen, družinski status)
Bivalni pogoji	Pomanjkljivi – sprejemljivost +/-	Zadovoljstvo +	Zadovoljstvo +	Zadovoljstvo +	Pomanjkljivi – Zadovoljstvo +	Pomanjkljivi – sprejemljivost +/-	Zadovoljstvo +	Sprejemljivost +/-	Zadovoljstvo +
Dnevne aktivnosti, struktura dneva	Delo zunaj, gospodinjska opravila, druženje	Gospodinjska opravila, živali	Delo zunaj, gospodinjska opravila, živali, sprostitvev	Gospodinjska opravila, živali, sprostitvev, molitev	Delo zunaj, gospodinjska opravila, pomoč sosedom	Delo zunaj, gospodinjska opravila, živali	Delo zunaj, gospodinjska opravila, sprostitvev	Počitek	Delo zunaj, gospodinjska opravila
Preživetje s prihodkom	Težko –	Težko –	Težko –	Za silo +/-	Za silo +/-	Lahko +	Za silo +/-	Za silo +/-	Težko –
Odpovedovanje	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da	/	Da
Možnost prihranka	Ne –	Redko	Ne –	Ne –	Ne –	Da +	Občasno	Ne –	Ne –
Ravnanje z denarjem	Načrt, razmislek	Načrt, razporeditev, previdnost	Načrt, razporeditev, razmislek	Načrt, razporeditev, razmislek	Načrt, razmislek, previdnost	prihranki	Načrt, razporeditev	/	Načrt
Viri dodatne finančne pomoči	Brez – (odpoved varstvenemu dodatku)	Dodatek za rekreacijo + Odpoved varstvenemu dodatku	Brez – neinformirano st	Brez – (odpoved varstvenemu dodatku) Občasni prihodki +	Brez – (odpoved varstvenemu dodatku) Nadomestilo iz zavoda +	Denarna socialna pomoč, neinformirano st	Brez – (brez pravice do varstvenega dodatka) neinformiranost	Brez –	Brez – (odpoved varstvenemu dodatku)
Izhodi v sili, viri pomoči	Materialna pomoč svojcev	Nematerialna pomoč svojcev	Nematerialna pomoč svojcev	Nematerialna pomoč svojcev	Materialna pomoč svojcev	Nematerialna pomoč	Nematerialna pomoč svojcev	Materialna in nematerialna	Materialna in nematerialna

			in sosedov	in sosedov	in sosedov	sosedov		pomoč svojcev	pomoč svojcev
(Po)raba denarja	Položnice, živila, prispevek za cerkev	Položnice, živila, denar vnukom	Položnice, živila, prispevek za cerkev	Položnice, živila, denar vnukom, verske knjižice	Položnice, živila, vzdrževanje vozil, popravila	Plačilo zdravnika, položnice, živila	Položnice, živila, popravila, zdravila	Položnice, hrana, socialna oskrbovalka, higienski pripomočki	Položnice
Delovna aktivnost	Zmerna + domača, hišna opravila	Zmerna + domača, hišna opravila	Omejena - zdravstvene težave	Zmerna + domača, fizična dela	Zmerna + domača, fizična dela	Zmerna + domača, hišna opravila	Zmerna + domača, hišna opravila	Omejena, zdravstvene težave	Zmerna + domača, hišna opravila
Prehrana, kuhanje	Lahka, brezmesna, kmečka hrana	Lahka, brezmesna, kmečka hrana	Kmečka hrana	Kmečka hrana	Kmečka hrana	Kmečka hrana	Lahka, kmečka, brezmesna hrana	Lahka, brezmesna hrana	Kmečka hrana
Samooskrba	Da + vrt, peka kruha	Da + vrt, ozimnica	Da + vrt	Da + vrt, peka kruha	Ne –	Da + vrt, sadno drevje	Da + vrt	Da + njiva	Da + vrt
Priboljški	Redko	Redko	Redko	Občasno	Občasno	Občasno	/	Občasno	Nikoli
Zdravje	Različne zdravstvene težave	Brez večjih zdravstvenih težav	Različne zdravstvene težave	Različne zdravstvene težave	Brez večjih zdravstvenih težav	Različne zdravstvene težave	Različne zdravstvene težave	Različne zdravstvene težave	Brez večjih zdravstvenih težav
Hobiji, prostočasne dejavnosti	Rože, vrt, živali	Rože	Rože	Peka peciva	Živali, delo z lesom, traktor, gostilna	Branje	Peka peciva, šivanje, pletenje	/	Vrt, branje
Sprostitev (oddih, izleti ...)	Ne – Finančna omejitev	Ne – Finančna omejitev	Ne –	Ne – Finančna in zdravstvena omejitev	Ne – Finančna omejitev, brez želje	Ne – Brez želje	Ne – Finančna omejitev	Ne – Finančna, zdravstvena omejitev	Ne – Finančna omejitev
Odnosi z družino, sorodniki	Dobri odnosi, občasni stiki	Dobri odnosi, vsakodnevni stiki	Dobri odnosi, vsakodnevni stiki	Dobri odnosi, tedenski stiki	Dobri odnosi, občasni stiki	Slabi odnosi, redki stiki	Dobri odnosi, občasni stiki	Dobri odnosi, vsakodnevni stiki	Dobri odnosi, vsakodnevni stiki
Skupnost,	Dobra socialna	Srednje dobra	Dobra socialna	Dobra socialna	Dobra socialna	Slaba socialna	Dobra socialna	Slaba socialna	Srednje

okolica, prijatelji	mreža +	socialna mreža +/-	mreža +	mreža +	mreža +	mreža –	mreža +	mreža –	dobra socialna mreža +/-
Vključenost v društva, družabni dogodki	Društvo upokojencev, nedeljske maše, proslave	Nedeljske maše	Ne, Vežanost na dom	Pogrebi, nedeljske maše	Nedeljske maše, proslave	Pogrebi, vežanost na dom	Društvo upokojencev, nedeljske maše, proslave	/	Društvo upokojencev, srečanja, izleti upokojencev
Pomoč in podpora služb	Da + paketi Karitas, Rdeči križ	Da + paketi Karitas, Rdeči križ	Da + paketi Karitas, Rdeči križ	Da + Paketi Karitas, Rdeči križ	Da + Paketi Karitas, Rdeči križ	Da + Paketi Karitas, Rdeči križ	Da + Paketi Karitas, Rdeči križ	Obiski socialne oskrbovalke	Da + Paketi Karitas, Rdeči križ
Seznanjenost s storitvami CSD (obiski na občini ...)	Slaba seznanjenost, neudeležba	Slaba seznanjenost, neudeležba	Slaba seznanjenost, neudeležba	Slaba seznanjenost, neudeležba	Slaba seznanjenost, neudeležba	Slaba seznanjenost, neudeležba	Slaba seznanjenost, neudeležba	Slaba seznanjenost, neudeležba	Slaba seznanjenost, neudeležba
Storitev pomoči na domu	Brez potrebe	Brez potrebe	/	Brez potrebe	Brez potrebe	Brez potrebe	Brez potrebe	vključena	Brez potrebe
Izvori stisk	Različni strahovi, osamljenost	Osamljenost, brezvoljnost	/	Različni strahovi	Brez strahov	/	Različni strahovi	/	Različni strahovi
Splošno zadovoljstvo	2-3	4	3	5	3-4	3	3	3	4

Tabela 5: Rezultati raziskave, druga faze kodiranja

Legenda:

/ - ni podatka

+ pozitivno

- negativno

Na začetku intervjuja sem se z vsako intervjuvanko oziroma intervjuvancem pogovarjala o splošnih stvareh, nisem takoj prešla na temo intervjuja, kajti želela sem, da se tako intervjuvanci kot jaz malo sprostimo in spoznamo. Prva tema, o kateri sem spraševala intervjuvance po »prebijanju ledu«, je bila tema življenja pred/po upokojitvi. Zanimalo me je ali intervjuvanci zaznavajo kakšne spremembe z vstopom v obdobje upokojitve, kakšno se jim zdi življenje zdaj in kakšno je bilo prej. **V veliki večini sem dobila odgovore, da je življenje po upokojitvi slabše, da intervjuvanci zaznavajo določene spremembe.** Le ena oseba je povedala, da je življenje po upokojitvi boljše: *»Tako kot mi zdaj gre, mi nikoli ni šlo« (I4).* Ena od intervjuvank je povedala: *»Včasih nisi nič imel, edino zdravnika si plačeval, stroškov pa tudi ni bilo. Kar si pridelal, to si jedel, v trgovini nismo kupovali. Zdaj je drugače« (I6).* Večina vprašanih se je pred upokojitvijo ukvarjala z delom na kmetiji, dodaten vir zaslužka je nekaterim predstavljalo delo v sosednji Avstriji, drugi pa so živeli lažje zaradi podpore partnerjev, ki jih zdaj nimajo več.

Pri drugem vprašanju so me zanimale življenjske okoliščine, s katerimi so se tekom življenja srečevali intervjuvanci in so (ne)posredno vplivale na sedanjo situacijo. **Ugotovila sem, da so se tekom življenja prav vsi intervjuvanci srečali z različnimi oteževalnimi okoliščinami.** Te okoliščine se nanašajo predvsem na socialni in družinski status ter na bolezni, ki so pripeljale do smrti partnerjev ali do nezmožnosti za delo (*»Zaposlen sem bil veliko let, ampak malo prijavljen. 27 let sem bil v Murski Soboti, no nekaj manj. Potem je bil stečaj vmes. Od tam mi manjka eno leto, ker mi niso plačevali prispevkov. To so mi na pokojninskem zdaj rekli, da mi eno leto manjka, ker mi niso plačevali.« (I5).*) Večina spraševancev nikoli ni bila redno zaposlena, delali so doma, na kmetiji, večina ni plačevala prispevkov za pokojninsko zavarovanje, kar se danes odraža na nizkih pokojninah, ki jih prejemajo.

Pri tretjem vprašanju me je zanimalo zadovoljstvo intervjuvancev z bivalnimi pogoji. Ker sem opravljala intervjuje na domu spraševancev, sem tudi sama lahko opazovala okolje in bivalne razmere. **Pri tem vprašanju so me odgovori intervjuvancev malo presenetili, saj je večina, kljub temu, da nekateri nimajo niti kopalnice, zadovoljna z bivalnimi razmerami.** Nekateri se zavedajo, da so njihovi bivalni pogoji pomanjkljivi, a so vseeno zadovoljni in si ne želijo ničesar spremeniti. Eden od intervjuvancev je povedal: *»Pa no, sem zadovoljen. Nimam tako sodobno, kot bi moral imeti. Nimam kopalnice, pa bi jo rad imel. Sem naredil zraven prizidek, ampak ne*

zmorem finančno. Drugače pa imam koliko toliko. Pravim, nimam nič modernega, bolj siromaško, ampak sem tako zadovoljen« (I5). Tudi nekaj drugih intervjuvank v hiši nima kopalnice, nekateri nimajo niti vodovoda in kanalizacije. Kljub temu, da nekateri živijo v slabših bivalnih pogojih, je velika prednost po mojem mnenju ta, da intervjuvanci živijo v lastnih hišah, saj jim ni potrebno plačevati najemnine, kar bi jim pri tako nizkih prihodkih predstavljalo dodatno obremenitev.

Četrto vprašanje se je nanašalo na potek in strukturo dneva intervjuvancev. Zdelo se mi je smiselno, da povprašam tudi o tem, da dobim boljši vpogled v vsakdanjik spraševancev. **Pokazalo se je, da imajo intervjuvanci podobno strukturo dneva.** Večina opravlja razna gospodinjstva opravila (kuhanje, pospravljanje, čiščenje), do dela zunaj, na vrtu. Nekateri imajo živali (pes, mačka), s katerimi se ukvarjajo čez dan (*»Vrt imam, kaj posadim in pometem zunaj. Nekaj kokoši imam. Noter kaj počistim in naredim. Perilo operem. Takšna lahka opravila.«* (I9)). Le ena od intervjuvank izstopa glede poteka dneva, saj je zaradi bolezni že več let v postelji in je odvisna od pomoči svojcev ter socialnih oskrbovalk. Pri eni od intervjuvank veliko vlogo igra vera oziroma molitev (*»Molitvene knjige berem in gledam, moram moliti malo, ker drugače ne pridemo v nebesa, moramo za vse moliti.«* (I4)). Zanimivo je, da večina spraševancev ni omenjala gledanja televizije, večina je niti nima, ker so se ji odpovedali zaradi nezmožnosti plačevanja. Bolj pogosto poslušajo radio.

Pri naslednjem vprašanju, ki je bilo eno izmed ključnih, me je zanimalo, kako intervjuvanci preživijo s prihodkom, ki ga mesečno prejemajo. Od štirih intervjuvancev sem dobila odgovor, da težko, štirje so povedali da za silo, en odgovor je bil, da lahko. Pri tem vprašanju sem dobila paleto različnih odgovorov, saj so mi intervjuvanci začeli pripovedovati o različnih strategijah, kako z določenim prihodkom preživijo. Ena od intervjuvank je povedala: *»Z dvesto evri se ne moreš preveč igrati. Težko je. Kdor ne ve šparati, ne vem kako bi ta preživel«* (I2). **Sogovorniki so izpostavljali pomoč ožjih sorodnikov, varčevanje in preiščeno porabo denarja. Z različnimi strategijami večini uspe preživeti mesec, vendar morajo biti pri porabi denarja zelo preudarni in preiščeni.** Naslednje vprašanje se je nanašalo na prejšnje, saj me je zanimalo ali se morajo intervjuvanke odpovedati določenim stvarim. V mislih sem imela predvsem izlete, hrano, oblačila in druge stvari. **Prav vsi spraševanci so mi povedali, da se morajo odpovedati določenim stvarim.** Veliko se jih je odpovedalo televiziji (*»Plačati tudi nimam, televizija stane 12 ali 14 evrov, radio pa plačam 3,77 evrov*

samo. Ne morem plina imeti, ko bo zelo vroče, imam en električni kuhalnik. Sem imela električni štedilnik, pa smo ga ven vrgli, ker jaz to ne morem plačati s tem denarjem. Jaz si raje moja drva nabavim.« (I4)), izletom (»Jezus Marija, dostim, dostim. Jaz to nikamor ne grem, ko so kakšni izleti in to.« (I1)) in različnim drugim stvarjem (»Ja, to pa. Zdaj, če jaz 3 položnice plačam, potem ne morem več skoraj nič kupiti.« (I9)). **Večina intervjuvancev je na vprašanje ali lahko kaj prihranijo, odgovorila z ne** (»Ne morem. Rada bi bila, če bi več denarja dobila. Nič ne morem prihraniti.« (I8)). En odgovor je bil da, dva pa redko oziroma občasno (»Dosti ne, ampak nekaj pa le moram imeti, ker nikoli ne vem, kaj bo.« (I7)). Zanimale so me različne strategije ravnanja z mesečnim dohodkom, oziroma to, kako si intervjuvanci razporedijo sredstva. **Izkazalo se je, da vsi intervjuvanci dobro razmislijo o tem, kako si bodo razdelili denar, da bodo preživeli mesec, ključen je načrt razporeditve sredstev** (»Moram si dobro raztalati, da pridem od meseca do meseca, zelo dobro, da imam 4–5 € do naslednje penzije.« (I3)). Večinoma najprej poskrbijo za to, da plačajo mesečne stroške, predvsem razne položnice (»Za elektriko pa za telefon in to si vedno morem toliko dati na stran. Pa za dimnikarja in to in ono. To že vedno naprej računam.« (I2)).

Pri naslednjem vprašanju sem spraševala ali intervjuvanci poleg osnovne pokojnine prejemajo tudi kakšno dodatno finančno pomoč (na primer varstveni dodatek ali denarno socialno pomoč). **Ugotovila sem, da samo brat in sestra, ki sem ju intervjuvala, prejmeta denarno socialno pomoč (ker nimata pravice do pokojnine), vsi ostali pa zgolj pokojnino oziroma eden od intervjuvancev nadomestilo zavoda za zaposlovanje.** Seveda me je zanimalo, zakaj je temu tako. **Večina vprašanih je navajala, da so se odpovedali tem dodatkom zaradi skrbi pred vračanjem** (»Ah. Tega nismo vzeli niti. Takrat je bil govor, da bo potem šlo za občino, hiša in to.« (I1)) **oziroma, ker so jih svojci odvrnili od tega, da bi prejeli varstveni dodatek** (»Nisem vzela, sin ni pustil.« (I1)). Zaznala sem tudi, da je **prisotna neinformiranost o tem, kakšne pravice jim pripadajo** (»Jaz to ne vem, kam bi to bilo treba iti in kaj bi to bilo treba. To jaz nič ne vem. Vidiš, ko si star, ti pamet več ne dopušča, da bi to vedel. Jaz ne vem, če bi mi to kdo dal ali ne.« (I3)).

Naslednje vprašanje se je nanašalo na to, iz katerih virov intervjuvanke prejemajo pomoč oziroma kateri so njihovi »izhodi v sili«. **Največkrat je prisotna nematerialna pomoč predvsem svojcev, v manjši meri tudi sosedov** (»Tukaj nad mano je doma od moža brat in njegov sin mi vse pripelje. Vsak dan hodi v Mursko Soboto v službo in

včasih vpraša, če kaj rabim iz trgovine. Včasih pa pride in me da v avto in greva oba.« (I3)). Člani družine jim pomagajo predvsem pri raznih hišnih opravilih, nekaterim pripeljejo tudi hrano (»Včasih mi kaj prinese sin. Kakšen kos mesa ali pa kaj. Njegova žena vedno kaj pošlje. Včasih pa prideta oba sem in tukaj skuha za vse.« (I3)).

Pri vprašanju za kaj gre največ denarja, sem dobila podobe odgovore. **Prevladuje poraba denarja za položnice** (»Položnice, to me najbolj muči. Električna, telekom, dimnikar, komunala, to je vse na meni.« (I1)), **trgovino** (»Za položnice, potem mi pa kaj dosti ne ostane. Pa v trgovino je treba. Zdaj mi že tudi treba rdečo papriko, vegeto, moko moram kupiti, vse moram iz trgovine živeti. Vse gre iz mojega denarja.« (I3)), dve intervjuvanki pa sta omenili še **prispevek za verske vsebine** (»Dobim pa s Kureščka, Kraljica miru knjižico. To pa pride vsaka 2 meseca in to stane 1 € ena, 6 € za celo leto, ampak jim 12 € pošljem.« (I4)). Pojavili so se še odgovori, da gre nekaj denarja za vnuke, za vzdrževanje in popravilo vozil, za zdravila, higienske pripomočke in socialno oskrbovalko.

Kar se tiče delovne aktivnosti, so vse moje intervjuvanke v pokoju, edino en intervjuvanec uradno še ni, a je **večinoma pri vseh prisotna še delovna aktivnost v okviru doma. Le pri dveh intervjuvankah je omejena**. Vse ostale opravljajo gospodinjska opravila in opravila okrog hiše (»Jaz imam delo skoz. Nikoli nisem brez dela. Vedno grem in delam. Na vrtu, pa to in ono. Dolgčas mi je edino včasih pozimi, ko je tako zgodaj tema. Televizije jaz nočem gledat preveč, teh filmov in tega. Rajši poročila, ampak zdaj več tudi ne gledam, ker vedno eno in isto govorijo. Takšno je moje življenje – mirno.« (I2)). Večina ima doma vrt (»Ja, ja, delam kar imam za delat. Okoli hiše, kosim, na vrtu delam, drva kalam. Sama sem bila pri hiši, moškega ni bilo in sem se morala vse naučiti. Vse sem se znašla.« (I4)).

Zanimalo me je tudi, kakšna je prehrana intervjuvancev. Prav tako sem pri tem vprašanju dobila zelo homogene odgovore. **Pokazalo se je, da prevladuje lahka, kmečka hrana, ki vključuje malo mesa**. Ena od intervjuvank je povedala: »Ja, vse sama. Naredim si kakšen šmorn, palačinke, zlivanko ajdovo ali koruzno, kakšne dödole kuham, raznorazno hrano. Mesa ne moreš vedno jesti. Včasih kakšno piščančje meso, ker je bolj lahko, zato ker imam holesterol in ne upam.« (I1). Druga pa je dejala: »Tisto domačo hrano si delam, kar smo včasih, v starih časih kuhali. Najrajši tisto. To so rezanci na suhem, štruklje, mesa ne jem, edino svinjsko, pa še tisto čisto malo, drugega

mesa pa sploh ne, nobenega. Pa jajc tudi ne. Včasih naredim šmorn, zlivanko, dödole in take stvari.» (I2). Razlog, zakaj ima večina najrajši lahko, preprosto kmečko hrano, z malo mesa, je po mojem mnenju tudi v tem, da so na ta način prehrane navajeni že iz otroštva, ko je bilo, po njihovem pripovedovanju, še večje siromaštvo.

Vsi moji intervjuvanci, razen enega, imajo doma vrt ali njivo, kjer si pridelajo nekaj zelenjave (*»Ja, krompir pa marsikaj, to drobnarijo vse. Od čebule, solato, vse si posejem, vse imam že zunaj, paradižnik, papriko, vse.« (I1)*), dve intervjuvanki še pečeta domač kruh, ena pa je poudarila, da dela ozimnico. **Lahko bi rekla, da je samooskrba pri mojih intervjuvancih prisotna, kar vsekakor zniža določene stroške.**

Zanimalo me je ali si moji intervjuvanci kdaj privoščijo kakšne priboljške. **Prevladoval je odgovor da, redko, oziroma občasno, predvsem ob kakšnih praznikih** (*»Ah, to pa redkokdaj. Ko so kakšni prazniki. Sin mi vedno za praznike prinese kaj boljšega, kar snaha pošlje.« (I1)*). Za večino vprašanih priboljšek predstavlja pecivo, za dva meso, za enega pa vino (*»Ja, to če grem v Mursko Soboto, da vampe pojem in špricar spijem ali pa dva deci vina, to je mera. Vampe imam rad, ampak jih ne vem narediti.« (I5)*).

Glede zdravja so moji intervjuvanci večinoma brez večjih zdravstvenih težav, se pa vsi soočajo z vrsto manjših tegob, ki jim ovirajo vsakdanjik; to so predvsem visok krvni pritisk, bolečine v hrbtenici, glavoboli, težave z zobmi, stres in mnoge druge. Večina jih za lajšanje teh tegob uporablja razne tablete, tudi antidepresive (*»Ne. Tu in tam kakšen antidepresiv, ko vidim, da me premaga fejest. Ko so kakšne obremenitve. To me predela.« (I9)*). Ena od intervjuvank je že nekaj let v postelji in je odvisna od skrbi družinskih članov in negovalke. Zaznala sem, da so se vsi intervjuvanci pri vprašanju o zdravju zelo razgovorili, kar se mi je zdelo zanimivo.

Spraševala sem tudi po hobijih in pristočasnih dejavnostih. Dobila sem podobne odgovore kot pri strukturi dneva, saj **nihče od intervjuvancev nima posebnega hobija, s katerim bi se ukvarjal.** Večinoma so vsi povedali, da jim hobi predstavlja vrt oziroma skrb za rože. Nekaterim so hobi domače živali, peka peciva, šivanje, delo z lesom, traktor in gostilna, dve intervjuvanki sta pa izpostavili branje (*»Potem pa knjigo vzamem v roke in berem. To rada delam. To me drži, da ne postanem dementna.« (I9)*).

Na vprašanje o tem ali si kdaj privoščijo kakšen izlet, oddih, sprostitev, so vsi intervjuvanci odgovorili z ne. Glavni vzrok tiči v finančni omejitvi (*»Vidiš, tukaj piše, da bo prek župnije organiziran izlet junija. Cena je 299 €. Pa kako to lahko greš? To je drago, jaz to ne morem iti.« (I1)*), eni pa niti nimajo želje, da bi kam šli (*»Ah, ne bi šel. Če bi imel denar, pa ne bi šel. Ne veseli me to. Najrajši sem doma.« (I5)*), zaznala sem močno navezanost na dom.

Večina intervjuvancev ima dobre odnose z družino, s svojci. Z njimi imajo občasne stike, nekateri tudi vsakodnevne (*»Sin pride vsak dan. Zdaj je že hitro odšel, jutri pa pride prej, je rekel, da bo kosil.« (I3)*). Dve od intervjuvank živita v istem gospodinjstvu s svojci (*»Jaz se dobro počutim z mojo družino. Preveč dobro. Zanimata se za mene, oba. Pa vnuki tudi pridejo kaj na obisk. Spoštujemo se.« (I8)*). Kljub temu, da večina vprašanih ne živi z družinami, sem zaznala, da jim dobri odnosi s svojci veliko pomenijo in jim družina predstavlja eno izmed glavnih vrednot, poleg zdravja.

Tudi kar se skupnosti in okolice tiče ima večina intervjuvancev dobro oziroma srednje dobro socialno mrežo. Zaznala sem, da je prisotna vzajemnost med sosedi in medsebojna pomoč pri opravilih ter obiski (*»Grem kaj okoli. Vmes me kakšna soseda pokliče. Pa na pokopališče grem včasih, potem se ustavim kje, da se malo pogovorimo.« (I1)*), medtem ko je prijateljskih odnosov manj, le ena od intervjuvank je omenila, da ima veliko prijateljev, ostali so govorili bolj o sosedih, ki pa so na nek način tudi prijatelji. Le pri enem od intervjujev sem dobila odgovor, da odnosi s sosedi niso preveč dobri (*»Sosedov nimava glih, imava najemnike. Sosedje nimajo kaj z nami. Pa ne da bi bili v sporu, ampak nimaš kaj.« (I6)*).

Zanimalo me je ali so spraševanci vključeni v kakšna društva in obiskujejo kakšne družabne dogodke. Kot sem že prej omenila, sem zaznala precejšnjo vezanost na dom, saj se večina najraje zadržuje doma, redko se udeležujejo kakšnih dogodkov (*»Ne, to zdaj več ne. Prej smo kaj hodili, zdaj pa več ne. Nikamor ne grem, skoz sem doma.« (I2)*). Nekaj jih sicer obiskuje nedeljske maše (*»To pa še vsako nedeljo grem. To grem, drugače nič ne vem. Potem pa vse mene kličejo in sprašujejo kaj je novega.« (I1)*), ki predstavljajo enega od vrhuncev družabnega življenja. Trije od vprašanih so vključeni v društvo upokojencev (*»Ja, to sem. Včasih grem z njimi na kakšne izlete. Tu in tam. Če se dobro počutim grem, če pa ne pa ne grem.« (I9)*), drugi so zaradi predrage članarine izstopili iz društva (*»Zdaj sem odpovedala še upokojence, da nisem več*

včlanjena. Vsako leto je bilo za plačati 12 ali 14 €. Pa tudi ne morem več z njimi nikamor iti, ker sem že dosti stara in ne morem več hoditi.« (I4)).

Pri naslednjem vprašanju sem spraševala o pomoči in podpori s strani različnih služb. **Vse od intervjuvank občasno prejemajo pomoč in podporo s strani Karitasa ali Rdečega križa.** Občasno prejmejo pakete izdelkov, ki zajemajo različna živila (»Zdaj sem dobila dva litra olja, dva kilograma riža, 3 litre mleka in en kilogram moke. To je bilo noter, drugo nič. Zdaj enkrat pa ni bilo ne olja in nič, ampak jabolka. To smo dvakrat dobili. Eno gajbico malo.« (I1)). Ena od intervjuvank prejema še pomoč s strani socialne oskrbovalke, o kateri meni: »Toliko, da me zrihtajo. Dolgo že hodijo. Fajn se razumemo. Rada sem, ko pride. Vsak dan pride. Rada jo imam. Kot če bi bila moja snaha, tako jo imam rada. Ona mene tudi spoštuje.« (I8). **Ugotovila sem, da so intervjuvanke vesele paketov pomoči, da jih s hvaležnostjo sprejmejo** (»Jaz s hvaležnostjo vzamem paket, enim je pa pod častjo. Iskren bodi in sprejmi tako, kot pač je.« (I9)).

Intervjuvance sem vprašala ali se kdaj udeležijo obiskov Centra za socialno delo Murska Sobota na občini. Vsake toliko pridejo strokovne delavke CSD-ja na našo občino in odgovarjajo na vprašanja občanov. **Intervjuvanci so povedali, da se teh svetovanj ne udeležujejo oziroma, da niti niso seznanjeni s storitvami CSD-ja** (»To ne grem. Vem da je, ker piše na tistem obvestilu z občine, ampak to jaz ne grem. Kaj bom prosila. Županu sem vse povedala, da nimam greznice in tega. Je rekel, da se bo pogovoril s sinom, ko pride. Greznice nimam, tega takrat nihče ni delal. Kopalnice tudi nimam.« (I1)). Glede storitve pomoči na domu so vsi (razen ene intervjuvanke, ki jo že prejema) povedali, da je trenutno (še) ne potrebujejo (»Ja, vse še sama naredim, še skopam se sama in vse. Za zdaj še ne rabim nobene pomoči.« (I2)).

Naslednje, tj. predzadnje, vprašanje se je nanašalo na izvore stisk. Zanimalo me je ali se intervjuvanci kdaj srečujejo s kakšnimi strahovi, stiskami. Pri tem vprašanju sem dobila bolj skope odgovore. S strani treh intervjuvancev nisem dobila informacije, pri ostalih so bili odgovori različni: strah pred vremenskimi pojavi, strah pred prihodnostjo, brezvoljnost, strah pred tujci, strah pred nesrečami in osamljenostjo, ki se je pri odgovorih pojavila večkrat (»Ja. Bolj si starejši, hujše je. Poskušam se zamotit.« (I1)).

Moje zadnje vprašanje za intervjuvance je bilo, da od ena do pet ocenijo svojo trenutno situacijo oziroma zadovoljstvo, s tem da ena pomeni zelo slabo, pet pa zelo dobro. Povprečna ocena, ki sem jo izračunala na podlagi odgovorov, znaša 3,44.

Na podlagi opravljenih intervjujev sem prišla do ugotovitve, da je življenje starih ljudi v ruralnem okolju, ki prejemajo minimalen mesečni dohodek, skromno in mirno. Iz meseca v mesec nekako preživijo, in sicer zaradi tega, ker so svoj način življenja prilagodili temu, da preživijo z minimalnimi sredstvi, na podlagi dobro premišljenega ravnanja z denarjem in odpovedovanja različnim stvarjem. Pri vseh spraševancih sem zaznala skromnost in zadovoljstvo s tem kar imajo, njihove želje so minimalne in podrejene temu, da jim mesečni dohodek zadošča za pokritje osnovnih življenjskih stroškov. Zanimivo se mi je zdelo to, da se nihče od intervjuvancev ni pretirano pritoževal glede situacije, dobila sem občutek, da so se sprijaznili s situacijo in se s tem vprašanjem niti ne ukvarjajo več. Njihov vsakdanjik je miren, struktura dneva pa pri vseh približno enaka – večino časa posvetijo gospodinjskim opravilom in skrbi za okolico hiše. Stiki s sosedi za večino predstavljajo edini vir druženja, medtem ko jim dobri odnosi z družino veliko pomenijo. Družina je tudi glavni vir podpore in pomoči, saj jim svojci predvsem z nematerialnimi sredstvi pomagajo, da lažje preživijo. Lastno situacijo večina intervjuvancev ocenjuje kot dobro, na kar kažejo tudi njihove splošne ocene zadovoljstva. Zadovoljni so z bivalnimi razmerami, čeprav nekateri živijo v zelo skromnih razmerah, celo brez kanalizacije, vodovoda in kopalnice. Zaznala sem, da je večini najpomembnejše to, da jim uspe plačati položnice in z denarjem, ki jim ostane, kupijo hrano. To dvoje je tudi glavni vir porabe denarja. Ljudje, s katerimi sem se pogovarjala, se vsak na svoj način soočajo s tem, kako preživeti mesec, so jim pa skupne nekatere strategije, ki jih pri tem uporabljajo – vsi so omenili, da o porabi denarja dobro razmislijo, naredijo načrt, kako denar razporediti, da jim bo zadoščal do konca meseca. Ena od strategij je tudi ta, da pri nakupu izdelkov v trgovini gledajo na cene in kupijo cenejše izdelke. Nekateri so se odpovedali televiziji in članstvu v društvu upokojence. Odpovedovanje je vsekakor ena od strategij, ki se je vsi poslužujejo. Tudi samooskrbo oziroma skrb za vrt ali njivo in peko domačega kruha bi lahko označila za strategijo, saj jim to pomaga pri tem, da prihranijo denar in si sami doma poskušajo čim več pridelati. Vsi intervjuvanci izhajajo iz kmečkega, delavskega okolja, večina jih je že v otroštvu izkusila revščino in tudi tekom življenja so se soočali z različnimi oteževalnimi okoliščinami (smrt partnerja, bolezni ...). Te težke življenjske situacije so jih pripeljale do tega, da so z leti dobili »tršo kožo«, zato sem na trenutke tudi ugotavljala, da so zdaj, v starosti, s svojim življenjem zadovoljni in jim je pomembno le to, da nekako preživijo, njihove želje so minimalne, pričakovanja, da bi se kaj spremenilo, pa nizka.

Viri pomoči in podpore najbolj izhajajo iz primarne družine, kljub temu, da večina intervjuvancev živi sama. Večina je omenjala pomoč svojcev, predvsem kar se tiče nematerialne pomoči. Svojci jim pomagajo pri opravilih, skrbi za hišo, nabavljanju hrane iz trgovine, nekaterim pa tudi kupijo hrano in kakšne priboljške. Vsi intervjuvanci občasno prejmejo pakete pomoči s strani Karitasa oziroma Rdečega križa. Ti paketi se vsem zdijo dobrodošli in jih sprejmejo. Kar se tiče formalnih virov pomoči sem ugotovila, da so intervjuvanci slabo informirani o oblikah pomoči in se jih ne poslužujejo. Imajo skope informacije o tem, kakšne so njihove pravice in kam se lahko obrnejo. Vsi so sicer informirani, da občasno prihajajo na sedež občine svetovalke s Centra za socialno delo Murska Sobota, a se teh svetovanj ne udeležujejo. Glede pravic iz javnih sredstev (varstveni dodatek, denarna socialna pomoč) niso informirani, večinoma so se odpovedali varstvenemu dodatku, zaradi skrbi pred vračanjem denarja.

Najbolj izrazite skupne točke pri intervjuvancih sem zaznala pri strategijah preživetja, saj vsi uporabljajo podobne. Vsi dobro premislijo o porabi denarja in si naredijo načrt kako preživeti mesec. O razlikah med spoloma težko govorim, kajti moj vzorec so v veliki večini sestavljale ženske. Kljub trudu, da bi pridobila čim bolj enakovreden vzorec glede na spol, nisem našla dovolj moških intervjuvancev. Koordinatorica, ki mi je pomagala pri iskanju intervjuvancev, je povedala, da ima več stika z ženskami, ki ustrezajo mojemu vzorcu in se bodo z mano pripravljene pogovarjati o tej temi. Na tej točki bi tudi izpostavila ugotovitev, ki se mi je od vseh zdela najbolj zanimiva. Preden sem se odpravila na teren, sem imela v glavi določene predstave, saj sem vedela, da imajo vsi intervjuvanci zelo skromne prihodke da najverjetneje težko živijo. Predstavljala sem si revščino v skrajni obliki. Ko sem opravila nekaj intervjujev, sem ugotovila, kako zelo subjektivno je dožemanje revščine. Po eni strani sem se po opravljenih intervjujih počutila precej čudno, da sem te ljudi označila za revne, saj se oni v svojem bistvu večinoma ne počutijo tako. Zaradi svoje skromnosti in navajenosti na miren in, lahko bi rekli, asketski način življenja, je po eni strani krivično, da sem jih označila tako, po drugi strani pa je tem ljudem odvzeta pravica do boljšega, dostojnega življenja, do tega, da bi si lahko privoščili televizijo, izlete, kopalnico in podobne dobrine ter seveda pravica do informiranosti, pravico do tega, da jim nekdo pove katere so njihove pravice (npr. pravice iz javnih sredstev) in bi jih zastopal pri doseganju le-teh. Menim, da ljudje velikokrat prav zaradi neinformiranosti obupajo, se vdajo in sprijaznijo z okoliščinami, v katerih so se znašli. Te ugotovitve lahko povežem z

zagovorniki subjektivnih teorij revščine, ki v ospredje postavljajo predvsem posameznikovo dožemanje revščine, osebno dožemanju dohodkovnega položaja gospodinjstev, kako (ne)revni se sami počutijo (Notar 2004: 31). Notar (2004: 31) tudi dodaja, da pravilo, da naj bi subjektivna revščina bila tesno povezana z relativno, ni vedno zanesljivo, sploh ne za Slovenijo, saj se nekatere skupine, kljub kazalcem, da spadajo med reven delež prebivalstva, same ne dojemajo tako. Podobne ugotovitve sem dobila tudi jaz. Ugotovila sem, da so posamezniki, ki so bili v središču moje raziskave, poleg tega, da se vsak srečuje z različnimi stiskami (bolezen, materialna prikrajšanost, osamljenost ...), so ranljivi tudi v smislu neinformiranosti glede svojih pravic. Večina intervjuvancev je povedala, da se jim je življenje z vstopom v pokoj spremenilo oziroma zaznavajo določene (negativne) spremembe. Nekateri avtorji pišejo o starosti kot o novem družbenem tveganju. Mandič in Filipovič Hrast navajata (2011: 8) Bonolija (2006), ki ta tveganja definira kot nove situacije, v katerih posameznik izkusi primanjkljaj blaginje in so tipične za postindustrijsko družbo. Primanjkljaj državne blaginje se po mojem mnenju v Sloveniji odraža tudi na pokojninskem sistemu in sistemu socialne varnosti. Pokojninski sistem je v Sloveniji zadnja leta pogosto predmet razprav politikov in je prinesel kar nekaj sprememb, med drugim ukinitve državnih pokojnin. Večina mojih intervjuvancev zaradi tega, ker niso bili redno zaposleni, prejema kmečke pokojnine (po bivšem Zakonu o starostnem zavarovanju kmetov), ki po novem Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ne obstajajo več. Te pokojnine so minimalne in ne dosegajo niti minimalnega praga tveganja revščine. Pripada jim sicer pravica do državne socialne pomoči oziroma varstvenega dodatka, a so se tem pravicam, zaradi strahu pred vračanjem denarja oziroma zaplembe nepremičnin, odpovedali. Zaznala sem strah in zaskrbljenost intervjuvancev pri vprašanju glede teh socialnih transferjev. Strinjam se z Vesno Leskošek (v Dominkuš 2010: 28), ki meni, da ne le, da država povečuje revščino, ampak celo kriminalizira revne, povečuje kontrolo nad njimi, kar pomeni zmanjšan dostop. Po drugi strani se s parcialnimi ukrepi bori proti revščini, tako da nastaja paradoks. Večina mojih intervjuvancev se je odpovedala socialnim transferjem, tako da jim glavni vir prihodka predstavljajo pokojnine, ki pa so minimalne. Kump in Stropnik (v Hlebec 2009: 90) omenjata, da se stopnja tveganja dohodkovne revščine s starostjo povečuje, razloge za to pa pripisujeta tudi učinkovanju pokojninskega zakona po letu 1999, saj pokojnine predstavljajo najpomembnejši dohodkovni vir tega prebivalstva. Raziskava, ki jo je opravil Kavčič (v Filipovič Hrast 2009: 180) na temo tveganj pri starih ljudeh, je med

drugim pokazala, da predstavlja finančno tveganje (poleg tveganja za zdravje, socialnih in strukturnih tveganj) enega od glavnih vzrokov za tveganje izgube neodvisnosti. Trbanc (2010: 8–9) omenja tudi, da je gospodarska kriza tveganje še okrepila, osiromašenje se prenaša iz skupin upokojujencev z najnižjimi dohodki, na tiste s srednjimi. Kljub temu starejši z najnižjimi dohodki niso pasivni, ampak za reševanje svoje situacije uporabljajo različne strategije (odrekanje, omejevanje, iskanje priložnosti za dodatne zasluge in nudenje medsebojne pomoči, tudi medgeneracijske). Ta vzorec sem zaznala tudi pri osebah, ki sem jih intervjuvala. Zaznala sem sicer vdanost v situacijo, da tako pač je in se ne da nič spremeniti, saj nimajo vpliva na sistem, medtem ko so aktivni glede reševanja svoje situacije. Razvili so različne strategije, ki so večinoma vsem skupne (omejevanje, odpovedovanje, načrtovanje ...) in jim pomagajo, da preživijo s prihodkom, ki ga prejemajo.

Razlog, zakaj sem v vzorec uspela pridobiti več žensk kot moških, je lahko v tem, da se ženske pogosteje srečujejo z revščino kot moški. Statistični podatki namreč kažejo, da so ženske, ki so stare nad 65 let, veliko bolj izpostavljene tveganju revščine kot moški. Saražin Klemenčič piše (2012: 28), da podatki kažejo, da je izpostavljenost revščini najvišja med starejšimi ženskami, ki niso na trgu dela, so starejše od 65 let ter med najemnicami stanovanj. Avtorica še ugotavlja, da so revščini bolj izpostavljene tudi zato, ker živijo dlje kot moški, imajo nižje dohodke, nižjo izobrazbo, manj delovne dobe (Saražin Klemenčič 2012: 28). Tudi jaz sem ugotovila, da so bile intervjuvanke celo življenje doma, skrbele so za kmetijo in gospodinjstvo, kar se sedaj kaže v nizkih pokojninah. Takrat, ko so bili njihovi partnerji še živi, je bilo po njihovih besedah lažje, saj so se stroški porazdelili, tudi skupni dohodek je bil večji. Statistični podatki kažejo tudi na razlike med pojavnostjo tveganja revščine glede na kohezijske regije. Pomurska regija je, takoj za Srednjeposavsko, druga najbolj ogrožena Slovenska regija. Uradnih podatkov sicer nisem zasledila, je pa veliko zapisanega o begu možganov iz manj razvitih ruralnih delov Slovenije, kamor Pomurska regija vsekakor spada. To pomeni, da je tudi več starejšega prebivalstva, ki živijo večinoma v samskih gospodinjstvih. Prebivalstvo se stara, potrebe po dolgotrajni oskrbi pa vedno bolj naraščajo. Narašča število ljudi, ki zaradi bolezni, dolgotrajne stiske, hendikepa ali oslabeledosti potrebujejo dolgotrajno pomoč ali podporo drugih, hkrati pa se je zmanjšalo število ljudi, ki so na voljo za pomoč, tj. delež aktivnega prebivalstva (Flaker et al. 2008: 19). Na podlagi intervjujev sem ugotovila, da so vse intervjuvanke še večinoma brez večjih zdravstvenih

težav in še ne razmišljajo o tem, da bi šle recimo v dom za ostarele ali se vključile v storitev pomoči na domu. Ob pomoči družine, sosedov in občasne pomoči s strani Karitasa oziroma Rdečega križa, ki so njihovi najpomembnejši viri pomoči, jim uspe (pre)živeti. Ugotovila sem, da je metoda eksploracije življenjskega sveta uporabnikov, o kateri piše Flaker (2003: 50–51), zelo uporabna metoda, ki sem se je pri raziskovanju tudi jaz posluževala in mi je prinesla poglobljeno razumevanje življenjskega sveta starih ljudi ter njihovih strategij preživetja. Kot sem že zgoraj omenila, sem se odpravila raziskovat s predpostavko, predstavo, percepcijo, ki pa se mi je tekom raziskovanja spremenila, tako da so se te predstave preoblikovale in redefinirale v novo znanje o obstoječem družbenem problemu. Zato menim, da bi morali socialni delavci čim več na teren, v konkretno okolje uporabnikov, kjer bi dobili realno sliko, lažje bi si predstavljali določene situacije, kar bi vplivalo na boljše razumevanje življenjskih svetov uporabnikov.

Glede na uporabljeno metodologijo so možne omejitve rezultatov predvsem pri vzorcu, ki je bil sestavljen samo iz dveh predstavnikov moškega spola, ostalo so bile ženske. Odstopanja med spoloma so bila vidna že zdaj, tako da če bi imela enakovreden vzorec, bi bile razlike sigurno opazne. Rezultatov tudi ne morem posplošiti, saj je šlo za majhen vzorec, bolj za družbeno entiteto. Moj namen niti ni bil, da bi rezultate posplošila, v ta namen bi uporabila drugačno vrsto raziskave, ampak je bil moj namen ta, da bi dobila vpogled in razumevanje življenjskega sveta določene družbene skupine, v tem primeru starih ljudi, ki se soočajo z revščino. Razlike bi bile sigurno opazne tudi pri primerjavi mestnega in ruralnega okolja ter različnih regij, ki imajo drugačno stopnjo tveganja revščine.

5. Sklepi in predlogi

Na podlagi opravljene raziskave sem prišla do naslednjih sklepov:

- Večina intervjuvancev z vstopom v obdobje upokojitve zaznava določene spremembe, ki jih opredeljujejo predvsem kot negativne, menijo, da so pred upokojitvijo živeli boljše (dodatne oblike dela, podpora (pokojnih) partnerjev ...).
- Skoraj vse vprašane osebe so se tekom življenja srečale z različnimi oteževalnimi okoliščinami, ki se vežejo predvsem na družinski in socialni status (bolezen, smrt partnerja, nezmožnost za delo ...).
- Kljub skromnim, tudi pomanjkljivim bivalnim pogojem, je večina intervjuvank zadovoljna z razmerami in ne bi ničesar spremenila.
- Struktura dneva pri spraševancih je podobna, zaznala sem vzorce, ki se pri večini ponavljajo. Večinoma se posvečajo gospodinjskim opravilom in delu okrog hiše.
- Glede prihodka, ki ga intervjuvanci prejema, je večina povedala, da z njim preživi težko oziroma za silo. Le en odgovor je bil, da brez problema.
- Kot strategije preživetja sem pri spraševancih zaznala predvsem (ne)materialno pomoč ožjih sorodnikov, varčevanje in premišljeno ravnanje z denarjem. Veliko je odpovedovanja ter odrekanja. Z različnimi strategijami večini uspe preživeti mesec, vendar morajo biti pri porabi denarja zelo preudarni in premišljeni.
- Večina intervjuvancev se odpoveduje različnim stvarem (televizija, izleti, priboljški ...).
- Zelo redko se zgodi, da bi katera od intervjuvank kaj prihranila. Večino denarja sproti porabijo za tekoče stroške, predvsem položnice in hrano.
- Vse intervjuvanke dobro premislijo o tem, kako si bodo razdelile denar, ključen je načrt razporeditve sredstev.
- Pokojnine predstavljajo glavni vir dohodka pri večini vprašanih. En intervjuvanec trenutno še prejema nadomestilo iz zavoda, brat in sestra, ki sem ju intervjuvala, pa denarno socialno pomoč.
- Zaradi skrbi pred vračanjem denarja oziroma zaplembe nepremičnine, se je večina intervjuvank odpovedala varstvenemu dodatku oziroma denarni socialni pomoči. Nekaterim so prav svojci predlagali, da se odpovejo tem pravicam.

- Zaznala sem neinformiranost glede pravic in dostopu do njih.
- Viri pomoči pri večini izhajajo iz primarne socialne mreže, predvsem s strani svojcev, delno pa tudi s strani sosedov. Največkrat je prisotna nematerialna pomoč (pomoč pri opravih in nabavi hrane, prevozi ...).
- Največ denarja intervjuvanci namenijo plačilu položnic in nakupu hrane. Nekateri so omenjali tudi prispevke za cerkev oziroma verske vsebine.
- Delovna aktivnost, ki se nanaša na razna opravila znotraj doma (gospodinjstvo, vrt, delo okrog hiše ...) je značilna za vse intervjuvanke, razen dve, ki jima bolezen to onemogoča.
- Večina vprašanih se prehranjuje z lahko, kmečko hrano, ki vključuje malo mesa. Na to vrsto hrane so navajeni že iz otroštva. Hrano si pripravljajo sami.
- Skrb za vrt in peka domačega kruha predstavljata način samooskrbe pri večini intervjuvank. Nekateri pripravljajo tudi ozimnico.
- Priboljške si spraševanci privoščijo redko oziroma ob kakšnih večjih praznikih. Kot priboljške so razumeli predvsem pecivo, nekateri tudi meso in vino.
- Večina intervjuvancev je brez večjih zdravstvenih težav, se pa vsi soočajo z različnimi manjšimi tegobami, ki jim ovirajo vsakdanjik (krvni pritisk, bolečine v hrbtenici, glavoboli, težave z zobmi, stres ...).
- Le ena od intervjuvank je omenila, da v prostem času rada bere, ostali intervjuvanci niso omenjali nobenih hobijev, s katerimi bi se ukvarjali.
- Finančna omejitev je eden od glavnih razlogov, zakaj si večina vprašanih ne privoščiti izleta ali oddiha. Nekateri tudi nimajo želje in se ne bi odpravili od doma, tudi če bi imeli denar.
- Zaznala sem močno navezanost na dom.
- Kljub temu, da večina vprašanih ne živi z družinami, sem zaznala, da jim dobri odnosi s svojci veliko pomenijo in jim družina predstavlja eno glavnih vrednot. Stike z njimi nekateri vzdržujejo vsakodnevno, drugi občasno.
- Večina vprašanih ima dobro oziroma srednje dobro socialno mrežo, prisotna je vzajemnost med sosedi in medsebojna pomoč pri opravih ter obiski.
- Vsi spraševanci občasno prejmejo pakete pomoči s strani Karitasa oziroma Rdečega križa, za katere so hvaležni in jih sprejmejo.
- Ugotovila sem, da so intervjuvanci slabo informirani o storitvah centra za socialno delo.

- Izvori stisk, o katerih so spregovorili intervjuvanci, se nanašajo predvsem na strah pred prihodnostjo, strah pred vremenskimi pojavi, brezzvoljnost, strah pred tujci, osamljenostjo ...

Izhajajoč iz rezultatov opravljene raziskave podajam naslednje predloge:

- Glede reševanja revščine na splošno so potrebne sistemske spremembe, ki se tičejo predvsem socialne politike in delovanja države blaginje. Na to socialni delavci nimamo neposrednega vpliva, lahko pa na podlagi izkušenj iz prakse opozarjamo na (ne)delovanje države blaginje, ki ranljivim skupinam onemogoča dostop do določenih pravic in jih kriminalizira (z različnimi pogoji pri pridobitvi socialnih transferjev) ter s tem postavlja v podrejen, marginaliziran položaj.
- Problem revščine pri starih ljudeh je rezultat mnogih dejavnikov in se v zadnjem času povečuje, zato je pomembno, da se socialni delavci zavedamo tega fenomena, smo z njim seznanjeni, kajti to je prvi korak, da se lahko empatično vživimo v situacije ljudi in z njimi soustvarjamo rešitve ter vsaj kratkotrajne rešitve.
- Zakonodaja na področju pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter Zakon o socialno varstvenih prejemkih sta zapisana kompleksno in marsikateri star človek nima dostopa do njiju, poleg tega pa tudi težko razume njun pomen. Menim, da bi bilo potrebno osnovne informacije zapisati bolj poenostavljeno in berljivo, da bi stari ljudje hitreje prišli do določenih informacij ter pravic.
- Center za socialno delo, ki sicer občasno prireja svetovanja na občini, bi lahko izdelal informativne brošure, kjer bi starim ljudem na preprost način razložili, kaj pomenijo določene pravice in kako dostopati do njih.
- Nosilci lokalne skupnosti v naši občini so premalo seznanjeni s problemom revščine pri starih ljudeh. Nekateri sogovorniki nimajo urejene niti osnovne infrastrukture (vodovod, kanalizacija ...), za kar bi morala poskrbeti občina. Z rezultati raziskave bom seznanila župana, saj, kot mi je povedal, sam nima veliko informacij o tem, kakšna je pojavnost revščine pri starih ljudeh v naši občini.
- Medijske reprezentacije se osredotočajo predvsem na prikaz revščine med mlajšimi generacijami, malo je zaslediti o revščini starejših. Z izpostavljanjem tega družbenega problema bi javnost, ki ima velikokrat odklonilen odnos do starih ljudi, opozorili, da je ta problem prisoten, celo narašča in zato je

pomembno, da zavzamemo solidarnostno držo ter se skupaj lotimo reševanja tega problema.

- V socialnem delu moramo razvijati pristope in metode, ki bodo tudi starim ljudem omogočali dostop do pravic. Potrebna je več terenskega dela, saj veliko starih ljudi nima voznškega izpita ali imajo kakorkoli omejen dostop do pristojnega centra za socialno delo.
- V naši občini delujejo predvsem društva upokojencev, ki občasno prirejajo izlete in druženja, kar se mi sicer zdi dobro, premalo pa je drugih možnosti, kjer bi se stari ljudje lahko povezovali med sabo oziroma medgeneracijsko. Glede potrebe po medgeneracijskem centru bi sicer morala dobiti več informacij iz različnih strani, je pa to lahko ena od idej za v bodoče.

6. Seznam virov

Belopavlovič, N., Cvetko, A., Kalčič, M., Kuhelj, J., Plavšak, N., Rangus, B. (2000), *Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-1): s komentarjem in podzakonskimi akti*. Ljubljana: Gospodarski vestnik: Inštitut za delovna razmerja.

Čačinovič Vogrinčič, G ... [et. al.]; Šoštarich, N. (ur.), *Kam plovemo? Premisleki o izhodu iz krize*. Ljubljana: Sanje.

Delo. NeDelo. Sobotna. Ozadja. Dostopno prek: <http://www.delo.si/nedelo/iz-majhnih-plac-lahko-rastejo-le-nizke-pokojnine.html> (ogledano 17. 4. 2016).

Dominkuš, D. (2010), *Najnovejše spremembe socialno varstvene zakonodaje z vidika sprememb in novosti za starejše*. Zbornik 10. Festivala za tretje življenjsko obdobje. Ljubljana: Inštitut Hevrek!

Dragoš, S., Leskošek, V., Petrovič Erlah P., Škerjanc, J., Urh, Š., Žnidarec Demšar, S. (2005), *Krepitev moči*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Dragoš, S., Leskošek, V. (2003), *Družbena neenakost in socialni kapital*. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije (Zbirka Politike).

Flaker, V. (2003), *Oris metod socialnega dela: uvod v katalog nalog centrov za socialno delo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo: Skupnost centrov za socialno delo.

Flaker, V., Mali, J., Kodele, T., Grebenc, V., Škerjanc, J., Urek, M. (2008), *Dolgotrajna oskrba: očrt potreb in odgovorov nanje*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Haralambos, M., Holborn, M. (2005), *Sociologija: teme in pogledi*. Ljubljana: DZS.

Kožuh Novak, M., Vizjak, M. (ur.) (2010), *Starajoča se družba: čas za nove izzive*. Ljubljana: Zveza društev upokojencev Slovenije.

Hlebec, V. (ur.) (2009), *Starejši ljudje v družbi sprememb*. Maribor: Aristej.

Mali, J. (2010), Družbena vključenost in blagostanje starejših. Zbornik 10. Festivala za tretje življenjsko obdobje. Ljubljana: Inštitut Hevrek!

Mali, J. (2002), Starost, emocije in emocionalno delo. *Socialno delo*, 41, 6: 317–323.

Mandič, S., Filipovič Hrast, M. (2011), Blaginja pod pritiski demografskih sprememb. Knjižna zbirka Ost. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Mesec, B. (1997), Metodologija raziskovanja v socialnem delu 2 (skripta). Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Medijsko središče. Stopnja tveganja revščine v letu 2014 nespremenjena. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/1966/7751/ (ogledano 28. 4. 2016).

Notar, U. (2004), Razmišljanja o revščini: še posebno tisti v Sloveniji. Ljubljana: Društvo Prokonto.

Novak, M. (1994), Dober dan, revščina: dejstva, pristopi, politike. Zbirka Socialni izziv. Ljubljana: Socialna zbornica Slovenije.

Občina Rogašovci, O občini Rogašovci. Dostopno na: <http://obcina-rogasovci.si/> (ogledano 14. 4. 2016).

Ramovš, J. (2003), Kakovostna starost. Socialna gerontologija in gerontagogika. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka in Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Ramovš, J. (2014), *Staranje v Sloveniji*. Zbornik 14. Festivala za tretje življenjsko obdobje. Ljubljana: Proevenet za Festival za tretje življenjsko obdobje.

Saražin Klemenčič, K., (2012), Izpostavljenost revščini med starejšimi ženskami v Sloveniji. *Kakovostna starost*, 15, 2: 28–34.

Seniorji. Pokojnine, finance in pravni nasveti. Pokojnine april 2016. Dostopno prek: http://www.seniorji.info/POKOJNINE_FINANCE_IN_PRAVNI_NASVETI_Najvisja_pokojnina_Marec_2016 (ogledano 15. 5. 2016).

Sevenhuijsen, S., Švab, A. (ur.) (2003), Labirinti skrbi – Pomen perspektive etike skrbi za socialno politiko. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študija (zbirka Politike).

Stropnik, N. (2010), Revščina in materialna deprivacija starejšega prebivalstva: projekt v okviru Ciljni raziskovalni program Konkurenčnost Slovenije 2006–2013 v letu 2006. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.

Statistični urad Republike Slovenije: Prebivalstvo. Rojeni. Slovenija. 2014. Dostopno prek: <http://www.stat.si/statweb/prikazi-novico?id=5284&idp=17&headerbar=15> (ogledano 17. 4. 2016).

Statistični urad Republike Slovenije: Prebivalstvo. Rojeni in umrli. Dostopno prek: <http://www.stat.si/StatWeb/pregled-podrocja?idp=95&headerbar=15> (ogledano 17. 4. 2016).

Statistični urad Republike Slovenije: Podatkovni portal SI-STAT: Demografsko in socialno področje. Seznam tabel. Dostopno prek: http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0867206S&ti=&path=../Database/Dem_soc/08_zivljenjska_raven/08_silc_kazalniki_revsc/10_08672_stopnja_tveg_revscine/&lang=2 (ogledano 18. 4. 2016).

Statistični urad Republike Slovenije: Podatkovni portal SI-STAT: Demografsko in socialno področje. Seznam tabel. Dostopno prek: http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0867636S&ti=&path=../Database/Dem_soc/08_zivljenjska_raven/08_silc_kazalniki_revsc/30_08676_kazaln_podp_strat_EU_2020/&lang=2 (ogledano 18. 4. 2016).

Trbanc, M. (2010). *Socialne posledice gospodarske krize za populacijo starejših*. Zbornik 10. Festivala za tretje življenjsko obdobje. Ljubljana: Inštitut Hevrek!

Zakon o socialno varstvenih prejemkih (ZSVarPre). Ur. l. RS, 61/2000. Dostopno prek: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=99232> (ogledano 10. 5. 2016).

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2). Ur. l. RS, št. 96/2012.
Dostopno prek: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=110802> (ogledano 10. 5. 2016).

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Uveljavljanje pravic. Varstveni dodatek in državna pokojnina po 1. 1. 2012. Dostopno prek: <http://www.zpiz.si/cms/?ids=content&inf=325> (ogledano 10. 5. 2016).

7. Priloge

7.1. Priloga 1 – Smernice za opravljanje intervjujev

SMERNICE ZA OPRAVLJANJE INTERVJUJEV

Osnovni podatki:

Spol	
Starost	
Kraj bivanja, tip naselja	
Način bivanja (sam/a, z družino...)	
Lastništvo stanovanja	
Dohodek	
Vrsta pokojnine	
Zaposlitev pred upokojitvijo, izobrazba	
Zakonski stan, število otrok	

1. Bivanje

- Kako ste živeli pred upokojitvijo in kako živite sedaj? Kje zaznavate največje spremembe?
- Kako ste zadovoljni s svojim stanovanjem?
- Ali bi kaj bi spremenili, če bi lahko?
- Si delite delo in stroške z ostalimi družinskimi člani? (če oseba živi z družino)
- Opišite mi prosim vaš tipičen dan.

2. Prihodek

- Ali lahko z mesečnim prihodkom preživite mesec? Se morate čemu odpovedati?
- Kako gospodarite z mesečnim dohodkom? Ali prihranite kaj »za slabe čase«?
- Ali imate načrt porabe sredstev, s katerimi razpolagate?
- Ste pred upokojitvijo lažje preživeli mesec, kot zdaj, ko prejimate pokojnino?
- Ali poleg pokojnine prejimate kakšno dodatno finančno pomoč? Na primer denarno socialno pomoč, varstveni dodatek...

- Kaj naredite, če vam zmanjka denarja, za nujne stvari? Vam s finančnimi viri kdaj kdo priskoči na pomoč? Npr. družina, občina...
 - Za kaj porabite največ denarja?
3. Delovna aktivnost:
- Ali ste kljub temu, da ste upokojeni, še delovno aktivni?
 - Opravljate kakšno delo, za katero prejimate plačilo?
 - Bi si še želeli delati?
4. Prehrana
- Kuhate sami ali vam kdo pripravi/dostavi hrano?
 - Ali pridelate kaj hrane doma? Imate vrt?
 - Ali sami nakupujete hrano? Vam kdo pri tem pomaga? Gledate pri nakupovanju na cene?
 - Si kdaj privoščite kakšen priboljšek?
5. Zdravje
- Ali pogosto obiskujete zdravnika?
 - Imate dostop do zdravnika? Kako pridete do zdravniške službe?
 - Ali potrebujete kakšno pomoč zaradi zdravstvenih problemov? Jemljete kakšne tablete? Ima to kakšne posledice?
6. Prosti čas in hobiji
- Imate kakšen hobi, ki vas veseli?
 - Greste kdaj na počitnice, recimo na morje, v toplice?
 - Če ne, kaj je razlog, da ne greste? Bi si želeli kakšnega oddiha?
7. Socialna mreža in vključenost v družbo
- Ste povezani z družino, sorodniki? Prihajajo k vam na obiske ali greste vi k njim?
 - Imate prijatelje? Se z njimi pogosto družite?
 - Ali ste vključeni v kakšno društvo? (npr. društvo upokojencev)
 - Se udeležujete kakšnih dogodkov, ki potekajo v občini ali v drugem kraju?
8. Podpora v skupnosti
- Ali ste seznanjeni z institucijami, na katere se lahko obrnete po pomoč?
 - Ali se kdaj obrnete na pristojen CSD in druge službe?
 - Prejemate pomoč Karitasa ali Rdečega Križa?
 - Ste vključeni v storitev pomoči na domu?
9. Soočanje s stiskami

- Ste se v zadnjem času znašli v kakšni stiski? Če ja, kako ste jo rešili, na koga ste se obrnili?
- Kaj vam predstavlja največjo stisko?
- Če bi se znašli v stiski, na koga bi se najprej obrnili?

- Kaj vi menite o vašem finančnem položaju? Se počutite revni?

- Kako bi na lestvici od ena do pet ocenili zadovoljstvo s svojo finančno situacijo? Ena pomeni zelo nezadovoljen/ nezadovoljna, pet pomeni zelo zadovoljen/zadovoljna.

9.2. Priloga 2 – Prva faza kodiranja - tabele

Življenje pred/po upokojitvi	
Enota kodiranja	Koda
<i>Zdaj živim težje (I1)</i>	<i>zdaj težje</i>
<i>So spremembe (I1)</i>	<i>spremembe</i>
<i>No, midva z možem nisva slabo živela, vedno sva se razumela pa sva bila 64 let poročena. (I2)</i>	<i>prej dobro</i>
<i>Imeli smo tako, no, ne slabo življenje. (I2)</i>	<i>prej dobro</i>
<i>On (mož) je tudi penzijo dobil in ne tako malo, tako da sva skupaj imela skoraj 500€. S tem sva komot živela. (I2)</i>	<i>možev prihodek, prej dobro</i>
<i>Takrat sem boljše živela, ker mi ni bilo treba za nič skrbeti, zdaj je pa vse na meni. (I3)</i>	<i>zdaj težje, odgovornost</i>
<i>Tako kot mi zdaj gre, mi nikoli ni šlo. (I4)</i>	<i>zdaj dobro</i>
<i>Prej sem fejest delala in nisem nič imela. (I4)</i>	<i>prej slabše</i>
<i>Takrat sem zelo delal in sem rad delal, ker me je delo veselilo. Takrat sem tudi lahko marsikaj naredil, okrog hiše in tako. Sem pa tudi skromno živel. Zdaj pa ne morem nič kupiti, toliko da životarim. Takrat je bila plača, zdaj pa pač to nadomestilo. (I5)</i>	<i>skromno življenje, zdaj težje, životarjenje, prej plača, zdaj nadomestilo</i>
<i>Včasih nisi nič imel, edino zdravnika si plačeval, stroškov pa tudi ni bilo. Kar si pridelal, to si jedel, v trgovini nismo kupovali. Zdaj je drugače. (I6)</i>	<i>manj stroškov prej, več samooskrbe, spremembe</i>
<i>Prej smo še imeli krave in vse in je bilo lažje. (I7)</i>	<i>prej lažje, prihodek s kmetije</i>
<i>Ni mi bilo nič boljše. Doma sem bila in skrbela sem za pet otrok. V tistem času je težko bilo. Še dobro da je mož delal. Pa nekaj zemlje imamo, sem delala na njivi. (I8)</i>	<i>podobno življenje, mož delal, delo na kmetiji</i>
<i>Po pravici ti povem. Prej tudi ni bilo dobro. (I9)</i>	<i>podobno življenje</i>
<i>Siromaštvo je bilo. Težko smo živeli. Je pa bilo lažje, ker sva bila dva. (I9)</i>	<i>siromaštvo, prej lažje, podpora partnerja</i>

Življenjske okoliščine	
Enota kodiranja	Koda
<i>Jaz sem bila posvojena, mati mi je umrla, ko sem bila stara 6 mesecev. (I1)</i>	<i>posvojena</i>
<i>Takrat sem pa sama ostala. S sinom.(I1)</i>	<i>samohranilka</i>
<i>Živeli smo tam skupaj (pri hčerki), potem smo se pa skregali. Tukaj je bila prazna hiša in sva se midva z možem sem preselila. To je bil moj pravi dom. Pa me kličejo, da bi naj šla tja.(I2)</i>	<i>spor v družini, odselitev</i>
<i>Hčerka me kliče pa oni tudi, ampak zdaj več nočem it.(I2)</i>	<i>nagovarjanje hčerke</i>
<i>Na začetku našega življenja je bilo siromaštvo, zdaj je pa že boljše.</i>	<i>življenje v revščini</i>
<i>Drugi se vejo postaviti zase, mi se pa nikoli nismo znali. Če se ne znaš postaviti zase, si velik siromak. Ni fajn.(I2)</i>	<i>negotova, podredljiva</i>
<i>Mož je leta 2000 umrl. Takrat ko je še mož živel, še nisem imela penzije. Po tistem ko je umrl, sem si jo zrihtala. (I3)</i>	<i>smrt moža</i>
<i>Jaz sem dolgo delala s traktorji in vse. Imeli smo kmetijo, bila sem sama tu in sem vse delala, tako kot moški. Vedno sem z dobrim delala, nikoli žalostna in jezna. 14 let sem vodila kmetijo. (I4)</i>	<i>vodila kmetijo, pozitivna drža</i>
<i>Penzijo sem dobila, ko sem bila stara 60 let. Jaz sem fejest v Avstriji delala in sem mislila, da bom malo več dobila, pa ni nič pomagalo. Je</i>	<i>delo v Avstriji, neplačani prispevki,</i>

<i>rekla, da lahko še 20 let zraven plačam, pa ne bom več imela, kot kmečko. Zdaj pa imam starostno. (I4)</i>	<i>starostna pokojnina</i>
<i>Zaposlen sem bil veliko let, ampak malo prijavljen. 27 let sem bil v Murski Soboti, no nekaj manj. Potem je bil stečaj vmes. Od tam mi manjka eno leto, ker mi niso plačevali prispevkov. To so mi na pokojninskem zdaj rekli, da mi eno leto manjka, ker mi niso plačevali. (I5)</i>	<i>zaposlen, neplačevanje prispevkov</i>
<i>Jaz sem še predlani delal. Potem mi je pa šef rekel, pa ti tako greš v penzijo, ti ne bomo več podaljšali. Potem se je pa to zgodilo, da so mi podaljšali za pokojnino. Potem sem na dela borzi še prosil, da bi še šel na javna dela, da mi to odgovarja. So mi rekli, da sem jaz že dostikrat bil in da zdaj morajo tudi drugi malo iti in da od njih dobim nekaj in da si naj nekako pomagam in se včakam penzije. (I5)</i>	<i>čakanje na pokojnino, prijavljen na Zavodu za zaposlovanje, eno leto do pokojnine</i>
<i>Nisva noter plačevala za penzijo. (I6)</i>	<i>neplačevanje prispevkov</i>
<i>Jaz imam invalidsko pokojnino. Ko sem bila stara 5 let sem imela paralizo. Nisem se mogla gibati. (I7)</i>	<i>invalidska pokojnina, bolezen v otroštvu</i>
<i>Hodila sem se učiti šivat, ampak takrat tega ni bilo, da bi te kdo prijavil. Eno leto in pol sem hodila nekaj delat, potem pa več nisem šla. (I7)</i>	<i>opustitev izobraževanja</i>
<i>Z vozičkom sem bila samo enkrat zunaj. To je bilo lani. Takrat mi je bilo preveč slabo. Samo kapljice so mi dol tekle in so me mogli dati nazaj na posteljo. (I8)</i>	<i>nepokretna, v postelji, redko zunaj</i>
<i>Ne, jaz moram samo ležati. Ne morem več hoditi. Že tretje leto sem v postelji. (I8)</i>	<i>tretje leto v postelji</i>
<i>Pet let. Odkar je mož umrl. (I9)</i>	<i>smrt moža</i>

Bivalni pogoji	
Enota kodiranja	Koda
<i>Tako mora bit, kot je. Kaj morem. Nimam denarja, da bi gradila.(I1)</i>	<i>pasivnost, vdanost, brez sredstev</i>
<i>Pa zadovoljna sem. (I1)</i>	<i>zadovoljstvo</i>
<i>Imam tole sobo pa še eno majhno. Za mene je zadosti. Sama sem.(I1)</i>	<i>2 sobi</i>
<i>Greznice nimam, tega takrat nihče ni delal. Kopalnice tudi nimam. (I1)</i>	<i>brez greznice, brez kopalnice</i>
<i>Jaz sem zadovoljna. Nimam nobenih želja, da bi imela to ali ono. Zaradi mene ima lahko sosed grad, pa to mene nič ne zanima. Če jaz tega ne morem, si ne morem želeti. Tako smo bili naučeni.(I2)</i>	<i>zadovoljstvo, brez sredstev, skromnost</i>
<i>To že kaj pridejo otroci, da kaj pospravijo in spravijo v red. (I3)</i>	<i>pasivnost</i>
<i>Jaz sem zadovoljna, res zadovoljna. (I4)</i>	<i>zadovoljstvo</i>
<i>Pa no, sem zadovoljen. Nimam tako sodobno, kot bi moral imeti. Nimam kopalnice, pa bi jo rad imel. Sem naredil zraven prizidek, ampak ne zmorem finančno. Drugače pa imam koliko toliko. Pravim, nimam nič modernega, bolj siromaško, ampak sem tako zadovoljen. Ni me mrzlo, pa tako gre pač. (I5)</i>	<i>zadovoljstvo, siromašno, brez sredstev, skromnost</i>
<i>Ja, smo zadovoljni. (I6)</i>	<i>zadovoljstvo</i>
<i>Pa kaj bi nama pomagala nova hiša. (I6)</i>	<i>skromnost</i>
<i>Eno sobo imava, s tem denarjem bi potem naredila še eno sobo, če bi se kaj porušilo. Hiša je stara, 110 let. (I6)</i>	<i>ena soba, stara hiša</i>
<i>Ne, nimava kopalnice. Tako imava kot so imeli včasih. V kuhinji se okopava. (I6)</i>	<i>brez kopalnice</i>
<i>Vodo nosim malo, ker vodovoda nimamo. (I6)</i>	<i>brez vodovoda</i>
<i>Sem zadovoljna. Pleskati bi morali, ampak odkar so bile tukaj tiste</i>	<i>zadovoljstvo, potreba</i>

<i>ženske, ki so me prestrašile, imam tak strašen pritisk, da ne upam gor gledati. (I7)</i>	<i>po pleskanju</i>
<i>Pa nekako že moram biti v tej sobi. Fajn bi bilo, če bi bila večja. Jaz sama tukaj ležim. (I8)</i>	<i>vdanost, omejenost na eno sobo</i>
<i>Starejše generacije sem in sem zadovoljna. Mi smo dosti vsega skozi dali in sem zadovoljna s tem. Skromnosti sem navajena. (I9)</i>	<i>zadovoljstvo, skromnost</i>

Dnevne aktivnost – struktura dneva	
<i>Vedno je kaj, pa tu doma kaj delam in kaj sadim. Čas mi odide. Včasih grem kaj k sosedom. (I1)</i>	<i>delo, sajenje, obiski sosedov</i>
<i>Zjutraj vstanem, se najprej oblečem in umijem. Potem počasi zakurim, si skuham zajtrk. Potem pa imam tukaj golobe, ampak mi jih je maček že skoraj vse znosil. (I2)</i>	<i>kurjenje, kuhanje, skrb za golobe</i>
<i>Skuham, rože zalijem, jih mam veliko. (I3)</i>	<i>kuhanje, skrb za rože, lažja opravila</i>
<i>Jaz grem že okrog pol 6 ležat. Gledam televizijo. Kaj pa naj, po hišah nočem hoditi. Vstajam ob šesti uri, prej ne. (I3)</i>	<i>televizija, ležanje</i>
<i>Ja njemu pa moram kuhati redno. (I3)</i>	<i>skrb za psa</i>
<i>Zjutraj dolgo spim, to je prvo. Potem mačke nakrmim, nato sebi zajtrk naredim. Potem če mi ni dobro, se še malo uležem in čakam da pride poldne, da poslušam poročila. Dopoldan jaz malo kdaj delam. (I4)</i>	<i>skrb za mačke, kuhanje, ležanje, radio</i>
<i>Zvečer boga molim in poročila poslušam. Televizije nimam, niti je nočem imeti, to ni za mene. (I4)</i>	<i>molitev, radio</i>
<i>Molitvene knjige berem in gledam, moram moliti malo, ker drugače ne pridemo v nebesa, moramo za vse moliti. (I4)</i>	<i>branje verskih knjig</i>
<i>Delam z drvni pa malo kaj po hiši in okoli hiše. Pokosim, počistim vse. Včasih komu kaj pomagam in oni meni nazaj. (I5)</i>	<i>delo z drvni, okrog hiše, košnja, čiščenje, pomoč sosedom</i>
<i>Kuham dopoldan, malo pometem, popoldan pa če na vrtu malo delam, malo travo ven, 4 ure dnevno kaj delam. On pa na njivi dela. Krompir bo zdaj sadil pa drva dela. Zdaj se dosti ne dela več. (I6)</i>	<i>kuhanje, pometanje, delo na vrtu, delo na njivi, sajenje krompirja</i>
<i>Vodo nosim malo, ker vodovoda nimamo. (I6)</i>	<i>nošnja vode</i>
<i>Ja. Res je dolgčas včasih. Ko je zima je malo hujše. (I6)</i>	<i>dolgčas (pozimi)</i>
<i>Ja, imava mačka. Drugače pa ne. (I6)</i>	<i>mačka</i>
<i>Vstanem okrog pol sedme ure, potem pa cel dan tako počasi kaj delam, ker več ne morem tako kot včasih. Skuham, operem perilo, počistim, na vrtu kaj delam, z rožami kaj, pa tako. Zvečer pa gledam televizijo, tja do devetih. (I7)</i>	<i>kuhanje, pranje perila, čiščenje, delo na vrtu, skrb za rože, televizija,</i>
<i>Včasih se že ob pol šestih prebudim. Čez dan zadremam. Bolj slabo spim ponoči. (I8)</i>	<i>slab spanec, dremež podnevi</i>
<i>Vrt imam, kaj posadim in pometem zunaj. Nekaj kokoši imam. Noter kaj počistim in naredim. Perilo operem. Takšna lahka opravila. (I9)</i>	<i>delo na vrtu, pometanje, kokoši, čiščenje, pranje perila</i>

Preživetje s prihodkom	
Enota kodiranja	Koda
<i>Sin mi kupi življenje, ker mi prinese za jesti kaj. Mi kupi hrano. (I1)</i>	<i>pomoč sina</i>
<i>Drugače jaz ne bi videla mesa in nič. S česa? Veliko imam položnic. (I1)</i>	<i>premajhen dohodek, veliko položnic</i>
<i>Težko je to. (I1)</i>	<i>težko</i>
<i>Vse gledam, kaj je bolj poceni. Pa včasih je kaj znižano. (I1)</i>	<i>cenejši izdelki, znižanja</i>

<i>Ja, jaz vem šparati. Ampak jaz si vem denar razporediti. (I2)</i>	<i>varčevanje</i>
<i>Z dvesto evri se ne moreš preveč igrati. Težko je. Kdor ne ve šparati, ne vem kako bi ta preživel. (I2)</i>	<i>premajhen prihodek, težko</i>
<i>Kaj bom pa drugo. Zdaj imam spet za plačati elektriko in telefon, sem mu glih prej dala, da gre plačat. Sin tudi nikjer ne dela. 140€ to je malo, to vsak ve, da je malo. (I3)</i>	<i>za silo, premajhen dohodek, težko</i>
<i>Jaz sem vse premoženje prepisala na snaho. Edino, kar sem jo prosila je to, da v primeru, da mi zmanjka penzije, da mi pomaga, če bodo kakšni veliki čeki ali kaj. (I4)</i>	<i>pomoč snahe</i>
<i>Čistega dobim 206,90€, ker stran vlečejo še za zdravstveno zavarovanje. Meni to zadošča, zato ker jaz ne bom nič več kupovala, ne obnavljala. Prej sem vse prodala, tako da nimam več zemljišč, nekaj malega je še ostalo. (I4)</i>	<i>dohodek zadošča, prodala zemljišča</i>
<i>Jaz sem rada, da imam toliko, potem pa že spet prvi pride. (I4)</i>	<i>iz meseca v mesec</i>
<i>Meni pokojnina skoraj zadošča, edino ko so kakšni rojstni dnevi ali pa ko so kakšni veliki čeki. (I4)</i>	<i>za silo</i>
<i>Ji pravim, da naj kupi tam, kjer je ceneje. (I4)</i>	<i>cenejši izdelki</i>
<i>Ja, moram. (I5)</i>	<i>za silo</i>
<i>Ja, lahko. Zato, ker on ima še malo na banki. (I5)</i>	<i>prihranki</i>
<i>Ja, lahko preživiva. (I6)</i>	<i>za silo</i>
<i>Še dobro, da imava prihranke. (I6)</i>	<i>preživetje s prihranki</i>
<i>Ja, moraš. Mi, ki smo stari, smo navajeni na vse. (I7)</i>	<i>navajenost</i>
<i>Veš kaj, če si veš denar pravilno razdeliti, potem gre, če pa ne je pa slabo. Nekaj zemlje sem dala v najem, samo vrt delam, drugo ne. (I7)</i>	<i>varčevanje, zemljo dela v najem</i>
<i>Težko, težko. Vse je drago. (I8)</i>	<i>težko</i>
<i>More iti skoz. Ampak bi bila rada, če bi lahko več dobila. (I8)</i>	<i>za silo</i>
<i>Ja, nekako gre, za silo. (I8)</i>	<i>za silo</i>
<i>Zdaj če jaz 3 položnice plačam, potem ne morem več skoraj nič kupiti. (I9)</i>	<i>težko, dragi stroški</i>
<i>Zdaj sem prodala eno njivo, da če je pomanjkanje, da mam od kje vzeti. Jaz ne vem kaj si ti politiki predstavljajo, naša država. Vodstvo je tudi tako... Se mi zdi, da so prej boljše vodili. To je groza. (I9)</i>	<i>prodala njivo, kritika politike</i>
<i>Ja, si delimo. (I9)</i>	<i>delitev stroškov z družino</i>
<i>Če ne bi bilo mladih, ne bi mogla. (I9)</i>	<i>pomoč družine</i>

Odpovedovanje	
Enota kodiranja	Koda
<i>Jezus Marija, dostim, dostim. Jaz to nikamor ne grem, ko so kakšni izleti in to. (I1)</i>	<i>odpoved izletom, vezanost na dom</i>
<i>Mi stari ljudje vemo potrpeti, ti mladi pa dandanes... Težko je. (I2)</i>	<i>skromnost,</i>
<i>Ja, jaz se dosti odpovem. No, mesa ne kupujem, ker ga ne jem, to je itak dražje. (I2)</i>	<i>odpoved različnim stvarim</i>
<i>Ja. Vrag je to. (I3)</i>	<i>odpoved različnim stvarim</i>
<i>Plačati tudi nimam, televizija stane 12 ali 14 evrov, radio pa plačam 3,77 evrov samo. Ne morem plina imeti, ko bo zelo vroče, imam en električni kuhalnik. Sem imela električni štedilnik, pa smo ga ven vrgli, ker jaz to ne morem plačati s tem denarjem. Jaz si raje moja drva nabavim. (I4)</i>	<i>odpoved televiziji, odpoved plinu</i>
<i>Ne morem imeti televizije, električnega štedilnika, pekača, imam en kuhalnik, da si kuham kakšno stvar, ko je vroče. (I4)</i>	<i>odpoved televiziji, odpoved električnemu štedilniku, odpoved</i>

	<i>pekaču</i>
<i>Družino sem pa tudi odpovedala. To je bilo za plačati 96€, jaz ne morem pol penzije dati za to. (I4)</i>	<i>odpoved revije</i>
<i>Naredila sem tudi izpit za traktor, ko sem bila stara 54 let. Za avto pa nisem delala, ker sem vedela, da ga ne bi mogla vzdrževati. (I4)</i>	<i>odpoved avtomobilu</i>
<i>Ne morem razkošno živeti. (I4)</i>	<i>odpoved luksuzu</i>
<i>Ja seveda. Ne morem si nobenega luksuza privoščiti, če je kje kakšna prireditev, veselica, to ni govora. Sem pa zadovoljen, da nisem lačen pa da sem koliko toliko zdrav. Zdravje, to je prvo. (I5)</i>	<i>odpoved »luksuzu«, odpoved družabnim dogodkom</i>
<i>Ja. Telefonu, televiziji pa radiu. Takšnih stvari nimava. To bi veliko stalo. Pa kanalizacije in tega, to mi ne bomo več delali. (I6)</i>	<i>odpoved telefonu, odpoved televiziji, odpoved radiu, brez kanalizacije</i>
<i>Ja, ker imam žolčne kamne. Včeraj sem pojedla eno hruško in me je strašno bolelo potem. (I7)</i>	<i>Odpoved določeni hrani</i>
<i>Ja, to pa. Zdaj če jaz 3 položnice plačam, potem ne morem več skoraj nič kupiti. (I9)</i>	<i>odpoved različnim stvarim</i>

Možnost prihranka	
Enota kodiranja	Koda
<i>Ah, ne. (I1)</i>	<i>ne more prihraniti</i>
<i>Včasih kakšnih 50€. Bilo je že tako, da si včasih junija, ko je tisto (letni dodatek), da si dam malo na stran, po 200€ in tako. (I2)</i>	<i>redko prihrani</i>
<i>Nič ne prihranim. (I3)</i>	<i>ne more prihraniti</i>
<i>Ne. Jaz imam samo do prvega do prvega in sem vesela, če zadošča. (I4)</i>	<i>ne more prihraniti, iz meseca v mesec</i>
<i>Ah, to ne morem. Zdaj sem še za neko komasacijo moral plačati 40€. Noben te ne vpraša če imaš ali ne. Nočem pa, da bi se »zapufal«, da bi kakšen rubežnik prišel. Je težko, ampak kaj moreš. (I5)</i>	<i>ne more prihraniti</i>
<i>Ja, zdaj bo šlo stran od prihrankov. (I6)</i>	<i>imata prihranke</i>
<i>Dosti ne, ampak nekaj pa le moram imeti, ker nikoli ne vem kaj bo. (I7)</i>	<i>minimalen prihranek</i>
<i>Ne morem. Rada bi bila, če bi več denarja dobila. Nič ne morem prihraniti. (I8)</i>	<i>ne more prihraniti</i>
<i>Ah, s to pokojnino nič, popolnoma nič. (I9)</i>	<i>ne more prihraniti</i>

Ravnanje z denarjem	
<i>Ja. Je treba dobro premisliti in šparati. (I1)</i>	<i>načrt, razmislek, varčevanje</i>
<i>Toliko gledam, da gre skoz. (I2)</i>	<i>previdnost</i>
<i>To imam vedno. Za elektriko pa za telefon in to si vedno morem toliko dati na stran. Pa za dimnikarja in to in ono. To že vedno naprej računam. (I2)</i>	<i>načrt, na stran za položnice, razporeditev</i>
<i>Zdaj bomo belili, to bo tudi treba plačati. To jaz vse sama prišparam in sama plačam. Sem navajena na skromno in tiho življenje – to je najlepše. (I2)</i>	<i>varčevanje, skromnost</i>
<i>Moram si dobro raztalati, da pridem od meseca do meseca, zelo dobro, da imam 4-5€ do naslednje penzije. (I3)</i>	<i>razporeditev, načrt, razmislek, iz meseca v mesec</i>
<i>Jaz si to penzijo nekaj razdelim. (I4)</i>	<i>razporeditev</i>
<i>Morem dobro razporediti denar. (I4)</i>	<i>razporeditev, načrt</i>
<i>Moram, moram. Čim manj imaš, bolj moraš premisliti in razporediti. (I4)</i>	<i>načrt, razmislek, razporeditev</i>
<i>Moraš pač dobro porazdeliti denar. Ne kadim, po gostilnah tudi ne</i>	<i>razporeditev</i>

<i>hodim, no, včasih kje kakšen špricar spijem, dva, to je vse. (15)</i>	
<i>Ja, seveda. Prvo je, ko dobim denar, da grem na pošto in vse položnice plačam. Po tem pa če bomo kaj jedli bomo, če ne pa ne. (15)</i>	<i>načrt, na stran za položnice</i>
<i>Ja, gledam če je kaj znižano ali ceneje, da tisto kupim. Tako pridem lažje skozi. (15)</i>	<i>previdnost, cenejši izdelki</i>
<i>Nikoli ni zmanjkalo. S tem se bo dalo preživeti, kar imava. (16)</i>	<i>prihranki, ne zmanjka</i>
<i>Ja. Dobro je treba razporediti. (17)</i>	<i>načrt, razporeditev</i>
<i>Ja, to tudi. (19)</i>	<i>načrt</i>

Viri dodatne finančne pomoči (varstveni dodatek, socialna pomoč...)	
Enota kodiranja	Koda
<i>Ah. Tega nismo vzeli niti. Takrat je bil govor, da bo potem šlo za občino, hiša in to. (11)</i>	<i>odpoved varstvenemu dodatku, skrb pred vračanjem</i>
<i>Nisem vzela, sin ni pustil. (11)</i>	<i>sinova prepoved</i>
<i>Domov sem dobila obvestilo, da sem manjši obseg plačevala in nimam pravice dobiti. (11)</i>	<i>brez pravice do varstvenega dodatka</i>
<i>To sem jaz vse hodila in prosila na začetku, takrat ko sem dobila pokojnino. Ampak mi niso dali, ker sem premajhen obseg plačevala, najnižjo stopnjo. (11)</i>	<i>brez pravice do varstvenega dodatka, premalo plačevala</i>
<i>Ja, dodatek, rekreacijo ali kako se to že reče. (12)</i>	<i>dodatek za rekreacijo</i>
<i>Ne. Tega nisem mogla imeti, ker to bi potem bilo treba vrniti. Pa nisem hotela tega, da bi naši potem to plačevali, da bi me še kdo preklinjal ali kaj. Rajši ne bom imela. Jaz bom s tem, kakor bom pač lahko. (12)</i>	<i>odpoved varstvenemu dodatku</i>
<i>Za varstveni dodatek se nisem odločila, ker so govorili, da ga je treba nazaj dati. Včasih bi res rabila, saj rabiš to in tisto, ampak pač ne gre. (12)</i>	<i>skrb pred vračanjem</i>
<i>Na začetku sem dobila malo več, po možu, ampak samo dvakrat, potem so mi pa ukinili to. (13)</i>	<i>včasih imela pokojnino po možu</i>
<i>Ne, nič. Ne vem zakaj ne. (13)</i>	<i>brez dodatnih virov</i>
<i>Jaz to ne vem, kam bi to bilo treba iti in kaj bi to bilo treba. To jaz nič ne vem. Vidiš, ko si star, ti pamet več ne dopušča, da bi to vedel. Jaz ne vem če bi mi to kdo dal ali ne. (13)</i>	<i>neinformirana</i>
<i>Podirali smo še neke smreke, ta denar je na knjižici. Pa še nekaj od zavarovalnice od lani. (14)</i>	<i>denar od podiranja smrek, denar od zavarovalnice</i>
<i>Niso mi dali. Sem dala vlogo dvakrat. Prvič je bilo, da kmečki ne dobijo pa starostni ne dobijo. Nisem dobila. Kaj pa moreš. Zdaj pa ne morem dobiti, zato ker sem jaz imetje dala snahi in je tako, da mora snaha za mene skrbeti. Ona mora mene vzdrževati. Zdaj če oni meni dajo to, bo ona morala vračati. Tega pa jaz nočem. (14)</i>	<i>zavrnili vlogo, brez dodatkov, skrb pred vračanjem</i>
<i>Ne, nič. Nisem niti vložil, pa to so govorili, da bo treba nazaj dajati. Saj po smrti, bi jim jaz to dal. Zdaj sem pa spet slišal, da ni treba nazaj dati. Zdaj mi je rekla, da mi 24 mesecev pripada to z zavoda. Najprej sem dobil 3 mesece 390€, potem 290€ in po enem letu 270€. (15)</i>	<i>brez dodatkov, skrb pred vračanjem, nadomestilo iz zavoda</i>
<i>Ja, tisto sem enkrat in sem moral imeti vse dokaze, s trgovine in vse. Se je nekaj trgala na socialnem, potem pa svoje račune iz Mercatorja skupaj pobrala. (15)</i>	<i>prejel enkratno denarno socialno pomoč, strog nadzor nad porabo sredstev</i>
<i>Pa varstveni dodatek. Najbrž sem to dobila, v jeseni sem nekaj dobila. To kar jaz dobivam, to že gre na zapuščino. Sem dobila zapisano na odločbi, da se ne sme ta zemlja prodajati. Zdaj dobim jaz socialno</i>	<i>Prejemata denarno socialno pomoč, neinformirana</i>

<i>podporo, ko bo pa šel on prosit, bo pa on dobil. (16)</i>	
<i>Jaz sem malo dobival, pa nisem ven vzela, potem so pa ukinili. Da bi si kaj zgradil. Je rekla, da ne smem denarja imeti gor. (16)</i>	<i>neinformiranost, ukinili finančno pomoč</i>
<i>Nič. Enkrat ko sem bila pri zdravnici, mi je rekla, da naj prosim. Potem je sestra šla, pa so ji rekli, da imam zemljo. Po tistem pa nisem nič več, naj bo. (17)</i>	<i>brez dodatkov, brez pravice do varstvenega dodatka</i>
<i>Jaz ne vem, tukaj so tudi zemljo imeli eni, pa so dobili. (17)</i>	<i>neinformiranost</i>
<i>Pokojnino samo imam. Dobim jo po možu. Jaz nisem bila zaposlena. Nisem dobila službe. Ko je mož umrl, sem dobila po njem. (18)</i>	<i>brez dodatkov, imela pokojnino po možu</i>
<i>Nič, ker sem se bala, da bomo morali kaj vračati. Nisem se odločila za to. (19)</i>	<i>brez dodatkov, skrb pred vračanjem</i>

»Izhodi v sili«, viri pomoči	
Enota kodiranja	Koda
<i>Če bi se to zgodilo, bi prosila sina in bi že on rešil. (11)</i>	<i>pomoč sina</i>
<i>Kaj si kupim sama, nekaj pa sin prinese. Vpraša me, kaj potrebujem. (11)</i>	<i>materialna pomoč sina</i>
<i>Mleko mi tudi sin vedno pripelje, cel paket. (11)</i>	<i>materialna pomoč sina</i>
<i>Sama se vzdržujem. Do zdaj še nisem rabila niti dinarja, da bi mi kdo pomagal, nič. (12)</i>	<i>brez finančne pomoči</i>
<i>Hčerka bi že. (12)</i>	<i>opora hčere</i>
<i>Na hčerko. Saj s sinom tudi nisem v sporu, ampak bi najrajši njo. (12)</i>	<i>opora hčere</i>
<i>Saj za mleko mi je vseeno če dobim ali ne, ker to mi hčerka prinese, saj imajo doma krave. (12)</i>	
<i>Včasih mi kaj prinese sin. Kakšen kos mesa ali pa kaj. Njegova žena vedno kaj pošlje. Včasih pa prideta oba sem in tukaj skuha za vse. (13)</i>	<i>materialna pomoč sina in snahe</i>
<i>Ah, finančno mi nihče nič ne pomaga. S tem kar dobim, moram preživeti. Mora mi it ven točno. Prosim pa ne enega in ne drugega. En sin je brezposeln, drugi pa tudi ne hodi v službo, ker ima veliko njiv in tega v najemu. (13)</i>	<i>brez finančne pomoči</i>
<i>Moramo beliti, vse sobe. Še sreča, da to sin naredi. (13)</i>	<i>pomoč sina pri opraviilih</i>
<i>Če je kaj takšnega, mi že kakšen sosed ali pa soseda pomaga. (13)</i>	<i>pomoč sosedov</i>
<i>Včasih me soseda vzame s sabo,, če ne me pa sin odpelje, ko pride. (13)</i>	<i>pomoč sina in sosede pri prevozih</i>
<i>Tukaj nad mano je doma od moža brat in njegov sin mi vse pripelje. Vsak dan hodi v Mursko Soboto v službo in včasih vpraša, če kaj rabim iz trgovine. Včasih pa pride in me da v avto in greva oba. (13)</i>	<i>pomoč svaka pri prevozih in nabavi hrane</i>
<i>To že kaj pridejo otroci, da kaj pospravijo in spravijo v red. (13)</i>	<i>pomoč otrok pri opraviilih</i>
<i>Če bi bilo kaj nujnega in mi ne bi ostalo od penzije, bi mi snaha dvignila s knjižice. (14)</i>	<i>dvig denarja z računa</i>
<i>Dostikrat mi snaha pomaga. (14)</i>	<i>pomoč snahe pri opraviilih</i>
<i>Vedno me pelje snaha ali pa njena hčerka. Ko sem si izpahnila roko me je pa sosed peljal. (14)</i>	<i>pomoč snahe, pomoč sosedov pri prevozih</i>
<i>Povem snahi kaj rabim in mi ona prinese. V Lidl ji naročam, v Hofer ji naročam, Mercator, pa še v Tuš gre včasih. (14)</i>	<i>Pomoč snahe pri nabavi hrane</i>
<i>Ja, pri dobrem sosedu bi si kaj sposodil. Tega je sicer malo. Ali pa pri bratu. (15)</i>	<i>pomoč soseda, pomoč brata,</i>

	<i>sposoja denarja</i>
<i>Če bi bilo treba k zdravniku, zdaj še lahko, imava najemnike in sosede. (I6)</i>	<i>Pomoč sosedov in najemnikov pri prevozih</i>
<i>Sestro, koga pa drugega. (I7)</i>	<i>pomoč sestre</i>
<i>Posteljnino mi sestra opere. (I7)</i>	<i>pomoč sestre pri opraviilih</i>
<i>To pa po telefonu povem sestri in mi pripeljejo. Oni vejo za vsako trgovino in vejo kje je najceneje. Hoditi jaz ne morem. Do sosedov pridem, drugače pa imam bergle. (I7)</i>	<i>pomoč sestre pri nabavi hrane</i>
<i>Če rabim kakšno pomoč, pokličem sina. (I8)</i>	<i>pomoč sina</i>
<i>Oskrbovalka me vsak dan zrihta. Zvečer pa snaha. (I8)</i>	<i>pomoč socialne oskrbovalke, pomoč snahe</i>
<i>Drugače pa snaha pokliče in pove kaj mi manjka in gre po recept. Tablete mi daje sin, ko snahe ni doma. (I8)</i>	<i>pomoč sina, pomoč snahe</i>
<i>To imamo mi vse skupaj. Jaz sem pooblaščen za njeno penzijo. Vsak mesec grem na pošto in dvignem denar. (I8)</i>	<i>deljenje stroškov v družini, pomoč sina, skrb za penzijo</i>
<i>Sin hodi po penzijo in mi jo prinese. (I8)</i>	<i>pomoč sina</i>
<i>Ne, jaz še imam zdaj mlade, ki skrbijo za mene in me peljejo. Kaj lahko star človek sam. Nisi šofer, nisi nič. (I9)</i>	<i>pomoč družine</i>

(Po)raba denarja	
Enota kodiranja	Koda
<i>Kaj za trgovino, pa drugače so tudi vedno kakšna plačila. Položnice, to me najbolj muči. Električna, telekom, dimnikar, komunala, to je vse na meni. (I1)</i>	<i>trgovina, položnice, električna, telefon, dimnikar, komunala</i>
<i>Ah, pa jaz tako po 20, 25€ dam za hrano. Nikoli več kot 20€. (I1)</i>	<i>20-25€ za hrano</i>
<i>Pa vidiš, v cerkvi župnik. 20 je bilo, pa ostalim vsakemu po deset, orglarju in zvonarju. Za eno leto. Jaz sem pa zdaj dala onima po 5, župniku pa 10. Sem rekla da ne morem, ker nimam denarja. Naj da, kdor hoče. Tako ali tako vsako nedeljo en evro dam pa po dva. (I1)</i>	<i>20€ plačilo prispevka za cerkev, tedenski prispevek za cerkev (1-2 €)</i>
<i>Kruh kupim, pa to kar je treba. Drugo pa ne. (I2)</i>	<i>kruh, osnovna živila</i>
<i>Za položnice in za hrano. Za kruh in kaj takega. (I2)</i>	<i>položnice, hrana</i>
<i>No ja, ko mi gre v trgovino, na mesec enkrat, po 50€, ko mi pripelje več vsega. (I2)</i>	<i>trgovina, 50€ za hrano</i>
<i>Pa jaz grem tudi včasih in dam 20€ kateremu. Zdaj bodo spet k krstu nesli od hčerke vnuka, to bom tudi mogla nekaj prišparati. Jaz to že šparam, da ji potem dam nekaj za krst. (I2)</i>	<i>denar za vnuke</i>
<i>Za položnice, potem mi pa kaj dosti ne ostane. Pa v trgovino je treba. Zdaj mi že tudi treba rdečo papriko, vegeto, moko moram kupiti, vse moram iz trgovine živeti. Vse gre iz mojega denarja. (I3)</i>	<i>položnice, trgovina</i>
<i>Zdaj se mu dala spet 60€. 55 je za plačati, tistih 5, ki ostanejo pa sem rekla, da naj kupi hrano za psa. (I3)</i>	<i>60€ položnice, hrana za psa</i>
<i>Od pokopališča tudi pride za plačati 10€, pa dimnikar tudi 20€ odnese in evo vidiš. To vse moram jaz rešiti. (I3)</i>	<i>plačilo pokopališča, plačilo dimnikarja</i>
<i>Pred tem ko je bil (župnik), sem mu dala 10€, zdaj pa ko je odšel, sem se spomnila, da mu nisem nič dala. (I3)</i>	<i>10€ plačilo župniku</i>
<i>Dobim pa s Kureščka, Kraljica miru knjižico. To pa pride vsaka 2 meseca in to stane 1€ ena, 6€ za celo leto, ampak jim 12€ pošljem. (I4)</i>	<i>12€ plačilo verske knjižice</i>
<i>Včeraj sem plačale čeke za 55€, snaha mi je pa za 89€ kupila blaga za cel mesec, tako da mi je 40€ ostalo. Zdaj mi jajca pripelje, 30</i>	<i>55€ položnice, 89€ hrana, 5€ jajca</i>

<i>komadov za 5€. (14)</i>	
<i>Otrokom tudi včasih kaj dam. Ta mesec mi je 40€ ostalo. Rabim še za jajca 5€ pa sosedi bom jutri naročila naj mi prinese eno vino, solato in napolitanke. Rabim tudi kumino in pimet. To bo še glih zadosti denarja. (14)</i>	<i>denar vnukom, hrana</i>
<i>Zdaj julija bom morala plačati za hišo zavarovanje. To bo pa 145€ stalo. (14)</i>	<i>145€ zavarovanje za hišo</i>
<i>Zdaj sem dal čez 70€ za popravilo pralnega stroja, potem sem pa stiskal. Ampak pralni stroj rabim. V traktor sem tudi nekaj vložil. Pa na tehnično sem ga moral peljati in moped. (15)</i>	<i>popravilo pralnega stroja, vzdrževanje traktorja in mopeda</i>
<i>Ampak moped včasih rabim, saj nimam avtomobila, traktor tudi, ker včasih gre dež in moram v trgovino. Vedno je treba nekaj. Tu pet, tam deset. (15)</i>	<i>vzdrževanje mopeda</i>
<i>Okrog 100€ je za položnice. Ostalo pa potem za druge stvari. Za hrano in to. Pa pridejo gasilci in jim moraš dati 5€. Pa takšne stvari no. Treba je marsikaj. Pralni prašek je treba in vse kar se rabi pri hiši. Včasih je treba kakšno krpo kupiti. Splaniraš si pač, kakor lahko. Pa popravila so včasih kakšna. Kosilnico zdaj moram spet peljati, ker se mi je zlomila. (15)</i>	<i>100€ položnice, hrana, plačilo gasilcem, popravila</i>
<i>100 če dam za položnice in 100 za hrano, ostalo pa za različne stvari, pralni prašek, ostalo ne moreš. Življenje še ni tako drago, ostalo je še bolj drago. Če kupim makarone ali riž, to še ni tako strašno drago. Kupujem vse kar je cenejše.</i>	<i>100€ položnice, 100€ hrana, pralni prah</i>
<i>Pa ta mesec je morala pri zdravniku plačati, ker ni bila zavarovana. (16)</i>	<i>Plačilo zdravnika</i>
<i>Za hrano, drugače pa nimava nič takega. Za zdravnika še edino. Položnice imava za elektriko in komunalo. Pa enkrat na leto nekaj za vodo. (16)</i>	<i>Položnice, elektrika, komunala, voda, plačilo zdravnika, hrana</i>
<i>Ko gre, približno za 30-40€. Ene trikrat na mesec gre v trgovino. S samokolnico gre. (16)</i>	<i>okrog 100€ za hrano</i>
<i>Vsak mesec dam skoraj 30€ za kremo za noge. (17)</i>	<i>30€ krema za noge</i>
<i>Za položnice. Za radio, televizijo, telefon, elektriko, vse. (17)</i>	<i>položnice, radio, televizija, telefon, elektrika</i>
<i>Odvisto. Zdaj je bila komunala pa to za grobe in je bilo okoli 100€. Pa potem še kaj drugega pride. Ali pa če kdo umre. Pa če se kaj pokvari. 4 leta sem imela štedilnik in je cel pregorel. Za tega sem dala 550€. In vidiš, če nimaš nič v rezervi... Vedno moraš kaj imeti, ker se vedno kaj zgodi. (17)</i>	<i>100€ za položnice, občasni stroški, popravila</i>
<i>Okrog 30-35€ za en nakup. (17)</i>	<i>30-35€ za en nakup hrane</i>
<i>Sin plačuje položnice. Jaz dam zraven. (18)</i>	<i>delitev stroškov z družimo</i>
<i>Za položnice damo dosti in za hrano tudi nekaj. (18)</i>	<i>položnice, hrana</i>
<i>Mi plačamo oskrbovalke, 60€ na mesec. Pa njej je treba veliko stvari kupiti, pleničke in robčke in marsikaj. Najrajši pa ima sadje in to tudi moramo kupiti. (18)</i>	<i>60€ za oskrbovalko, higienski pripomočki, sadje</i>
<i>Elektrika, telefon, to za mamu pa hrano je treba. (18)</i>	<i>elektrika, telefon, hrana</i>
<i>Za položnice. Elektriko, smeti in televizijo, te tri jaz plačam. Za drugo mi pa več ne ostane. (19)</i>	<i>položnice, elektrika, smeti, televizija, delitev stroškov z družino</i>

Delovna aktivnost	
Enota kodiranja	Koda
<i>Pa delam, vse kar moram. Sekam veje, zunaj tudi kaj delam, ampak kaj, ko me tako koleno boli. Bolezen. Kolikor morem, toliko delam. (I1)</i>	<i>hišna opravila, delo zunaj, sekanje vej</i>
<i>Ah jaz noter ne morem bit. Vidiš tam kak velik ograd imam. Veter toliko listja nanosi. To vse grabljam. (I1)</i>	<i>grabljanje, delo zunaj</i>
<i>Delam skoz. Veliko je za čistiti. Vedno je kakšno delo. (I1)</i>	<i>čiščenje</i>
<i>Jaz imam delo skoz. Nikoli nisem brez dela. Vedno grem in delam. Na vrtu, pa to in ono. Dolgčas m je edino včasih pozimi, ko je tako zgodaj tema. Televizije jaz nočem gledat preveč, teh filmov in tega. Rajši poročila, ampak zdaj več tudi ne gledam, ker vedno eno in isto govorijo. Takšno je moje življenje – mirno. (I2)</i>	<i>hišna opravila, delo na vrtu, delo zunaj</i>
<i>Skoz hodim in delam. Trs sem rezala. Vse sem očistila okoli, pograbljala vse, tako da našim ni treba priti, to je vse od hčere. Pa z rožami smo skoz delali. Tako se tja matram.(I2)</i>	<i>rezanje trsa,z grabljanje, čiščenje, delo z rožami</i>
<i>Jaz več ne morem delati. Jaz še samo z berglo hodim. Bila sem operirana na kolk. Zdaj me spet drugi boli. Jaz bi bila rada, da bi že danes prišla na pokopališče. (I3)</i>	<i>ne more delati, vdanost</i>
<i>Ne, ne morem zdaj več. Prej sem vse naredila, zdaj je pa konec. (I3)</i>	<i>vdanost</i>
<i>Vsak dan dve uri delam fizično. Mogoče kaj na vrtu ali pa zunaj. (I4)</i>	<i>fizično delo, delo na vrtu, delo zunaj</i>
<i>Ja, ja, delam kar imam za delat. Okoli hiše, kosim, na vrtu delam, drva kalam. Sama sem bila pri hiši, moškega ni bilo in sem se morala vse naučiti. Vse sem se znašla. (I4)</i>	<i>delo zunaj, košnja trave, delo na vrtu, sekanje drv, moška opravila</i>
<i>Zemlje več ne delam, sem dal v najem. Jaz celi dan počasi kaj delam, nisem na miru. (I5)</i>	<i>različna opravila</i>
<i>Ja, drva, žagava in kalava. Nimava dosti dela. (I6)</i>	<i>delo z drvmi, malo dela</i>
<i>Kuham dopoldan, malo pometem, popoldan pa če na vrtu malo delam, malo travo ven, 4 ure dnevno kaj delam. On pa na njivi dela. Krompir bo zdaj sadil pa drva dela. Zdaj se dosti ne dela več. (I6)</i>	<i>hišna opravila, delo na njivi, sajenje krompirja, delo z drvmi, malo dela</i>
<i>To vse delam okrog hiše, ja. (I7)</i>	<i>delo zunaj</i>
<i>Ne vem kaj dosti dela ni. (I7)</i>	<i>malo dela</i>
<i>Ja, doma, vse kar lahko. Ne mirujem, hočem se čim več gibati. Ko me ima utrujenost si vzamem knjigo in berem. (I9)</i>	<i>različna opravila</i>

Prehrana, kuhanje	
Enota kodiranja	Koda
<i>Ja, vse sama. Naredim si kakšen šmorn, palačinke, zlivanko ajdovo ali koruzno, kakšne dödole kuham, raznorazno hrano. Mesa ne moreš vedno jesti. Včasih kakšno piščančje meso, ker je bolj lahko, zato ker imam holesterol in ne upam.(I1)</i>	<i>kuha sama, lahka hrana, kmečka hrana, redko meso, šmorn, palačinke, ajdova zlivanka, koruzna zlivanka</i>
<i>To kuhanje me muči, najraje ne bi jedla.(I1)</i>	<i>kuhanje stres</i>
<i>Tisto domačo hrano si delam, kar smo včasih, v starih časih kuhali. Najrajši tisto. To so rezanci na suhem, štruklje, mesa ne jem, edino svinjsko, pa še tisto čisto malo, drugega mesa pa sploh ne, nobenega. Pa jajc tudi ne. Včasih naredim šmorn, zlivanko, dödole in take stvari.(I2)</i>	<i>kuha sama, lahka hrana, kmečka hrana, rezanci na suhem, štruklji, šmorn, zlivanka, dödoli, redko meso</i>
<i>Star človek malo poje, to si niti ne moreš misliti, kako malo. (I2)</i>	<i>majhni obroki</i>

<i>Že ko sta dva težko kaj skuhaš, ne pa enemu samemu. Tako skuham, da imam potem za dvakrat tisto. Dam v hladilnik. (I2)</i>	<i>kuhanje stres</i>
<i>Seveda, pa še ostalim. Sin pride vsak dan. Danes sem mu juho skuhala. (I3)</i>	<i>kuha sama, kuha za svoje</i>
<i>Ja, moram si kuhati. Zjutraj ko dolgo spim, imam zajtrk dopoldan, popoldan pa imam potem kosilo in večerjo skupaj, okrog štirih. Zvečer si še potem kaj vzamem. Kompot si rada naredim. Včeraj sem ob devetih delala juho, tako bolj gosto. Naredim si tudi kako mehko kuhano jajce. Najboljši mi je beli kruh in dimljeno meso. (I4)</i>	<i>kuha sama, kompot, juhe, jajca, beli kruh, dimljeno meso</i>
<i>Ja, takšno domačo hrano. Zelje, repo, krompir. Letno kupim eno polovico svinje, v mesnem centru in vmes kakšnega piščanca. Lačen nisem, ampak bi bilo boljše, če bi našel že pripravljeno hrano. Raje bi karkoli drugo delal, kot pa kuhal.</i>	<i>kmečka hrana</i>
<i>Jedi, kot včasih, zelje. Meso tudi. Pol svinje sva dobila od enega, ki dela najino njivo. (I6)</i>	<i>kmečka hrana, meso</i>
<i>Ja, jabolka kupiva včasih. (I6)</i>	<i>včasih sadje, jabolka</i>
<i>Meso redko jem, bolj s testa kaj, solate. (I7)</i>	<i>jedi s testa, solate, meso redko</i>
<i>Jaz porabim veliko mleka, rada kuham mlečne stvari. (I7)</i>	<i>mleko, mlečke jedi</i>
<i>Meni naši dajo hrano. Kakor zmorejo, tako kuhajo. Snaha kuha, preden gre delat. Zelo jo imam rada. (I8)</i>	<i>kuha snaha, pomoč pri hranjenju</i>
<i>Za meso nisem glih, ker ne morem gristi, ker nimam zob. Najraje jem juhe, krompir. Včasih spečejo kakšno pecivo, to imam rada. (I8)</i>	<i>juhe, krompir, pecivo, meso redko</i>
<i>Ja, kuham sama. (I9)</i>	<i>kuha sama</i>

Samooskrba	
Enota kodiranja	Koda
<i>Ja, krompir pa marsikaj, to drobnarijo vse. Od čebule, solato, vse si posejem, vse imam že zunaj, paradižnik, papriko, vse. (I1)</i>	<i>zelenjava, krompir, čebula, solata, paradižnik, paprika, vrt</i>
<i>Pečem ga pa tudi doma. Kruh še tudi spečem doma, rženi. (I1)</i>	<i>kruh</i>
<i>To vse ja, zelenjavo, solato, to vse doma. Pa jaz si vse v hladilnike spravim, da imam potem.</i>	<i>zelenjava, ozimnica</i>
<i>Vedno sem vlagala, pa imam še tam, ne vem kaj bom s tem, bom morala odvreči. (I2)</i>	<i>ozimnica</i>
<i>Vrt imam. Korenček, peteršilj in kaj takega. Zdaj mora prinesiti solato, ampak dokler ni dežja, ne moreš nič. (I3)</i>	<i>zelenjava, korenček, peteršilj, solata, vrt</i>
<i>Kruh še spečem sama. (I4)</i>	<i>kruh</i>
<i>Ja, kumarice, krompir, solato, čeprav je nimam rada. Snaha jo ima rada. (I4)</i>	<i>krompir, kumarice, solata, vrt</i>
<i>Ne, to nimam. To vse kupim. Za hišo je bilo prej polno jablan. To sem jaz zdaj izsekal. Denar bi bil potreben, da bi naredil vrt. Pa ne morem. (I5)</i>	<i>nima vrta, brez sredstev za gradnjo vrta</i>
<i>10 arov vrta imava edino, to ni nič, malo krompirja, malo graha. (I6)</i>	<i>vrt, zelenjava, krompir, grah</i>
<i>Tukaj imava eno jablano in posušiva včasih krlje. (I6)</i>	<i>jablana, jabolčni krlji</i>
<i>Zelenjavo vse. Krompir sem lani imela, letos jih pa nimam, ker imam voluharja. Vse je pojedel, samo lupine je pustil. (I7)</i>	<i>zelenjava, vrt</i>
<i>Ne, njivo imamo. Nekaj bomo že sadili. Kakšen krompir. (I8)</i>	<i>nimajo vrta, njiva, krompir</i>

Na vrtu, ja. (I9)	vrt
-------------------	-----

Priboljški	
Enota kodiranja	Koda
Ah, to pa redkokdaj. Ko so kakšni prazniki. Sin mi vedno za praznike prinese kaj boljšega, kar snaha pošlje.(I1)	redko, ob praznikih, pošlje snaha
Včasih kaj spečem .(I1)	speče pecivo
Ah, tega nisem bila nikoli navajena in še zdaj nisem. Kakor imam sem zadovoljna. Za praznike kaj spečem, pa še to dam drugim, ker to jaz ne morem pojesti.(I2)	redko, ob praznikih, speče pecivo
Ah, jaz si to nič ne, edino če si kaj doma naredim. (I3)	redko, peče pecivo
Ja, ko so kakšna proščenja, rojstni dnevi. Takrat si privoščim kakšnega pohanega piščanca, svinjsko pečeno. Ampak jaz sem majhen jedec, mesa malo pojem, ne morem ga jesti, govedine sploh ne. (I4)	ob praznikih, meso, piščanec, svinjska pečenka
Če kdo pride, mu jaz tudi kaj ponudim, kakšno pecivo. Čeprav se mi ne da več peči peciva. Torte sem vedno rada delala. (I4)	peče pecivo
Ja, to če grem v Mursko Soboto, da vampe pojem in špricar spijem ali pa dva deci vina, to je mera. Vampe imam rad, ampak jih ne vem narediti. (I5)	vampi, vino
Meso. Pa kakšno pecivo spečem. (I6)	meso, peče pecivo
Rada si kupiva kaj dobrega. (I6)	kaj dobrega
Pa včasih si privoščim kakšne hrenovke, piščanca. (I7)	meso, hrenovke, piščanec
Nisem preveč za sladko in to. Drugače spečem kaj, ampak se mi ne lušta. (I7)	speče pecivo
Jaz z mojo penzijo ne. Odpovedati se moram dostim stvarim. (I9)	nikoli, odpovedovanje

Zdravje	
Enota kodiranja	Koda
Ah, zdrava nisem nič. Ledvice imam slabe, ena je čisto uboga. Voda me zelo muči. [...] Kolena imam čisto hin, tako me bolijo. Polno tablet jemljem. [...] Jezus, zdravje, to je slabo. [...] Za pritisk tudi jemljem tablete in za bolečine. Tukaj imam celo lekarno (odpre regal, v katerem ima shranjene tablete). Tukaj imam še za kislino tablete, teh mi zmanjkuje počasi. (I1)	zdravstvene težave, slabe ledvice, težave s koleni, težave z vodo, krvni pritisk, bolečine, kislina, veliko tablet
Jaz sem še koliko toliko dobra, ampak ko si star ne veš, kdaj pride dan, ko te lahko hitro pobere ali pa da ne boš mogel več nič.(I2)	brez večjih težav
Bila sem v bolnišnici, leta 1951, zaradi ledvic. Od tistega časa mi hvala bogu ni bilo treba iti v bolnico. Drugače sem kaj hodila, ker imam tablete za vodo in krvni pritisk, drugače pa nič nimam. (I2)	tablete za vodo, tablete za krvni pritisk
Ja, imam, 4 vrste tablet. Lekadol mi je pa soseda posodila. Zvečer rada vzamem in tako lepo, mirno spim celo noč. (I3)	tablete pred spanjem, Lekadol
Ah, jaz samo recepte prosim. Za pritisk mi daje, če je treba ali ne. Imam tudi za bolečine pa Lekadol in za vodo Edamid. Pa še za ožilje, da gre kri bolj po žilah. 5 receptov. Vsake 3 mesece dobim. Enkrat na leto pa grem na pregled krvi. Jaz zdaj več diete ne poznam. Kar mi diši, to si naredim. (I4)	tablete za krvni pritisk, tablete za vodo, tablete za bolečine, tablete za ožilje
Za zdaj hvala bogu še v redu. Zobe bi mi bilo treba, ker sem brez, ampak se zobarja bojim. (I5)	brez večjih težav, težave z zobmi
Naglo so mi izpadli. Imel sem močne zobe, pa so mi v dveh letih izpadli, mi je včasih kdo rekel, če imam umetne. Ne vem kaj je bilo krivo, sem jih pral pa vse. Niti me niso boleli. Ampak jaz mislim, da zaradi tega, ker rad rdeče vino pijem in včasih me kislina matrala	tablete za kislino, nagel izpad zob

<i>in sem jemal ene tablete, ki si jih moral v ustih raztopiti. Jaz mislim, da so bile te tablete krive. (15)</i>	
<i>Za krvni pritisk edino. (15)</i>	<i>tablete za krvni pritisk</i>
<i>Oba sva bolna, skoz hodiva k zdravniku. (16)</i>	<i>težave z zdravjem, obiski zdravnika</i>
<i>Enega dneva me lahko kap, ker imam visok krvni pritisk, ona je pa tudi bolna. (16)</i>	<i>tablete za krvni pritisk</i>
<i>Za delo več nisem. Srce me matra. (16)</i>	<i>težave s srcem</i>
<i>Ja, to skoz. Brez tega ne moreva spat. Vam pokaževa? On ima dosti. Jaz imam tri vrste. Mene hrbet boli, to mi je najhujše. Imam tablete za srce in krvni pritisk. To se nekak da zdraviti, ampak križ se pa ne da. (16)</i>	<i>tablete za srce, tablete za krvni pritisk, težave s hrbtenico</i>
<i>Jaz imam železo v kolku. Meni se kolk ni zlomil, ampak zdrobil. V sobi sem padla, ko sem zapirala okno. (17)</i>	<i>težave s kolkom, poškodba</i>
<i>Glava me dosti boli. (17)</i>	<i>glavoboli</i>
<i>Za pritisk imam in za bolečine. Pred štirimi leti sem bila nazadnje pri zdravniku. (17)</i>	<i>tablete za krvni pritisk, tablete za bolečine</i>
<i>V glavi sem jaz dobra, spomnim se vse in lahko govorim. Včasih edino ne slišim kaj. Za svoja leta se še dobro počutim. (18)</i>	<i>nepokretna, slabše sliši,</i>
<i>Najbolj me muči črevesje. Sin mi da tableto. Imam ene za pritisk, mi jo dajo po zajtrku. Ali pa če me kaj boli, mi tudi da. (18)</i>	<i>težave s črevesjem, tablete za krvni pritisk, tablete za bolečine</i>
<i>Zdrava sem, hvala bogu. Lani se mi je enkrat samo stemnilo pred očmi. Jaz se nisem posvečala temu. Vnukinja je pa pritiskala na mene in sva šli k zdravniku. Pregledali so me in niso nič opazili, da bi bilo kaj narobe. (19)</i>	<i>brez večjih težav</i>
<i>Ne. Tu in tam kakšen antidepressiv, ko vidim, da me premaga fejest. Ko so kakšne obremenitve. To me predela. (19)</i>	<i>občasno antidepressivi, stres</i>

Hobiji, prostochasne dejavnosti	
Enota kodiranja	Koda
<i>Rože me veselijo. Pa na vrtu tudi, če je kaj lepega. Skoz tam hodim in gledam. Pa okopljem kaj. To me vse veseli. Imam tudi živali, mačka in psa. (11)</i>	<i>rože, delo na vrtu, hišni ljubljenci</i>
<i>No ja, živali zdaj nimam. Najrajši sem psa imela. Rože me najbolj veselijo. Zjutraj vedno pogledam vse okoli hiše. Rože moraš gledati, drugače ni nič iz njih. (12)</i>	<i>rože, delo okrog hiše</i>
<i>Jaz v rožah uživam. (13)</i>	<i>rože</i>
<i>Torte rada delam in krasim in gledam, če so lepe. (14)</i>	<i>peka peciva, torte</i>
<i>Rad sem s traktorjem na njivi oral. To sem rad delal. Pa ko sem bil na žagi v Murski Soboti. Delo z lesom me je veselilo. Zdaj pa rad okoli hiše grabljam, kosim in takšne stvari. Pa čistim rad, traktor. To jaz tako počasi dregam. Pa rad tudi kakšen špricar dober spijem v gostilni. Ampak bolj poredko. (15)</i>	<i>traktor, delo z lesom, delo okrog hiše, gostilna</i>
<i>Imam mačka. Drugo pa nič nimam. Kokoši ne morem imeti, ker je zraven cesta. Tako sem se odločil. (15)</i>	<i>hišni ljubljenci</i>
<i>Večinoma beremo, časopis. (16)</i>	<i>branje časopisa</i>
<i>Rada sem pekla pecivo. Zdaj bolj malo pečem. Drugače ne vidim več tako dobro, da bi kaj šivala ali pletla. To sem rada delala. (17)</i>	<i>peka peciva, šivanje, pletenje</i>
<i>Potem pa knjigo vzamem v roke in berem. To rada delam. To me drži, da ne postanem dementna. (19)</i>	<i>branje knjig</i>
<i>S knjižnice mi nosi knjige. Koliko mi je že različnih knjig znosila, psihologijo, razne priročnike, nevrologijo, domači zdravnik, zelišča.</i>	<i>branje knjig, branje revij</i>

<i>To me vleče. Pa če vidim kakšno revijo. Prejšnjič smo bili na pošti in vidim novo Zdravje. Sem jo kupila. Veliko nasvetov je noter za zdravje, da potem že malo sam veš, kako kaj. (I9)</i>	
<i>Ja, delo na vrtu. (I9)</i>	<i>delo na vrtu</i>

Sprostitev (oddih, izleti...)	
Enota kodiranja	Koda
<i>Pa to jaz malo v Mursko Soboto grem (k sinu) in to jaz nimam obstanka, pravim, domov me peljite. (I1)</i>	<i>obiski sorodnikov, vezanost na dom</i>
<i>Vidiš, tukaj piše, da bo prek župnije organiziran izlet junija. Cena je 299€. Pa kako to lahko greš? To je drago, jaz to ne morem iti.</i>	<i>finančna omejitev</i>
<i>Ne morem it. Nikoli nikamor ne grem. Nič še nisem hodila, nikoli. Kako naj grem, če je vse drago? (I1)</i>	<i>Nikoli, finančna omejitev</i>
<i>Ah, nikoli. (I2)</i>	<i>nikoli</i>
<i>Denar. Včasih sem kaj hodila na romanja, za en dan, zdaj pa več ne. Nisem jaz več za daleč za iti. Tu doma delam in hodim, ampak da bi kam daleč šla, to pa ne. (I2)</i>	<i>finančna omejitev, brez želje</i>
<i>Ah, nikamor ne grem. Ven iz hiše ne. (I3)</i>	<i>nikoli, vezanost na dom</i>
<i>Nikamor ne morem iti. (I4)</i>	<i>zdravstvena omejitev</i>
<i>Ne. Niti si ne bi želela. Več ne morem. Hodila sem na romanja in kaj takega. Enkrat sem hodila, ko me je zdravnica napotila, v Moravske Toplice. (I4)</i>	<i>brez želje</i>
<i>(smeh) To jaz ne vem kaj je morje. Tega jaz nisem videl nikoli. Nikamor ne grem. (I5)</i>	<i>nikoli, vezanost na dom</i>
<i>Ah, ne bi šel. Če bi imel denar, pa ne bi šel. Ne veseli me to. Najrajši sem doma. (I5)</i>	<i>brez želje, vezanost na dom</i>
<i>Ah, to ne. Niti ne bi šla. (I6)</i>	<i>nikoli, brez želje</i>
<i>Kaj bi pa to šel. (I6)</i>	<i>brez želje</i>
<i>Ah, ne. Na morju sem bila, ko sem bila stara 70 let. Od sestre sin ima na Lošinj vikend in so me toliko prepričevali, da naj grem in sem šla. Ampak jaz se bojim vode. V toplice tudi ne bi šla. Zdravnik mi je rekel, da naj pridem, ko se mi noga malo zaceli, da me pošlje v Laško. Ampak jaz nisem šla. (I7)</i>	<i>finančna omejitev</i>
<i>Ne, nikamor. To moraš vedno imeti kakšen denar s sabo. Ne morem jaz to. Od mladih pa tudi ne morem zahtevati. Oni delajo svojo hišo in komaj čakam, da pridejo na svoje, da bodo imeli svoj mir. Ni šans, da bi si lahko kaj privoščila. (I9)</i>	<i>nikoli, finančna omejitev</i>

Odnosi z družino, sorodniki	
Enota kodiranja	Koda
<i>Pa pridejo kaj. Sorodnike imam od moje tete, ti so vsi v Ljubljani. Dostikrat mi pišejo in me kličejo. (I1)</i>	<i>obiski, telefonski klici, pisma, dobri odnosi</i>
<i>Dve sestri imam, polsestri. Ena me je po dolgih letih prejšnjič klicala, če še živim. Na očetovem pogrebu sem ju spoznala prvič. (I1)</i>	<i>dve polsestri, redki stiki</i>
<i>Pridejo. Hčerka pride večkrat, vnuk tudi, s pravnukinjama. Vsako leto pridejo na obisk bratje in sestre. Ena je v Murski Soboti, brata sta pa eden na Bledu in drugi v Nemčiji. Prej smo se bolj pogosto videli. Zdaj so pa že tudi stari postali. (I2)</i>	<i>obiski, hčerka vsakodnevno, sestra, brata, redki stiki, dobri odnosi</i>
<i>Zdaj so telefoni, tako da ni problema. Se pokličemo. Ali oni ali jaz in se pogovorimo. (I2)</i>	<i>telefonski klici</i>
<i>Sin pride vsak dan. Zdaj je že hitro odšel, jutri pa pride prej, je rekel, da bo kosil. (I3)</i>	<i>sin vsakodnevno, dober odnos</i>

<i>Oni pridejo, pa jaz grem tja, ampak jaz grem tja edino ko imajo kakšne rojstne dneve ali pa ko je maša za sina. Za Božič sem bila tam na kosilu, pa zdaj za Veliko noč. To je že tradicija. Moram iti, jaz drugače niti ne bi šla. (I4)</i>	<i>tedenski obiski</i>
<i>Oni pa pridejo vsakih 14 dni ali pa vsak teden, kakor je potrebno. Drugače pa vsak dan telefon. Jaz vedno kličem snaho, preden gre delat ali pa zvečer. Tako da ve, da se mi ni nič zgodilo, ker če umrem, da bo vedela (smeh). (I4)</i>	<i>telefonski klici, dobri odnosi</i>
<i>Ja, brata imam tukaj blizu. Mlajša sestra je v Avstraliji že od leta 1969. Zdaj mi več nič ne piše. Mož ji je umrl. Tega ne bi bilo treba, ampak oni imajo željo po tujini. (I5)</i>	<i>brat, občasni stiki, sestra, redki stiki</i>
<i>Ja, včasih grem k bratu ali pa k bratrancu, drugače pa ne. (I5)</i>	<i>brat, bratranec, občasni obiski</i>
<i>Ja. Imava dve sestri. Ena je v Rakičanu, ena pa na Hodošu. Upokojeni sta že obe. Onidve nič ne pomagata, kaj bosta pomagali. (I6)</i>	<i>dve sestri, malo stika</i>
<i>Dobro. Pridejo sem, pa jaz grem tudi tja. (I7)</i>	<i>dober odnos, obiski</i>
<i>Jaz se dobro počutim z mojo družino. Preveč dobro. Zanimata se za mene, oba. Pa vnuki tudi pridejo kaj na obisk. Spoštujemo se. (I8)</i>	<i>dober odnos, skupno gospodinjstvo</i>
<i>Ja, snaha skrbi zame in me spoštuje pa sin tudi. Imam tudi vnuke. 6 vnukov in 4 pravnike. Rada sem, da me imajo tako radi (jok). (I8)</i>	<i>6 vnukov, 4 pravniki, dober odnos</i>
<i>En sin je v Novi Gorici, dela kot natak. Večkrat me pokliče po telefonu, sem pa pride samo enkrat na leto. (I8)</i>	<i>sin, telefonski klici, občasni obiski</i>
<i>Ja, to pa. Vsaka njim čast. Vnukinjo imam rada, sam bog je to tako naredil, da je ostala tu. (I9)</i>	<i>dober odnos, vnukinja</i>
<i>Tudi ja, večkrat po telefonu ja. Še danes je sestra rekla, sam bog, da so telefoni. To na starejše ljudi dobro vpliva, da se lahko malo pogovoriš. Drugače je, kot pa če z nikomer nič. (I9)</i>	<i>sestra, telefonski klici</i>

Skupnost, okolica, prijatelji	
<i>Vsak večer pride mimo soseda s psom, vsak večer. Moja psička že čaka njenega psa. (I1)</i>	<i>obiski sosede</i>
<i>Ah pa sosedje. Grem kaj okoli. Vmes me kakšna soseda pokliče. Pa na pokopališče grem včasih, potem se ustavim kje, da se malo pogovorimo. (I1)</i>	<i>dobri odnosi, občasno druženje, obiski</i>
<i>Jaz imam dobre odnose z vsemi, ampak ne hodimo skupaj. Oni so taki bolj sami svoji, drugi pa tudi imajo vsak svoje delo. Ne hodim po vasi. (I2)</i>	<i>dobri odnosi, nič druženja, vezanost na dom</i>
<i>Dobro. Me spoštujejo in jaz njih tudi. Ena soseda pride vsako jutro po pomije. (I3)</i>	<i>dobri odnosi, obiski sosede</i>
<i>U, pol Slovenije. Po Ljubljani, Ptuj, Mariboru, po Prekmurju. To vse poznam prek radia. Veliko sem prek radia klicala in smo si izmenjale številke. Pridejo tudi kdaj na obisk, pa jaz sem vmes šla na kakšne rojstne dneve. (I4)</i>	<i>veliko prijateljev, obiski, druženja</i>
<i>Vsi smo si dobri. Samo eno imam, da si nisva. Če kaj rabim, prosim in grem iskat, drugače je pa telefon in se pokličemo. (I4)</i>	<i>dobri odnosi, spor z enimi sosedi, medsebojna pomoč</i>
<i>Tukaj k sosedom če kaj grem. (I5)</i>	<i>dobri odnosi, občasni obiski</i>
<i>Včasih komu kaj pomagam in oni meni nazaj. (I5)</i>	<i>vzajemnost, medsebojna pomoč</i>
<i>Sosedov nimava glih, imava najemnike. Sosedje nimajo kaj z nami. Pa ne da bi bili v sporu, ampak nimaš kaj. (I6)</i>	<i>malo sosedov, najemniki</i>
<i>Pa s sosedi se tudi razumemo. (I7)</i>	<i>dobri odnosi</i>

<i>Z eno sosedo sva zmenjeni, da se pokličeva, če hodi kdo sumljiv po vasi. (17)</i>	<i>vzajemnost, medsebojna pomoč</i>
<i>Pa dobro. Tu poleg živi od moje sestre sin, ampak me ne spoštuje. Niti ne pride k meni, pa bi rada bila, če bi prišel. On je bolj sam svoj. (18)</i>	<i>dobri odnosi, slab odnos z nečakom</i>
<i>Ja, ampak ni več take družabnosti, kot je bila včasih. Enkrat smo pri enem sedeli, drugič pri drugem. Zdaj je pa vsak bolj za sebe. Toliko, če kaj rabijo oni mene ali pa jaz njih, družabnosti med sosedi pa več ni, kot je včasih bilo. (19)</i>	<i>dobri odnosi, premalo družabnosti, individualizem</i>

Vključenost v društva in družabni dogodki	
Enota kodiranja	Koda
<i>Ne. Grem včasih, ko je kakšen sestanek, da kaj zvem. Imam drugače knjižico, plačujem članarino za upokojence. To sem tudi dala, ne vem točno, če deset ali dvanajst evrov. (11)</i>	<i>Društvo upokojencev, občasno sestanki</i>
<i>To sem včasih kaj šla, zdaj več ne kaj dosti. (11) – proslave</i>	<i>redko proslave</i>
<i>To pa še vsako nedeljo grem. To grem, drugače nič ne vem. Potem pa vse mene kličejo in sprašujejo kaj je novega. (11)</i>	<i>nedeljske maše</i>
<i>Nisem. Mož je bil, jaz pa ne. Zdaj se mi pa več ne spleča. (12)</i>	<i>ni vključena v društva</i>
<i>Ne, to zdaj več ne. Prej smo kaj hodili, zdaj pa več ne. Nikamor ne grem, skoz sem doma. (12)</i>	<i>vezanost na dom</i>
<i>Od Štefanovega nisem bila v cerkvi, zato ker mi nimamo toplo v cerkvi. (12)</i>	<i>občasno nedeljske maše</i>
<i>Hčerka mi je rekla, da bi me peljala, ampak je nočem obremenjevati. Sosede pa tudi nočem prositi, ker delajo cel teden. (12)</i>	<i>težave s prevozom</i>
<i>Ne, nič ne hodim. (13)</i>	<i>ni vključena v društva, vezanost na dom</i>
<i>K maši tudi ne hodim. Zdaj že nisem bila v cerkvi eno leto. Lani me je prišel župnik domov spovedovat, letos pa tudi. (13)</i>	<i>vezanost na dom, obisk župnika na domu</i>
<i>Zdaj sem odpovedala še upokojence, da nisem več včlanjena. Vsako leto je bilo za plačati 12 ali 14€. Pa tudi ne morem več z njimi nikamor iti, ker sem že dosti stara in ne morem več hoditi. (14)</i>	<i>izstop iz društva upokojencev, draga članarina</i>
<i>Ne. Leta so visoka, ne morem več nikamor z njimi, tako da ne rabim tega več. (14)</i>	<i>težave z zdravjem, izstop iz društva</i>
<i>Sem pa prijatelj radia Ognjišče, ampak me zdaj enkrat prime, da se odjavim, ker to tudi moram plačati članarino 30€. Preveč so razkošni postali. (14)</i>	<i>prijatelj radia Ognjišče, draga članarina</i>
<i>Hodila sem), ampak zdaj več ne. Na pogrebe edino hodim. (14)</i>	<i>pogrebi</i>
<i>To pa grem. Vozijo me sorodniki. Pa sosede bi me tudi vzeli. (14)</i>	<i>nedeljske maše</i>
<i>Ne, nisem. (15)</i>	<i>ni vključen v društva</i>
<i>Ah, preveč dosti ne. Toliko da jih malo pogledam in dva špricerja pijem. Bolj sem navezan na dom, delo me čaka, perilo moram oprati in kosilo narediti. Dosti pa tudi ne morem zaradi denarja. (15)</i>	<i>občasno udeležba na proslavah, vezanost na dom, finančna omejitev</i>
<i>Ja, k rani maši. Grem z mopedom, včasih pa s kolesom. (15)</i>	<i>nedeljske maše</i>
<i>Ah ne, nisva. (16)</i>	<i>nista vključena v društva</i>
<i>Jaz grem vedno pogledat, ko imajo smučarske skoke, pa ko imajo gasilci vaje. (16)</i>	<i>občasno udeležba na športnih prireditvah</i>
<i>Dosti ne hodimo nikamor. (16)</i>	<i>vezanost na dom</i>
<i>Ne, ne hodimo k maši. Na pogrebe bolj. (16)</i>	<i>pogrebi</i>
<i>Ja, ja. S sosedo se vozim. (17)</i>	<i>nedeljske maše</i>
<i>Ja, društvo upokojencev. (17)</i>	<i>vključena v Društvo upokojencev</i>

<i>Včasih, prej sem bolj hodila. Zdaj ne morem sedeti na trdem in ne grem več rada. Na romanja sem dosti hodila. (I7)</i>	<i>občasno udeležba na proslavah</i>
<i>Ja, to sem. Včasih grem z njimi na kakšne izlete. Tu in tam. Če se dobro počutim grem, če pa ne pa ne grem. (I9)</i>	<i>vkjučena v Društvo upokojencev, občasno izleti</i>
<i>Pa veš da ne. Zdaj pa sploh ne, ko je pravnikinja. Rajši se z njo ukvarjam. Edino to med upokojence to grem. (I9)</i>	<i>srečanja upokojencev</i>

Pomoč in podpora služb	
Enota kodiranja	Koda
<i>Ja, Karitas in Rdeči križ, to dobivam ja. Zdaj že dolgo nisem. Od lani nisem dobila. Karitas je bil prejšnji mesec, malo so dali.(I1)</i>	<i>Karitas, Rdeči križ, paket prejšnji mesec</i>
<i>Zdaj sem dobila dva litra olja, dva kilograma riža, 3 litre mleka in en kilogram moka. To je bilo noter, drugo nič. Zdaj enkrat pa ni bilo ne olja in nič, ampak jabolka. To smo dvakrat dobili. Eno gajbico malo.(I1)</i>	<i>olja, riž, mleko, moka, jabolka</i>
<i>Zdaj že dolgo nisem dobila paketa. Že od lani ne. Lani sem ene dvakrat dobila. Zdaj pa ni bilo nič. Je pa fajn, ko dobiš kaj takega. (I2)</i>	<i>lani dobila paket, dobrodošla pomoč</i>
<i>Olje, riž, mleko in take stvari. Saj za mleko mi je vseeno če dobim ali ne, ker to mi hčerka prinese, saj imajo doma krave. Tudi kakšne konzerve dobim včasih. Zdaj pa že cel čas ni bilo. (I2)</i>	<i>olja, riž, mleko, konzerve</i>
<i>Ne. Edino z Rdečega Križa včasih kaj pripelje sosed. Ona že ve kaj je treba. (I3)</i>	<i>Rdeči križ</i>
<i>Ja, to mi sosed nosi, te pakete. Letos sem dobila sladkor, moko, olje, riž pa drugo nič takega. (I3)</i>	<i>paketi, sladkor, moka, olje, riž</i>
<i>To vse poznam. (I4)</i>	<i>seznanjena z oblikami pomoči</i>
<i>Sem rekla, da ne bom šla v dom, jaz bom rajši tu noter sama. (I4)</i>	
<i>Nič. Drugega ne dobim kot paket Rdečega križa ali pa Karitasa. (I4)</i>	<i>Rdeči Križ, Karitas, paketi</i>
<i>Od Rdečega križa sem lani dobila paket, letos pa ni bilo. Karitas je pa prišel. Od Rdečega križa dobim mleko, moko, riž, sol, olje. Makaronov ni bilo zdaj. Pred Božičem so mi naši gasilci pripeljali jabolka, od Karitasa, veliko gajbo. Nekaj sem snahi dala, ostalo sem pa vse pojedla. (I4)</i>	<i>lani dobila paket, mleko, moka, riž, sol, olje, jabolka</i>
<i>Ja, pripeljejo. Mleko, olje in riž. Pred dvema mesecema sem dobil. Ne prosim jih nič, če pa kaj dajo pa pravim hvala lepa. Včasih dobim tudi kakšno srajco ali pa pralni prašek. (I5)</i>	<i>paketi, mleko, olje, riž, dobrodošla pomoč, oblačila, pralni prah</i>
<i>Ja, to poznamo. Pripeljejo včasih olje, makarone, riž, ribe. (I6)</i>	<i>paketi, olje, testenine, riž, ribe</i>
<i>Ja, s Karitasa. Dosti je pripeljala. Riž, mleko, moko, olje. (I6)</i>	<i>Karitas, paketi, olje, moka, mleko, riž</i>
<i>Ne. No, s Karitasa sem dobila zdaj enkrat. Niti ne vem kdo je prinesel, sem našla pred vrati. Bili so makaroni, 2 kilograma moka, 2 litra olja, sol in riž. (I7)</i>	<i>Karitas, paketi, testenine, moka, olje, sol, riž</i>
<i>Toliko, da me zrihtajo. Dolgo že hodijo. Fajn se razumemo. Rada sem, ko pride. Vsak dan pride. Rada jo imam. Kot če bi bila moja snaha, tako jo imam rada. Ona mene tudi spoštuje. (I8)</i>	<i>obiski socialne oskrbovalke</i>
<i>Ne, to pa ne dobimo, pa bi dobro bilo, če bi kaj dobili. Ne vem če kaj dobimo. (I8)</i>	<i>neinformiranost</i>
<i>Lani so enkrat nekaj prinesli. Moko in sladkor pa še nekaj. Drugače pa ne. (I8)</i>	<i>lani dobili paket, moka, sladkor</i>
<i>Jaz s hvaležnostjo vzamem paket, enim je pa pod častjo. Iskren bodi</i>	<i>paketi, dobrodošla pomoč</i>

<i>in sprejmi tako, kot pač je. (I9)</i>	
--	--

Seznanjenost s storitvami CSD-ja (obiski na občini...)	
Enota kodiranja	Koda
<i>To ne grem. Vem da je, ker piše na tistem obvestilu z občine, ampak to jaz ne grem. Kaj bom prosila. Županu sem vse povedala, da nimam greznice in tega. Je rekel, da se bo pogovoril s sinom, ko pride. Greznice nimam, tega takrat nihče ni delal. Kopalnice tudi nimam. (I1)</i>	<i>se ne udeležuje</i>
<i>Ja, ampak jaz to ne hodim. (I2)</i>	<i>seznanjena, se ne udeležuje</i>
<i>Ja, morala bi. Ko bi kaj dobila zraven k tej penziji, da bi le bilo malo več. Ne vem. (I3)</i>	<i>seznanjena, se ne udeležuje, neinformirana</i>
<i>To pa ne grem. Nimam kaj, kaj bom govorila. Nimam nobene pritožbe. (I4)</i>	<i>se ne udeležuje, nima pritožb</i>
<i>Ja, to vem. Ampak, kaj se jim bom tam jokal. (I5)</i>	<i>se ne udeležuje</i>
<i>Ja, tam sem bil že pred leti. Ko sem ostal brez službe in sem samo 3 mesece dobival z dela borze, potem sem se pa moral tam prijaviti, drugače ne bi imel s česa živeti. (I5)</i>	<i>iskal pomoč na CSD</i>
<i>Ne, nikoli nisem iskala pomoči na centru. (I9)</i>	<i>se ne udeležuje</i>

Storitev pomoči na domu	
Enota kodiranja	Koda
<i>Ja. Zdaj že dolgo nikogar ni bilo. Enkrat je ena nekaj hodila, zdaj pa več nikogar ni.</i>	<i>seznanjena, občasni obiski patronaže</i>
<i>Ne, vse sama zaenkrat. Enkrat je ena prišla, ene dvakrat, me pogledat, ker je hodila okoli. (I1)</i>	<i>ne rabi pomoči na domu</i>
<i>Ja, vse še sama naredim, še skopam se sama in vse. Za zdaj še ne rabim nobene pomoči. (I2)</i>	<i>ne rabi pomoči na domu</i>
<i>Pomoči na domu tudi ne rabim. (I4)</i>	<i>ne rabi pomoči na domu</i>
<i>Ja, tega ne rabim. Niti si ne želim. (I5)</i>	<i>ne rabi pomoči na domu</i>
<i>To ne rabimo. Toliko še lahko sama. (I6)</i>	<i>ne rabita pomoči na domu</i>
<i>Do zdaj je enkrat ena prišla. Vprašala me je, kako sem. (I7)</i>	<i>obisk patronaže</i>
<i>Ne, ne. Ko sem utrujena, se malo usedem, če me boli malo počivam. (I7)</i>	<i>ne rabi pomoči na domu</i>
<i>Ne, jaz še imam zdaj mlade, ki skrbijo za mene in me peljejo. Kaj lahko star človek sam. Nisi šofer, nisi nič. (I9)</i>	<i>ne rabi pomoči na domu, pomoč družine</i>

Izvori stisk	
Enota kodiranja	Koda
<i>Mene ima velik strah poleti, tisto ko grmi. Takrat jaz ne morem nič. Gotova sem, cela se tresem. Takrat me bolezen najbolj muči. Tisto grmenje me najbolj prizadene. Pozimi se pa bojim pa neurja in snega. Hiša je stara in imam to v sebi, da se naj kaj ne podere. To je vse stres. (I1)</i>	<i>strah pred vremenskimi pojavi (grmenje, nevihte, sneg, neurje), strah pred podrtjem hiše, stres</i>
<i>Veš kaj, te tablete tudi delajo, da te ni strah. To te malo nazaj drži. Če to ne bi vzela, bi me že pokopali. (I1)</i>	<i>pomoč tablet</i>
<i>Kaj bo, ko nič ne bomo mogli, kaj bomo takrat. Bom mogla it v dom. Vsak bi rad bil doma. Pa drag je dom, strašno drag. (I1)</i>	<i>strah pred prihodnostjo, vezanost na dom</i>
<i>Ja. Bolj si starejši, hujše je. Poskušam se zamotit. (I1)</i>	<i>osamljenost</i>
<i>Nič kaj takega. Nimam nobenih problemov, do zdaj še ne. (I2)</i>	<i>brez strahov</i>
<i>Včasih mi pride kakšen tak dolg dan, da si brez volje življenja.</i>	<i>občasna brezvoljnost</i>

<i>Ampak potem se spet najde kakšno delo in se zamotim pa je najprej dobro. (I2)</i>	
<i>To že, ko sem dolgo sama. Včasih po dva dni nikogar ni in ne govorim z nikomer. Včasih sosedu pravim, da če ne pride, da bom pozabila govoriti. (I2)</i>	<i>osamljenost</i>
<i>Ja. Ne dolgo, zdaj ne dolgo nazaj sem bila zmešana zaradi teh smrek, da nisem vedela, kje je meja. Sem rekla, da je od sosedov. Nisem mogla spati zaradi tega, da sem jaz tako nora, da ne vem kje je meja. Zdaj sem pa vesela, da se je to rešilo, da je meja pokazana. Drugače pa nimam nič takšnega. (I4)</i>	<i>stiska zaradi določanja meje</i>
<i>Nimam večjih problemov. (I5)</i>	<i>brez strahov</i>
<i>To, če kakšni tujci hodijo okoli. Pa to, da se toliko teh tovornjakarjev vozi mimo. Tako da stene začnejo pokati. Najhujše je pa to bilo, ko so prišle tiste neznanke. (I7)</i>	<i>strah pred tujci, strah pred tovornjaki</i>
<i>Najbolj to, da sem prestrašena, ko se vnučinja s hčerko odpelje. Druge stiske nimam. Če nje ni, to se zavleče, čas odide. Ko sem doma, si pa mislim, vsak avto gre, samo njej ne. Drugo me nič tako ne obremenjuje, kot to. (I9)</i>	<i>strah pred nesrečami</i>
<i>Bolj grem v leta, hujše je. Bojiš se za mlade. Toliko je teh nesreč in tega. Pa televizija je in si vse na tekočem in se vse bojiš. Neka boječa sem. Bolj sem starejša, bolj se bojim vsega. (I9)</i>	<i>Strah pred nesrečami, boječnost za bližnje</i>

Splošno zadovoljstvo, ocena	
Enota kodiranja	Koda
<i>Ah, moje zadovoljstvo, lahko ti povem dva do tri. To jaz nisem nič zadovoljna, zato ker mi je že vse višek, da sem sama. (I1)</i>	<i>ocena dva do tri, nezadovoljstvo, naveličanost, osamljenost</i>
<i>No ja, tako na štiri bi že. Fejst dobro tudi ni vedno. Tako se tja matram, sama. (I2)</i>	<i>ocena štiri, povprečno, vztrajnost</i>
<i>Naj je tako kot je. Naj samo zdravje služi, drugega mi ni treba. Drugače sem pa zadovoljna, saj pridejo in me pogledajo, prinesejo, če kaj potrebujem. (I2)</i>	<i>zadovoljstvo, skromnost, pomoč družine</i>
<i>Ja moram biti, kaj morem drugega. Tako se tja matramo. Kritično je. Ne morem jaz nikogar prositi, ne tu okoli, ker jaz ne morem njim nič nazaj pomagati. Sin je pa tudi brez denarja. Napiši 3. (I3)</i>	<i>ocena tri, nezadovoljstvo, vdanost</i>
<i>Meni zdaj ne gre slabo. Včasih je bilo staremu človeku slabo. Nisi imel penzije, mogel si od domačih živeti, vse si moral prositi, nikomur nisi mogel nič dati, zdaj si pa to penzijo porazdelimo, kakor lahko. (I4)</i>	<i>zadovoljstvo</i>
<i>Tako dobro starcem nekoč ni šlo, kot zdaj. Samo zadovoljstvo je treba. Moreš zadovoljen biti. Pa če je zdravje in dobra volja zraven. (I4)</i>	<i>zadovoljstvo, skromnost</i>
<i>Jaz sem zadovoljna tako kot imam. Sam si moraš tako narediti. (I4)</i>	<i>zadovoljstvo, vztrajnost</i>
<i>Nič, naj je tako kot je. Vesela sem, da me radi imajo vsi. Z nikomer se ne kregam, kar je pa nekoč bilo, to mora človek pozabiti. Jaz pravim, da mi tako dobro še nikoli ni šlo, kot zdaj. (I4)</i>	<i>zadovoljstvo, dobri odnosi z družino</i>
<i>Za zdaj bi bilo pet. Prej bi pa bilo tri. Ni bilo slabo, ni pa bilo najboljše. Za živeti je bilo. Jaz pravim, včasih je starcem slabo šlo. Prej smo še dolg imeli in vse. (I4)</i>	<i>ocena pet</i>
<i>Jaz nisem nikoli nič veselega imel in nič dobrega. Tako lahko zdržiš, ker kdo pride z dobrega hitro na slabo, tisti se lahko obesi. Jaz pa pač moram tako to siromaštvo skozi spravljati. Jaz samo pravim, naj mi bog zdravja da. Jaz še zdaj nisem siromak, siromak</i>	<i>nezadovoljstvo, siromaštvo, vztrajnost</i>

<i>bom, če bom v postelji. (15)</i>	
<i>Od tri do štiri. Ne najboljše in ne najslabše. Moram biti zadovoljen s tem kar imam, če ne bi bil, bi samomor naredil. Ne bi bil zadovoljen, če bi bil bolan, če ne bi mogel jesti, piti in delati, potem bi bil siromak. Ne smeš se sekirati dosti. (15)</i>	<i>ocena tri do štiri, povprečno</i>
<i>Ženska manjka pri hiši, da bi bil bolj nek red. Moram pač tako trpeti no. Kaj moram. (15)</i>	<i>osamljenost, skromnost, vztrajnost</i>
<i>Skromno živim, s tem denarjem ne morem razkošno živeti. V siromaštvu sem gor zrastel in to tako prenašam, to siromaštvo. Nisem žejen in nisem lačen in hvala bogu, da sem zdrav. (15)</i>	<i>skromnost, siromaštvo, zadovoljstvo</i>
<i>Zadovoljni smo. Mi smo vedno morali v siromaštvu biti. Nikjer nisi mogel zaslužiti. (16)</i>	<i>zadovoljstvo, skromnost, navajenost, siromaštvo</i>
<i>Drugače ne gre. (16)</i>	<i>navajenost</i>
<i>Tako morava zadovoljna biti. Se ne sekirava. Tako mora biti. (16)</i>	<i>vdanost</i>
<i>Dobro. Ne vem kako slabo mi ne gre. Povprečno. Če si več pravilno razdeliti in nisi lenoba. (17)</i>	<i>povprečno, vztrajnost, delavnost</i>
<i>Moram biti. Stara sem že, včasih mi ni dobro. (18)</i>	<i>povprečno, vdanost</i>
<i>Nekje na sredini. Naj bo 4. Jaz sem skromnosti navajena. Mlade imam zelo pridne, tako da nimam kaj povedati. Stari radi spomine obujamo in obnavljamo. Mladi radi popravljajo in prekinjajo, ne dojemajo enako kot stari. (19)</i>	<i>ocena štiri, povprečno, skromnost, pomoč družine</i>

9.3. Priloga 3 – Zapisi/transkripti intervjujev

Intervju 1

Datum: 13. 4. 2015

Trajanje: 9.00–10.15

Osnovni podatki:

Spol	Ženski
Starost	75
Kraj bivanja, tip naselja	Sveti Jurij, hiša na samem, pri gozdu
Način bivanja (sam/a, z družino...)	Enostanovanjska hiša, samsko gospodinjstvo
Lastništvo stanovanja	da
Dohodek	193 €
Vrsta pokojnine	Kmečka (najnižja)
Zaposlitev pred upokojitvijo, izobrazba	Nikoli zaposlena
Zakonski stan, število otrok	Samski, 1 otrok

Kako bi opisali vaše življenje pred in po upokojitvi? Zaznavate kakšne spremembe, se je kaj spremenilo?

Ko sem se upokojila sem bila stara 58 let, zdaj sem pa že 75. Zdaj živim težje. Takrat sta še bila moja teta in svak, ki sta nekaj dobivala in smo nekako živeli. So spremembe. Spomnim se, da so takrat, ko so me posvojili, s socialnega hodili sem spraševat, če bi se kaj učila. Enkrat sem bila v neki koloniji, to se spomnim, da sem lahko šla zastonj. Vidiš, tega je zdaj več.

Torej vas je takrat tu več živelo?

Ja, ja. Teta in svak. Jaz sem bila posvojena, mati mi je umrla, ko sem bila stara 6 mesecev. Teta me je posvojila, ker ni imela otrok. Umrla je 1989. Za tri leta pa še svak. Takrat sem pa sama ostala. S sinom. On se je takrat še šolal na srednji gradbeni. Takrat sem morala k kmetom hodit delat, da nam je potem kdo kaj pomagal.

Kako ste zadovoljni s hišo?

Tako mora bit, kot je. Kaj morem. Nimam denarja, da bi gradila. Takrat ko sta še živela teta in svak smo jo predelali, ker smo še staro imeli, iz blata. Pa zadovoljna sem. Imam tole sobo pa še eno majhno. Za mene je zadosti. Sama sem. Ko pa pridejo sin in snaha ter otroci, sicer bolj redko, no, ko sta bila vnuka še majhna, sta bila veliko tu, pa gre nekako.

Kako bi opisali vaš tipičen dan?

Delam skoz. Veliko je za čistiti. Vedno je kakšno delo. Pa v gozdu je kakšno delo, sem hodila zdaj dvakrat. Vedno je kaj, pa tu doma kaj delam in kaj sadim. Čas mi odide. Včasih grem kaj k sosedom.

Zanima me, če lahko s tem prihodkom, rekli ste 193€, preživite mesec?

Sin mi kupi življenje, ker mi prinese za jesti kaj. Mi kupi hrano. Itak je v Murski Soboti ceneje. Ko gre v Špar ali pa Tuš mi kaj prinese. Drugače jaz ne bi videla mesa in nič. S česa? Veliko imam položnic. Še Vestnik* imam. Sin mi pravi, da ga naj imam, da vsaj kaj zvem. Težko je to. Pa zdaj sem slišala, da bi se naj januarja povišale pokojnine. Vprašanje kako bo s plačami.

Se morate veliko stvarem odpovedati?

Jezus Marija, dostim, dostim. Jaz to nikamor ne grem, ko so kakšni izleti in to. Ne morem it. Nikoli nikamor ne grem. Nič še nisem hodila, nikoli. Kako naj grem, če je vse drago?

To mislite izlete preko Društva upokojencev?

Ja, to nič ne grem. Prejšnjič smo imeli sestanek in spet bodo nekam šli, ampak jaz to ne morem it. Kaj moreš.

Lahko kak evro od pokojnine prihranite?

Ah, ne.

Si naredite kakšen načrt, kako boste denar porabili?

Ja. Je treba dobro premisliti in šparati. Najhujše je okrog novega leta, ko hodijo pobirat denar. Takrat pa ne bi rada, da jim ne bi dala nekaj. Sami domači so in bi me sram bilo.

Zanima me, če poleg pokojnine dobite še kakšno dodatno finančno pomoč? Na primer varstveni dodatek, denarno socialno pomoč?

Ah. Tega nismo vzeli niti. Takrat je bil govor, da bo potem šlo za občino, hiša in to. Nisem vzela, sin ni pustil. Pa mogoče bi dobila... ne, ne bi dobila, jaz sem to prošnjo nosila, sem šla v Mursko Soboto in vse, ampak ne bi dobila, ker sem prvo, najmanjšo plačevala. Domov sem dobila obvestilo, da sem manjši obseg plačevala in nimam pravice dobiti. To je že dolgo nazaj.

To ste dobili s Centra za socialno delo?

Ja. To sem jaz vse hodila in prosila na začetku, takrat ko sem dobila pokojnino. Ampak mi niso dali, ker sem premajhen obseg plačevala, najnižjo stopnjo. Če bi bila v četrti, potem bi kaj dobila.

Hm, čudno. Če sem prav informirana, se varstveni dodatek ne gleda po tem, ampak glede na višino pokojnine.

Ja, zdaj je baje že drugače.

Zdaj je tudi tako, da je eno leto nevrtačljiva ta pomoč, potem se pa mora vračati.

Ja, ja. Zato tudi sin ni pustil. To bo njegovo.

Se vam kdaj zgodi, da vam za nujne stvari zmanjka denarja?

Če bi se to zgodilo, bi prosila sina in bi že on rešil.

Za kaj gre največ denarja od vaše pokojnine?

Kaj za trgovino, pa drugače so tudi vedno kakšna plačila. Položnice, to me najbolj muči. Električna, telekom, dimnikar, komunala, to je vse na meni. Sem hodila na občino, ker sem si morala te vreče plastične kupiti, sem dala 9€ za to. Kaj moreš. Sem rekla županu, če jaz kaj kurim. Je rekel, ja kurijo kaj kmetje, ampak to oni ne vejo. Pa vidiš, v cerkvi župnik. Govorijo, da bo ta tudi šel, ker premalo denarja skupaj dajemo za župnišče, ampak ne moremo, malo je preveč. Pa tudi če je maša za koga, pa to ne more narod. *Nekaj ljudi pri maši, ko je pogrebna in takrat tudi pobira. Skoz pobira. Ampak kje naj vzamemo? Ta je malo požrešen.* On bi verjetno rad, da bi se župnišče delalo.

Ste še delovno aktivna, kljub temu, da ste v pokoju?

Pa delam, vse kar moram. Sekam veje, zunaj tudi kaj delam, ampak kaj, ko me tako koleno boli. Bolezen. Kolikor morem, toliko delam.

Si sami kuhate?

Ja, vse sama. Naredim si kakšen šmorn, palačinke, zlivanko ajdovo ali koruzno, kakšne dödole kuham, raznorazno hrano. Mesa ne moreš vedno jesti. Včasih kakšno piščančje meso, ker je bolj lahko, zato ker imam holesterol in ne upam. Niti ne grem k zdravniku, da mi ne zmeri, ker potem moram spet tablete jesti. *To kuhanje me muči, najraje ne bi jedla.*

Si sami pridelate kaj hrane?

Ja, krompir pa marsikaj, to drobnarijo vse. Od čebule, solato, vse si posejem, vse imam že zunaj, paradižnik, papriko, vse. Tega jaz itak ne jem veliko, ker ne morem jesti s temi umetnimi zobmi.

Hrano nakupujete sami ali vam kdo pomaga? Prej ste omenili sina.

Vmes grem sama in si kupim kaj takega, kar rabim. Po kruh grem včasih. *Pečem ga pa tudi doma. Kruh še tudi spečem doma, rženi. Kaj si kupim sama, nekaj pa sin prinese. Vpraša me, kaj potrebujem.* Peš grem v trgovino, včasih me kdo pobere in odpelje.

Gledate na cene, ko ste v trgovini?

Vse gledam, kaj je bolj poceni. Pa včasih je kaj znižano.

Si kdaj privoščite kakšen priboljšek?

Ah, to pa redkokdaj. Ko so kakšni prazniki. Sin mi vedno za praznike prinese kaj boljšega, kar snaha pošlje. Ona je fajn ženska, pridna in prijazna.

Koliko denarja od penzije gre za hrano?

Ah, pa jaz tako po 20, 25€ dam za hrano. Nikoli več kot 20€. Zato ker včasih kaj dobim, od Karitasa smo dobili olje, riž, mleko. Mleko mi tudi sin vedno pripelje, cel paket. V trgovini pa potem če si vzamem kakšen sir za pecivo. Včasih kaj spečem.

Kako je z vašim zdravjem?

Ah, zdrava nisem nič. Ledvice imam slabe, ena je čisto uboga. Voda me zelo muči. Ta zdravnica je zelo dobra, ampak bo šla počasi na porodniško. Bom morala zdaj še k njej. Preveč je dobra. Sem dobila vsa zdravila za 3 mesece, zdaj sem že proti koncu. Kolena imam čisto hin, tako me bolijo. Polno tablet jemljem. Nalgesin, ne upam Naklofena, ta je preveč močen. Pa še močnejše imam, iz Avstrije. Sosed mi jih je kupil v Avstriji. Sem dala 7€. Ampak pomagajo potem dva dni. Jezus, zdravje, to je slabo. V mladih letih me je pa vedno glava bolela, sem migreno imela, tega zdaj hvala bogu nimam, vse drugo me boli. Za pritisk tudi jemljem tablete in za bolečine. Tukaj imam celo lekarno (odpre regal, v katerem ima shranjene tablete). Tukaj imam še za kislino tablete, teh mi zmanjkuje počasi. Te so strašno dobre. Pa nekaj moramo jemati, eni pravijo, da ne tablet, kaj boš pa, potem tablet ne bi bilo treba. Nekaj morem.

Kako pa greste do zdravnika?

Peš. Grem zgodaj in počasi pešačim. Komaj gor pridem, cela utrujena. Peš grem, kako naj grem drugače. Koga naj kličem? Tu okoli so vsi v službah.

Glede zdravja me še zanima, ali potrebujete zaradi teh zdravstvenih problemov še kakšno dodatno pomoč?

Ne, vse sama zaenkrat. Enkrat je ena prišla, ene dvakrat, me pogledat, ker je hodila okoli. Potem je še včasih prišla, ker je mogla iti se mi zdi. Zdravila vem tudi vse sama vzeti.

Imate veliko tablet?

Ja, vse vrste. Včasih vzamem to, včasih ono. Lekadol tudi imam. Pa kakšna mazila imam. Zdaj nimam tega, kar veliko reklamirajo, Voltaren. To moram nabaviti. Najbolj vse boli, ko se vreme meša. Takrat me koleno boli tako, da komaj grem. Sin pa takrat pravi, naj ležim. Ah jaz noter ne morem bit. Vidiš tam kak velik ograd imam. Veter toliko listja nanosi. To vse grabljam.

Imate kakšno stvar, ki vas še posebej veseli? Kaj radi delate?

Rože me veselijo. Pa na vrtu tudi, če je kaj lepega. Skoz tam hodim in gledam. Pa okopljem kaj. To me vse veseli. Imam tudi živali, mačka in psa. Vsak večer pride mimo soseda s psom, vsak večer. Moja psička že čaka njenega psa.

Greste kdaj na kakšne počitnice, na morje, v toplice?

Ah. Toplice, vidiš kako bi mi prišle prav, pa ne grem.

Kaj pa je razlog, da ne greste?

Denar, ne morem jaz to it. Pa eno je tudi, da nimam nikogar in imam živali. Kokoši imam tudi, štiri. Moram doma biti. Pa to jaz malo v Mursko Soboto grem (k sinu) in to jaz nimam obstanka, pravim, domov me peljūte.

Kako ste povezani z družino, sorodniki? Pridejo k vam na obiske?

Pa pridejo kaj. Sorodnike imam od moje tete, ti so vsi v Ljubljani. Dostikrat mi pišejo in me kličejo. Moj oče je umrl. Ko je mati umrla, se je on znova poročil, živel je v Tržiču. Po tridesetih letih sem ga našla. Potem smo se tja vozili in sem ga tam obiskala, nenapovedano. Kako mi je srce bilo, saj nisem vedela kaj bo. Po tistem je še nekaj let živel, me je tudi obiskal. **Dve sestri imam, polsestri. Ena me je po dolgih letih prejšnjič klicala, če še živim. Na očetovem pogrebu sem ju spoznala prvič.**

Imate kakšne prijatelje, sosede, s katerimi se družite?

Ah pa sosedje. Grem kaj okoli. Vmes me kakšna soseda pokliče. Pa na pokopališče grem včasih, potem se ustavim kje, da se malo pogovorimo.

Imate dobre odnose?

Ja.

Ste vključeni v kakšno društvo? Recimo društvo upokojencev?

Ne. Grem včasih, ko je kakšen sestanek, da kaj zvem. Imam drugače knjižico, plačujem članarino za upokojence. To sem tudi dala, ne vem točno, če deset ali dvanajst evrov.

Hodite na kakšne dogodke, ki so v občini? Kakšne proslave recimo?

To sem včasih kaj šla, zdaj več ne kaj dosti.

Kaj pa k maši hodite?

To pa še vsako nedeljo grem. To grem, drugače nič ne vem. Potem pa vse mene kličejo in sprašujejo kaj je novega. Včasih sem kregana, ko vzamem listek, da naj za druge ne jemljem, da naj grejo k maši (pokaže listek). **Vidiš, tukaj piše, da bo prek župnije organiziran izlet junija. Cena je 299€. Pa kako to lahko greš? To je drago, jaz to ne morem iti.** Pa veš kaj, da mi je prejšnji župnik pol računal, za cerkev. Zdaj sem pa temu rekla, meni so Vöroš celo življenje pol računali, ker imam malo penzijo in ne morem, ker sama živim in ne morem celo plačati.

Koliko pa plačate to, če lahko vprašam?

20 je bilo, pa ostalim vsakemu po deset, orglarju in zvonarju. Za eno leto. Jaz sem pa zdaj dala onima po 5, župniku pa 10. Sem rekla da ne morem, ker nimam denarja. Naj da, kdor hoče. Tako ali tako vsako nedeljo en evro dam pa po dva. Pa zdaj ko je birma bila, nisem dala.

Zanima me, če ste seznanjeni z raznimi oblikami pomoči? Na primer, Rdeči križ, Karitas, center za socialno delo?

Ja, Karitas in Rdeči križ, to dobivam ja. Zdaj že dolgo nisem. Od lani nisem dobila. Karitas je bil prejšnji mesec, malo so dali. Sem rekla na placu (pri cerkvi), eni so toliko olja dobili in vse, potem je pa samo rekla, eni več drugi manj. **Zdaj sem dobila dva litra olja, dva kilograma riža, 3 litre mleka in en kilogram moke. To je bilo noter, drugo nič. Zdaj enkrat pa ni bilo ne olja in nič, ampak jabolka. To smo dvakrat dobili. Eno gajbico malo.** Jaz imam itak svoja, ampak sem vseeno vzela. Še zdaj stojijo. Zdaj pa ne vem če kaj dobimo. Marica (prostovoljka RK) je rekla, da so Romi dobili, nam pa ni nihče nič dal.

Dobite tudi kakšna oblačila?

Ah, to ne. Niti ne rabim. To mi snaha kupi. Pa imam zadosti, ne bom si več nič kupovala. Obutev mi tudi kupijo. Prejšnjič so mi copate pripeljali. Pa zdaj sem rekla, da mi naj ene šuhe kupijo.

Ste seznanjeni s tem, da hodijo s Centra za socialno delo na občino svetovat?

To ne grem. Vem da je, ker piše na tistem obvestilu z občine, ampak to jaz ne grem. Kaj bom prosila. Županu sem vse povedala, da nimam greznice in tega. Je rekel, da se bo pogovoril s sinom, ko pride. Greznice nimam, tega takrat nihče ni delal. Kopalnice tudi nimam.

Kaj pa storitev pomoči na domu? Ste seznanjeni z njo?

Ja. Zdaj že dolgo nikogar ni bilo. Enkrat je ena nekaj hodila, zdaj pa več nikogar ni. Kaj bo, ko nič ne bomo mogli, kaj bomo takrat. Bom mogla iti v dom. To jaz ne bom mogla iti v tega, ampak v Mursko Soboto, sorodniki me ne bodo hodili sem gledat.

Vi bi šli v dom?

Ah, preveč rada ne. Vsak bi rad bil doma. Pa drag je dom, strašno drag.

Za kaj bi rekli, da vam predstavlja največjo stisko, problem?

Mene ima velik strah poleti, tisto ko grmi. Takrat jaz ne morem nič. Gotova sem, cela se tresem. Takrat me bolezen najbolj muči. Tisto grmenje me najbolj prizadene. Pozimi se pa bojim pa neurja in snega. Hiša je stara in imam to v sebi, da se naj kaj ne podere. To je vse stres. Mi je Peter (sosed) rekel, pokličite nas gasilce, če se kaj zgodi, ampak ko se že zgodi je že konec. Še pes se boji, oba se bojiva. Najhujša je noč. Veš kaj, te tablete tudi delajo, da te ni strah. To te malo nazaj drži. Če to ne bi vzela, bi me že pokopali.

Se počutite kdaj osamljeno?

Ja. Bolj si starejši, hujše je. Poskušam se zamotit.

Mogoče še za konec, kako bi ocenili vaše zadovoljstvo od ena do pet? Ena pomeni zelo slabo, pet pa zelo dobro.

Ah, moje zadovoljstvo, lahko ti povem dva do tri. To jaz nisem nič zadovoljna, zato ker mi je že vse višek, da sem sama.

*pomurski časopis

Intervju 2

Datum: 13. 4. 2015

Trajanje: 11.00–12.00

Osnovni podatki:

Spol	Ženski
Starost	88
Kraj bivanja, tip naselja	Sveti Jurij
Način bivanja (sam/a, z družino...)	Sama, prej z možem
Lastništvo stanovanja	Ne, lastnica je hčerka
Dohodek	230 € + 38 € iz Avstrije
Vrsta pokojnine	delavska
Zaposlitev pred upokojitvijo, izobrazba	Ne, delala na kmetiji
Zakonski stan, število otrok	Vdova, 2 otroka

Kako bi opisali vaše življenje pred in po upokojitvi? Zaznavate kakšne spremembe, se je kaj spremenilo?

Živeli smo tam skupaj (pri hčerki), potem smo se pa skregali. Tukaj je bila prazna hiša in sva se midva z možem sem preselila. To je bil moj pravi dom. Pa me kličejo, da bi naj šla tja. Hčerka me kliče pa oni tudi, ampak zdaj več nočem it. Zdaj sem že dolgo tu, že čez dvajset let. Od tistega časa, ko se je ta nova Slovenija začela. Zdaj se mi več ne splača to menjavati.

Pa živite zdaj težje, odkar ste sama?

Včasih mi pride kakšen tak dolg dan, da si brez volje življenja. Ampak potem se spet najde kakšno delo in se zamotim pa je najprej dobro.

Kaj pa s finančnega vidika?

Sama se vzdržujem. Do zdaj še nisem rabila niti dinarja, da bi mi kdo pomagal, nič.

Torej lahko s tem prihodkom preživite mesec?

Ja, jaz vem šparati. Na začetku našega življenja je bilo siromaštvo, zdaj je pa že boljše. Ampak jaz si vem denar razporediti. Nikamor ne grem, obleke mi ni treba kupiti, tega imam zadosti, niti se mi ne splača več, ker sem stara.

Živite bolj skromno?

Ja. Tisto domačo hrano si delam, kar smo včasih, v starih časih kuhali. Najrajši tisto. To so rezanci na suhem, štruklje, mesa ne jem, edino svinjsko, pa še tisto čisto malo, drugega mesa pa sploh ne, nobenega. Pa jajc tudi ne. Včasih naredim šmorn, zlivanko, dödole in take stvari. Enemu samemu se skoraj ne splača kuhati. Skromno vem živeti no. Skromno je moje

življenje. Tiho in skromno. To sem vedno bila in še zdaj, zato je tako daleč prišlo, da sem morala oditi, ker se nisem znala postaviti zase in mož tudi ne. No, ampak zdaj smo koliko toliko. Sem že hodila tja pomagat delat to in ono. Ampak tako je, taki so ljudje na svetu. Mi stari ljudje vemo potrpeti, ti mladi pa dandanes... Težko je. Če bi z možem tam bila, ne bi imela nič ekstra, zdaj sva pa vseeno lepo živela. On je tudi penzijo dobil in ne tako malo, tako da sva skupaj imela skoraj 500€. S tem sva komot živela. Ampak, če tako pride da moraš iti...

Kako ste pa zadovoljni s hišo?

Jaz sem zadovoljna. Nimam nobenih želja, da bi imela to ali ono. Zaradi mene ima lahko sosed grad, pa to mene nič ne zanima. Če jaz tega ne morem, si ne morem želeti. Tako smo bili naučeni. Moja oma je vedno rekla, tiho bodi in nič ne govori, vedno nam je tako govorila. Sestra tudi vedno pravi, kako nas ni dobro učila. Drugi se vejo postaviti zase, mi se pa nikoli nismo znali. Če se ne znaš postaviti zase, si velik siromak. Ni fajn. Prej ženske niso v službe hodile, denarja niso imele in so morale čakati vse od moža. Zdaj pa ene ženske več delajo kot moški. No, midva z možem nisva slabo živela, vedno sva se razumela pa sva bila 64 let poročena. Nikoli se nisva skregala ali kaj takega.

Kako poteka vaš tipičen dan? Kaj počnete?

Zjutraj vstanem, se najprej oblečem in umijem. Potem počasi zakurim, si skuham zajtrk. Potem pa imam tukaj golobe, ampak mi jih je maček že skoraj vse znosil. Sosedje imajo ene devet mačkov, ki se nič ne bojijo. Ko je bil mož je bilo ene 80 golobov, če ne več. Enkrat je prišla lisica in je vse poklala. Zdaj so pa še samo trije. Mački sproti odnesejo mlade. Ko je bil mož je imel ene take kletke, da maček ni mogel več naprej. Ampak kaj jaz to vem.

Imate še kakšne druge živali razen golobov?

Ne. Imajo pa sosedje okoli veliko mačk. Jaz bi najraje imela psa, ampak nimam toliko prostora za psa. Pa če maš psa, moraš res redno skrbeti za njega in biti z njim. Jaz sem še koliko toliko dobra, ampak ko si star ne veš, kdaj pride dan, ko te lahko hitro pobere ali pa da ne boš mogel več nič. Rajši ne bom imela več nič. Ti golobi naj bodo, ko pa ne pa konec. Tako je z nami tudi, en čas smo, potem pa tudi gremo.

Tako da vam hitro mine dan?

Jaz imam delo skoz. Nikoli nisem brez dela. Vedno grem in delam. Na vrtu, pa to in ono. Dolgčas m je edino včasih pozimi, ko je tako zgodaj tema. Televizije jaz nočem gledat preveč, teh filmov in tega. Rajši poročila, ampak zdaj več tudi ne gledam, ker vedno eno in isto govorijo. Takšno je moje življenje – mirno. Po vasi ne hodim. Tega nismo bili navajeni. Tam, kjer sem prej živela smo bili navajeni, da ko smo zjutraj vstali, je že bilo veliko ljudi tam in nikoli ni bilo treba nikamor iti. Vedno smo vse vedeli. Tako kot če bi gostilna bila, tako so vedno prišli. Radi so ljudje tja hodili. Koliko smo prepevali. Zdaj pa ne slišiš več nobene pesmi. Moj mož je še posebej rad prepeval. Imeli smo tako, no, ne slabo življenje.

Zanima me, če lahko s tem prihodkom, ki ga dobite, preživite mesec? Se morate čemu odpovedati?

Ja, jaz se dosti odpovem. No, mesa ne kupujem, ker ga ne jem, to je itak dražje. Kruh kupim, pa to kar je treba. Drugo pa ne. Včasih mi kaj ostane pa potem če mi kdo drva pomaga delati mu potem to dam. Ne želim, da zastonj delajo. Toliko gledam, da gre skoz.

Si naredite kakšen načrt, kako porabiti ta denar? Morate dobro premisliti?

To imam vedno. Za elektriko pa za telefon in to si vedno morem toliko dati na stran. Pa za dimnikarja in to in ono. To že vedno naprej računam. Za kakšne praznike pa bolj hodijo okoli in pobirajo denar, pa jim tudi ne morem dosti dati. Če bi imela bi jim rade volje dala. Z dvesto evri se ne moreš preveč igrati. Težko je. Kdor ne ve šparati, ne vem kako bi ta preživel.

Lahko daste kaj na stran? Kaj prihranite?

Včasih kakšnih 50€. Bilo je že tako, da si včasih junija, ko je tisto, da si dam malo na stran, po 200€ in tako.

Takrat junija dobite kakšen dodatek?

Ja, dodatek, rekreacijo* ali kako se to že reče.

Poleg pokojnine nimate nobene dodatne finančne pomoči? Recimo varstvenega dodatka ali pa denarne socialne pomoči.

Ne. Tega nisem mogla imeti, ker to bi potem bilo treba vrniti. Pa nisem hotela tega, da bi naši potem to plačevali, da bi me še kdo preklinjal ali kaj. Rajši ne bom imela. Jaz bom s tem, kakor bom pač lahko.

Se vam kdaj zgodi, da denarja zmanjka, ste že prej omenjali da ne.

Ne, to ne.

V primeru, da bi se to zgodilo, kdo bi vam pomagal?

Hčerka bi že.

Za kaj pa gre največ denarja od pokojnine?

Za položnice in za hrano. Za kruh in kaj takega.

Koliko približno gre za hrano?

No ja, ko mi gre v trgovino, na mesec enkrat, po 50€, ko mi pripelje več vsega. To ona hodi in mi vedno pripelje.

Verjetno si tudi doma kaj pridelate, imate vrt, sem videla.

To vse ja, zelenjavo, solato, to vse doma. Pa jaz si vse v hladilnike spravim, da imam potem. Vedno sem vlagala, pa imam še tam, ne vem kaj bom s tem, bom morala odvreči. Ko je mož bil, on je rad to jedel, jaz pa to ne jem. Ko gre v trgovino mi pripelje kumarice, včasih 2 kozarca, včasih enega. Meni en kozarec zadošča za cel teden. Star človek malo poje, to si niti ne moreš misliti, kako malo. Včasih si mislim, da si juho skuham, pa koliko si naj skuham. Pa če repo kuham, tudi ne morem tako malo skuhati. Ni tako enostavno. Že ko sta dva težko kaj skuhaš, ne pa enemu samemu. Tako skuham, da imam potem za dvakrat tisto. Dam v hladilnik.

Še delate kaj, kljub temu, da ste upokojeni?

Skoz hodim in delam. Trs sem rezala. Vse sem očistila okoli, pograbljala vse, tako da našim ni treba priti, to je vse od hčere. Pa z rožami smo skoz delali. Tako se tja matram. Prejšnjič sem v časopisu brala, da če je človek dobre volje in nima sovraštva v sebi, da taki ljudje dolgo živijo, pa res je. Jaz nimam do nikogar, nobenih sovražnikov. Jaz se z našimi nikoli nisem kregala, pa zakaj je prišlo do tega, sama še danes ne vem, kaj bi radi, pa smo jim vse na roke šli. Pa v to novo hišo smo toliko vložili, vse kar smo prodali živine, vse je tukaj noter. Ampak, noben ne bo nič s sabo nesel. Ne bom se jaz več s tem ukvarjala. Če pridejo, sem vesela, res sem vesela, če pa ne pridejo pa tudi ni problema. Na začetku mi ni bilo fajn, ko niso prišli, zdaj pa pridejo kdaj pa kdaj. Pa jaz grem tudi včasih in dam 20€ kateremu. Zdaj bodo spet k krstu nesli od hčerke vnuka, to bom tudi mogla nekaj prišparati. Jaz to že šparam, da ji potem dam nekaj za krst.

Glede prehrane ste rekli, da si sami kuhate.

Ja, vse še sama naredim, še skopam se sama in vse. Za zdaj še ne rabim nobene pomoči.

Hrano vam pa nakupuje hčerka, ste rekli ne?

Ja, jaz ji napišem listek.

Si privoščite kdaj kakšen priboljšek?

Ah, tega nisem bila nikoli navajena in še zdaj nisem. Kakor imam sem zadovoljna. Za praznike kaj spečem, pa še to dam drugim, ker to jaz ne morem pojesti. Je hčerka rekla, zdaj za praznike, da mi bo nekaj spekla. Sem rekla, da ne, da bom jaz še probala. Jaz nočem nje matirati, ker imajo živine dosti in veliko dela.

Kako pa je z vašim zdravjem? Hodite pogosto k zdravniku?

Bila sem v bolnišnici, leta 1951, zaradi ledvic. Od tistega časa mi hvala bogu ni bilo treba iti v bolnico. Drugače sem kaj hodila, ker imam tablete za vodo in krvni pritisk, drugače pa nič nimam. Ne hodim jaz, to mi hčerka vedno naroči zdravila in gre po njih. Ko bo pa treba, bom pa morali iti.

Vas kaj posebej veseli? Imate kakšno stvar posebej radi?

No ja, živali zdaj nimam. Najrajši sem psa imela. Rože me najbolj veselijo. Zjutraj vedno pogledam vse okoli hiše. Rože moraš gledati, drugače ni nič iz njih.

Greste kdaj na kakšne počitnice, na morje, v toplice?

Ah, nikoli.

Kaj pa je razlog, da ne greste?

Denar. Včasih sem kaj hodila na romanja, za en dan, zdaj pa več ne. Nisem jaz več za daleč za iti. Tu doma delam in hodim, ampak da bi kam daleč šla, to pa ne.

Ste včlanjeni v Društvo upokojencev?

Nisem. Mož je bil, jaz pa ne. Zdaj se mi pa več ne splača.

Kako ste povezani z družino, sorodniki? Pridejo kaj k vam na obiske, greste vi k njim?

Pridejo. Hčerka pride večkrat, vnuk tudi, s pravnukinjama. Vsako leto pridejo na obisk bratje in sestre. Ena je v Murski Soboti, brata sta pa eden na Bledu in drugi v Nemčiji. Prej smo se bolj pogosto videli. Zdaj so pa že tudi stari postali. Če jih mladi kdaj pripeljejo, potem pridejo. Zdaj so telefoni, tako da ni problema. Se pokličemo. Ali oni ali jaz in se pogovorimo.

Kakšni so vaši odnosi s sosedi?

Jaz imam dobre odnose z vsemi, ampak ne hodimo skupaj. Eni so taki bolj sami svoji, drugi pa tudi imajo vsak svoje delo. Ne hodim po vasi.

Hodite na kakšne dogodke, ki so v občini?

Ne, to zdaj več ne. Prej smo kaj hodili, zdaj pa več ne. Nikamor ne grem, skoz sem doma.

Kaj pa k maši?

Zdaj ne. Od Štefanovega nisem bila v cerkvi, zato ker mi nimamo toplo v cerkvi. Hčerka mi je rekla, da bi me peljala, ampak je nočem obremenjevat. Sosedje pa tudi nočem prositi, ker delajo cel teden. Zdaj sem se tako navadila. Ko bo toplo, če bo toplo, bom šla, če pa ne, pa ne bom šla. Drugi tudi ne gredo.

Ste seznanjeni z različnimi viri pomoči, npr. Rdeči križ, Karitas, CSD? Ste vključeni v kaj?

Zdaj že dolgo nisem dobila paketa. Že od lani ne. Lani sem ene dvakrat dobila. Zdaj pa ni bilo nič. Je pa fajn, ko dobiš kaj takega.

Kaj običajno dobite?

Olje, riž, mleko in take stvari. Saj za mleko mi je vseeno če dobim ali ne, ker to mi hčerka prinese, saj imajo doma krave. Tudi kakšne konzerve dobim včasih. Zdaj pa že cel čas ni bilo.

V kulturni dvorani je včasih organizirani svetovanje s CSD-ja Murska Sobota. Ste seznanjeni s tem?

Ja, ampak jaz to ne hodim. Pa kaj bom. Za varstveni dodatek se nisem odločila, ker so govorili, da ga je treba nazaj dati. Včasih bi res rabila, saj rabiš to in tisto, ampak pač ne gre. Zdaj bomo belili, to bo tudi treba plačati. To jaz vse sama prišparam in sama plačam. Sem navajena na skromno in tiho življenje – to je najlepše. Pa ne se kregati z drugimi, ampak imeti vedno dobre odnose. Slabo stran od sebe spravljati. Dolgo boš živela, če boš vesela in ne mislila na slabo.

Kaj vam predstavlja največjo stisko, problem?

Nič kaj takega. Nimam nobenih problemov, do zdaj še ne.

Se kdaj počutite osamljeno?

To že, ko sem dolgo sama. Včasih po dva dni nikogar ni in ne govorim z nikomer. Včasih sosedu pravim, da če ne pride, da bom pozabila govoriti.

Na koga bi se najprej obrnili, če bi se znašli v stiski?

Na hčerko. Saj s sinom tudi nisem v sporu, ampak bi najrajši njo.

Bi kaj spremenili v tem trenutku?

Ne. Kaj bi spremenila? **Naj je tako kot je. Naj samo zdravje služi, drugega mi ni treba. Drugače sem pa zadovoljna, saj pridejo in me pogledajo, prinesejo, če kaj potrebujem.**

Kako bi ocenili vaše zadovoljstvo, na lestvici ena do pet? Ena pomeni zelo slabo, pet zelo dobro.

No ja, tako na štiri bi že. Fejst dobro tudi ni vedno. Tako se tja matram, sama.

*dodatek za rekreacijo

Intervju 3

Datum: 13. 4. 2015

Trajanje: 15.45–16.45

Osnovni podatki:

Spol	Ženski
Starost	85
Kraj bivanja, tip naselja	Nuskova, naselje
Način bivanja (sam/a, z družino...)	Sama, enostanovanjska hiša
Lastništvo stanovanja	Da
Dohodek	140 €
Vrsta pokojnine	kmečka
Zaposlitev pred upokojitvijo, izobrazba	Ne, občasno sezonsko delo
Zakonski stan, število otrok	Vdova, 2 odrasla otroka

Kako sedaj živite? Če mogoče primerjate z življenjem pred upokojitvijo in zdaj.

Takrat sem boljše živela, ker mi ni bilo treba za nič skrbeti, zdaj je pa vse na meni. Mož je leta 2000 umrl. Takrat ko je še mož živel, še nisem imela penzije. Po tistem ko je umrl, sem si jo zrihtala.

Kako ste zadovoljni s hišo?

To že kaj pridejo otroci, da kaj pospravijo in spravijo v red. Jaz več ne morem delati. Jaz še samo z berglo hodim. Bila sem operirana na kolk. Zdaj me spet drugi boli. Jaz bi bila rada, da bi že danes prišla na pokopališče.

Se pravi s to pokojnino, 140€ sami krijete vse stroške?

Kaj bom pa drugo. Zdaj imam spet za plačati elektriko in telefon, sem mu (sinu) glih prej dala, da gre plačat. Sin tudi nikjer ne dela. 140€ to je malo, to vsak ve, da je malo. Nekje okrog leta 2000 sem dobila to penzijo. Na začetku sem dobila malo več, po možu, ampak samo dvakrat, potem so mi pa ukinili to.

Lahko s tem dohodkom preživite skozi mesec?

Moram. Včasih mi kaj prinese sin. Kakšen kos mesa ali pa kaj. Njegova žena vedno kaj pošlje. Včasih pa prideta oba sem in tukaj skuha za vse.

Se morate odpovedati veliko stvarim?

Ja. Vrag je to.

Lahko kaj prihranite?

Nič ne prihranim. Zdaj se mu dala spet 60€. 55 je za plačati, tistih 5, ki ostanejo pa sem rekla, da naj kupi hrano za psa.

Imate kakšen načrt, kako porabiti mesečni dohodek?

Moram si dobro raztalati, da pridem od meseca do meseca, zelo dobro, da imam 4-5€ do naslednje penzije.

Dobite kakšno dodatno finančno pomoč, na primer denarno socialno pomoč ali varstveni dodatek?

Ne, nič. Ne vem zakaj ne.

Ste se kaj pozanimali o tem?

Jaz to ne vem, kam bi to bilo treba iti in kaj bi to bilo treba. To jaz nič ne vem. Vidiš, ko si star, ti pamet več ne dopušča, da bi to vedel. Jaz ne vem če bi mi to kdo dal ali ne.

Ste se kaj pogovarjali s sinom o tem?

Ne.

Ne vem če ste informirani. Občasno prihajajo svetovalke s Centra za socialno delo, v kulturno dvorano v Rogašovce, da odgovarjajo in pomagajo ljudem pri takšnih vprašanjih. Mogoče bi bilo smiselno, da vsaj vprašate glede varstvenega dodatka.

Ja, morala bi. Ko bi kaj dobila zraven k tej penziji, da bi le bilo malo več. Ne vem.

Ste se že kdaj obrnili na kakšno pomoč?

Ne. Edino z Rdečega Križa včasih kaj pripelje sosedo. Ona že ve kaj je treba.

Se zgodi kdaj, da vam zmanjka denarja? Na koga se lahko v takšnem primeru obrnete?

Ah, finančno mi nihče nič ne pomaga. S tem kar dobim, moram preživeti. Mora mi it ven točno. Prosim pa ne enega in ne drugega. En sin je brezposeln, drugi pa tudi ne hodi v službo, ker ima veliko njiv in tega v najemu.

Za kaj gre največ denarja od pokojnine?

Za položnice, potem mi pa kaj dosti ne ostane. Pa v trgovino je treba. Zdaj mi že tudi treba rdečo papriko, vegeto, moko moram kupiti, vse moram iz trgovine živeti. Vse gre iz mojega denarja. Včasih smo imeli kmetijo, zdaj nimamo nič, ne svinj, ne krav, to je vse treba kupiti. Moramo beliti, vse sobe. Še sreča, da to sin naredi. Od pokopališča tudi pride za plačati 10€, pa dimnikar tudi 20€ odnese in evo vidiš. To vse moram jaz rešiti.

Rekli ste, da vas boli kolk. Verjetno ne morete veliko stvari sami postoriti.

Ne, ne morem zdaj več. Prej sem vse naredila, zdaj je pa konec.

Kuhate sami?

Seveda, pa še ostalim. Sin pride vsak dan. Danes sem mu juho skuhalo.

Imate vrt, pridelate kaj hrane doma?

Vrt imam. Korenček, peteršilj in kaj takega. Zdaj mora prinesiti solato, ampak dokler ni dežja, ne moreš nič.

Kako je glede trgovine? Vam kdo pripelje stvari?

Ja. Tukaj nad mano je doma od moža brat in njegov sin mi vse pripelje. Vsak dan hodi v Mursko Soboto v službo in včasih vpraša, če kaj rabim iz trgovine. Včasih pa pride in me da v avto in greva oba.

Morate gledati na cene?

Ja.

Si lahko kdaj privoščite kakšen priboljšek?

Ah, jaz si to nič ne, edino če si kaj doma naredim.

Kako je z vašim zdravjem? Greste pogosto k zdravniku?

Ja, zdaj bom spet morala iti, ker mi bodo zmanjkale tablete. Soseđa mi je vedno prinesla, ko je bila še tista druga zdravnica. Zdaj je pa druga in pri tej še nisem bila, ampak bi morala iti.

Kako pa greste do zdravnika?

Včasih me sosedja vzame s sabo, če ne me pa sin odpelje, ko pride. Vedno grem rada zgodaj, da pridem čim prej nazaj.

Jemljete kakšne tablete?

Ja, imam, 4 vrste tablet. Lekadol mi je pa sosedja posodila. Zvečer rada vzamem in tako lepo, mirno spim celo noč.

Mislite, da imajo ta zdravila kakšne posledice na vaše zdravje?

Pa vidim, da sem zjutraj bolj taka živahna.

Rabite zaradi teh zdravstvenih problemov kakšno pomoč? Glede na to, da ste rekli, da vas zelo bolijo noge.

Če je kaj takšnega, mi že kakšen sosed ali pa sosedja pomaga. Ko sem še lahko, sem pekla beli kruh. Vedno sem poklicala župnika Martina, da si naj pride po en kruh. Vesel je bil tega. Zdaj ga pa že zelo dolgi nisem videla. Ta novi župnik je pa zdaj prišel, za velikonočne praznike. Pred tem ko je bil, sem mu dala 10€, zdaj pa ko je odšel, sem se spomnila, da mu nisem nič dala.

Kaj vas veseli? Kaj radi počnete? Kako poteka vaš dan?

Skuham, rože zalijem, jih mam veliko. Jaz v rožah uživam. Jaz grem že okrog pol 6 ležat. Gledam televizijo. Kaj pa naj, po hišah nočem hodit. Vstajam ob šesti uri, prej ne.

Kaj pa pes?

Ja njemu pa moram kuhati redno.

Greste kdaj na kakšne počitnice, izlete?

Ah, nikamor ne grem. Ven iz hiše ne.

Ste mogoče včlanjeni v kakšno društvo? Recimo društvo upokojencev?

Ne.

Kako ste povezani z družino?

Sin pride vsak dan. Zdaj je že hitro odšel, jutri pa pride prej, je rekel, da bo kosil.

Se dobro razumete, tudi z drugim sinom?

Tudi ja. Tisti je včeraj prišel z ženo. Sem spekla medenjake, ampak mi niso preveč uspeli. Sin je rekel, da so boljši, kot katerikoli drugi.

Kako se pa razumete s sosedi?

Dobro. Me spoštujejo in jaz njih tudi. Ena soseda pride vsako jutro po pomije. (gospa razloži, kdo živi v kateri hiši)

Hodite na kakšne dogodke, ki so v občini? Na kakšne proslave?

Ne, nič ne hodim.

Hodite k maši?

K maši tudi ne hodim. Zdaj že nisem bila v cerkvi eno leto. Lani me je prišel župnik domov spovedovat, letos pa tudi.

Ste seznanjeni z različnimi oblikami pomoči? CSD, Rdeči križ, Karitas...

Ja, to mi soseda nosi, te pakete. Letos sem dobila sladkor, moko, olje, riž pa drugo nič takega.

Vam ta paket kaj pomaga?

Ja, zdaj ima še 2 kilograma moke, mi ni treba kupiti. Riž še tudi imam, 2 kilograma.

Doživite kdaj kakšno stisko? Se počutite kdaj osamljeno? Se obrnete na koga?

Ah, na koga se naj obrnem. Jaz tukaj okoli ne morem nikogar klicati, saj vsi kaj delajo.

Kakšno je na splošno vaše zadovoljstvo, če ocenite na lestvici od ena do pet? Ena pomeni zelo slabo, pet pomeni zelo dobro.

Ja moram biti, kaj morem drugega. Tako se tja matramo. Kritično je. Ne morem jaz nikogar prositi, ne tu okoli, ker jaz ne morem njim nič nazaj pomagati. Sin je pa tudi brez denarja.
Napiši 3.

Bi kaj spremenili zdaj v tem trenutku, če bi lahko?

Ah, nič.

Intervju 4

Datum: 16. 4. 2015

Trajanje: 14.00–16.30

Osnovni podatki:

Spol	Ženski
Starost	84
Kraj bivanja, tip naselja	Ropoča, naselje
Način bivanja (sam/a, z družino...)	sama
Lastništvo stanovanja	Ne, lastnica je snaha
Dohodek	234 €
Vrsta pokojnine	starostna
Zaposlitev pred upokojitvijo, izobrazba	sezonsko delo v Avstriji
Zakonski stan, število otrok	ločena, 1 sin (pokojni)

Kako živite sedaj? Živite boljše ali slabše kot pred upokojitvijo? Zaznavate kakšne spremembe?

Zdaj za starejšega lažje. Takrat če nisi delal, nisi imel nič. Jaz sem dolgo delala s traktorji in vse. Imeli smo kmetijo, bila sem sama tu in sem vse delala, tako kot moški. Vedno sem z dobrim delala, nikoli žalostna in jezna. 14 let sem vodila kmetijo. Jaz sem vse premoženje prepisala na snaho. Edino, kar sem jo prosila je to, da v primeru, da mi zmanjka penzije, da mi pomaga, če bodo kakšni veliki čeki ali kaj. Jaz sploh bančne številke nimam. Nimam knjižice in nič. To ima snaha čez.

Kako ste zadovoljni s hišo?

Jaz sem zadovoljna, res zadovoljna. Meni zdaj ne gre slabo. Včasih je bilo staremu človeku slabo. Nisi imel penzije, mogel si od domačih živeti, vse si moral prositi, nikomur nisi mogel nič dati, zdaj si pa to penzijo porazdelimo, kakor lahko. Kdor ima domačo famulijo in več vnukov, tistemu je to res malo, ker nima vsakemu kaj dati, ampak če ima hrano pri njih, mu to ostane. *Jaz si to penzijo nekak razdelim. Tako dobro starcem nekoč ni šlo, kot zdaj. Samo zadovoljstvo je treba. Moreš zadovoljen biti. Pa če je zdravje in dobra volja zraven.*

Tako da ne bi nič spremenili glede tega?

Ne.

Kako poteka vaš dan? Kaj počnete?

Zjutraj dolgo spim, to je prvo. Potem mačke nakrmim, nato sebi zajtrk naredim. Potem če mi ni dobro, se še malo uležem in čakam da pride poldne, da poslušam poročila. Dopoldan jaz malo kdaj delam. Vsak dan dve uri delam fizično. Mogoče kaj na vrtu ali pa zunaj. Dostikrat mi snaha pomaga. Ko pa ne morem, se pa usedem. Ali pa ležim z mački. Noter pa če ne

nasmetim, mi ni treba niti pometati. Jaz sem zadovoljna tako kot imam. Sam si moraš tako narediti. Zvečer boga molim in poročila poslušam. Televizije nimam, niti je nočem imeti, to ni za mene. Včasih sem rada torte pekla in nikoli nisem rabila televizije. Plačati tudi nimam, televizija stane 12 ali 14 evrov, radio pa plačam 3,77 evrov samo. Ne morem plina imeti, ko bo zelo vroče, imam en električni kuhalnik. Sem imela električni štedilnik, pa smo ga ven vrgli, ker jaz to ne morem plačati s tem denarjem. Jaz si raje moja drva nabavim.

Lahko s tem zneskom, ki ga dobite, preživite mesec? Se morate čemu odpovedati?

Ne morem imeti televizije, električnega štedilnika, pekača, imam en kuhalnik, da si kuham kakšno stvar, ko je vroče. Morem dobro razporediti denar. Ne morem razkošno živeti. Nikamor ne morem iti. Zdaj sem odpovedala še upokojence, da nisem več včlanjena. Vsako leto je bilo za plačati 12 ali 14€. Pa tudi ne morem več z njimi nikamor iti, ker sem že dosti stara in ne morem več hoditi. Sem pa prijatelj radia Ognjišče, ampak me zdaj enkrat prime, da se odjavim, ker to tudi moram plačati članarino 30€. Preveč so razkošni postali. Dobim pa s Kureščka, Kraljica miru knjižico. To pa pride vsaka 2 meseca in to stane 1€ ena, 6€ za celo leto, ampak jim 12€ pošljem. Noter so lepe molitve in zgodbe. To še imam, Družino sem pa tudi odpovedala. To je bilo za plačati 96€, jaz ne morem pol penzije dati za to. Pa tudi ne vidim več dobro. Imela sem tudi Nedeljskega, ker me je zraven napeljala po telefonu, ampak sem potem odpovedala. Molitvene knjige berem in gledam, moram moliti malo, ker drugače ne pridemo v nebesa, moramo za vse moliti.

Penzijo sem dobila, ko sem bila stara 60 let. Jaz sem fejest v Avstriji delala in sem mislila, da bom malo več dobila, pa ni nič pomagalo. Je rekla, da lahko še 20 let zraven plačam, pa ne bom več imela, kot kmečko. Zdaj pa imam starostno. Čistega dobim 206,90€, ker stran vlečejo še za zdravstveno zavarovanje. Meni to zadošča, zato ker jaz ne bom nič več kupovala, ne obnavljala. Prej sem vse prodala, tako da nimam več zemljišč, nekaj malega je še ostalo. Sin je rabil denar, ker je bil bolan in je moral naročiti zdravila iz Amerike.

Včeraj sem plačale čeke za 55€, snaha mi je pa za 89€ kupila blaga za cel mesec, tako da mi je 40€ ostalo. Zdaj mi jajca pripelje, 30 komadov za 5€. Jaz sem rada, da imam toliko, potem pa že spet prvi pride. Podirali smo še neke smreke, ta denar je na knjižici. Pa še nekaj od zavarovalnice od lani. Meni pokojnina skoraj zadošča, edino ko so kakšni rojstni dnevi ali pa ko so kakšni veliki čeki.

Lahko kaj prihranite?

Ne. Jaz imam samo do prvega do prvega in sem vesela, če zadošča. Včasih mi mora vzeti s knjižice, ko so rojstni dnevi ali novo leto. Otrokom tudi včasih kaj dam. Ta mesec mi je 40€ ostalo. Rabim še za jajca 5€ pa sosedi bom jutri naročila naj mi prinese eno vino, solato in napolitanke. Rabim tudi kumino in pimet. To bo še glih zadosti denarja. Zdaj julija bom morala plačati za hišo zavarovanje. To bo pa 145€ stalo. Sem rekla snahi, da mi takrat toliko vzame s knjižice. Jaz denarja nočem imeti pri sebi, da me ne morejo oropati.

Si morate narediti načrt porabe penzije?

Moram, moram. Čim manj imaš, bolj moraš premisliti in razporediti. Če bi bilo kaj nujnega in mi ne bi ostalo od penzije, bi mi snaha dvignila s knjižice. V oporoki je zapisano, ker je ona moj dedič, da če mi penzija ne bo dovolj ali pa če bom morala v dom, mora ona doplačati. Ampak jaz nočem v dom.

Dobite poleg pokojnine še kakšno dodatno denarno pomoč? Na primer varstveni dodatek, socialno pomoč?

Nič. Drugega ne dobim kot paket Rdečega križa ali pa Karitasa. Od Rdečega križa sem lani dobila paket, letos pa ni bilo. Karitas je pa prišel. Od Rdečega križa dobim mleko, moko, riž, sol, olje. Makaronov ni bilo zdaj. Pred Božičem so mi naši gasilci pripeljali jabolka, od Karitasa, veliko gajbo. Nekaj sem snahi dala, ostalo sem pa vse pojedla.

Zakaj se niste odločili za varstveni dodatek?

Niso mi dali. Sem dala vlogo dvakrat. Prvič je bilo, da kmečki ne dobijo pa starostni ne dobijo. Nisem dobila. Kaj pa moreš. Zdaj pa ne morem dobiti, zato ker sem jaz imetje dala snahi in je tako, da mora snaha za mene skrbeti. Ona mora mene vzdrževati. Zdaj če oni meni dajo to, bo ona morala vračati. Tega pa jaz nočem.

Če bi vam slučajno zmanjkalo od pokojnine, bi vam snaha pomagala?

Ja, ja, toliko snaha ona dati zraven. Zdaj bo šla v penzijo julija, 60 let bo stara. Sem si mislila zdaj večkrat, da me naj ima bog na skrbi do takrat, potem pa če bom v postelji, naj pride vsak dan enkrat in me vzame v red in mi da hrano. Sem rekla, da ne bom šla v dom, jaz bom rajši tu noter sama. Ampak malo tudi moraš biti majster za svoje zdravje. Jaz bom hodila, dokler bom lahko. Ampak jaz sem zadovoljna. Tako kot mi zdaj gre, mi nikoli ni šlo. Prej sem fejest delala in nisem nič imela.

Za kaj gre največ denarja od pokojnine?

Lahko povem da pol pol, pol za položnice in pol za življenje.

Že prej ste rekli, da kljub temu, da ste v pokoju, še delate. Katera so ta opravila?

Ja, ja, delam kar imam za delat. Okoli hiše, kosim, na vrtu delam, drva kalam. Sama sem bila pri hiši, moškega ni bilo in sem se morala vse naučiti. Vse sem se znašla. Naredila sem tudi izpit za traktor, ko sem bila stara 54 let. Za avto pa nisem delala, ker sem vedela, da ga ne bi mogla vzdrževati.

Kuhate sami?

Ja, moram si kuhati. Zjutraj ko dolgo spim, imam zajtrk dopoldan, popoldan pa imam potem kosilo in večerjo skupaj, okrog štirih. Zvečer si še potem kaj vzamem. Kompot si rada naredim. Včeraj sem ob devetih delala juho, tako bolj gosto. Naredim si tudi kako mehko kuhano jajce. Najboljši mi je beli kruh in dimljeno meso. Kruh še spečem sama. Žemlje mi prinese snaha s Hoferja.

Pridelate kaj hrane doma?

Ja, kumarice, krompir, solato, čeprav je nimam rada. Snaha jo ima rada. Drugače pa naročim snahi, da mi prinese stvari iz trgovine.

Sami ne greste v trgovino?

Zdaj več ne. Prej sem hodila, zdaj pa več ne, ker ne zmorem več sama. Povem snahi kaj rabim in mi ona prinese. V Lidl ji naročam, v Hofer ji naročam, Mercator, pa še v Tuš gre včasih. Ji pravim, da naj kupi tam, kjer je ceneje.

Si privoščite kdaj kakšen priboljšek?

Ja, ko so kakšna proščanja, rojstni dnevi. Takrat si privoščim kakšnega pohanega piščanca, svinjsko pečeno. Ampak jaz sem majhen jedec, mesa malo pojem, ne morem ga jesti, govedine sploh ne. Jaz se sama sebi čudim, da tako malo pojem. Če kdo pride, mu jaz tudi kaj ponudim, kakšno pecivo. Čeprav se mi ne da več peči peciva. Torte sem vedno rada delala.

Kako je z vašim zdravjem? Greste pogosto k zdravniku?

Ah, jaz samo recepte prosim. Za pritisk mi daje, če je treba ali ne. Imam tudi za bolečine pa Lekadol in za vodo Edamid. Pa še za ožilje, da gre kri bolj po žilah. 5 receptov. Vsake 3 mesece dobim. Enkrat na leto pa grem na pregled krvi. Jaz zdaj več diete ne poznam. Kar mi diši, to si naredim.

Kako pa greste do zdravnika?

Vedno me pelje snaha ali pa njena hčerka. Ko sem si izpahnila roko me je pa sosed peljal. Takrat mi je zdravnik rekel, da roki ni nič, ampak da bi lahko šla v kopališče na terapijo. Sem rekla, da sem sama pri hiši in da ne morem iti, da me nihče ne more voziti. Tja pa ne morem iti, ker je bila zima in moram doma kuriti in skrbeti za mačke.

Vas kakšna stvar še posebej veseli? Kaj najrajši počnete?

Torte rada delam in krasim in gledam, če so lepe.

Greste kdaj na kakšne počitnice, izlete?

Ne. Niti si ne bi želela. Več ne morem. Hodila sem na romanja in kaj takega. Enkrat sem hodila, ko me je zdravnica napotila, v Moravske Toplice.

Kako ste povezani z družino? Kakšni so vaši odnosi? Pridejo k vam na obiske, greste vi tja?

Oni pridejo, pa jaz grem tja, ampak jaz grem tja edino ko imajo kakšne rojstne dneve ali pa ko je maša za sina. Za Božič sem bila tam na kosilu, pa zdaj za Veliko noč. To je že tradicija. Moram iti, jaz drugače niti ne bi šla. Oni pa pridejo vsakih 14 dni ali pa vsak teden, kakor je potrebno. Drugače pa vsak dan telefon. Jaz vedno kličem snaho, preden gre delat ali pa zvečer. Tako da ve, da se mi ni nič zgodilo, ker če umrem, da bo vedela (smeh).

Imate kakšne prijatelje, prijateljice?

U, pol Slovenije. Po Ljubljani, Ptuju, Mariboru, po Prekmurju. To vse poznam prek radia. Veliko sem prek radia klicala in smo si izmenjale številke. Pridejo tudi kdaj na obisk, pa jaz sem vmes šla na kakšne rojstne dneve.

Kakšen pa je vaš odnos s sosedi?

Vsi smo si dobri. Samo eno imam, da si nisva. Če kaj rabim, prosim in grem iskat, drugače je pa telefon in se pokličemo.

Za društvo upokoјencev ste rekli, da niste vključeni. Ste mogoče v kakšno drugo?

Ne. Leta so visoka, ne morem več nikamor z njimi, tako da ne rabim tega več.

Greste kdaj na kakšne dogodke, ki so v občini? Kakšne proslave?

Hodila sem, ampak zdaj več ne. Na pogrebe edino hodim.

Kaj pa v cerkev?

To pa grem. Vozijo me sorodniki. Pa sosedje bi me tudi vzeli.

Ste seznanjeni z različnimi oblikami pomoči? CSD, Karitas, Rdeči križ?

To vse poznam.

Drugače prihajajo s CSD-ja tudi na občino včasih. To poznate?

To pa ne grem. Nimam kaj, kaj bom govorila. Nimam nobene pritožbe. Pomoči na domu tudi ne rabim.

Ste se v zadnjem času znašli v kakšni stiski? Kako ste jo rešili?

Ja. Ne dolgo, zdaj ne dolgo nazaj sem bila zmešana zaradi teh smrek, da nisem vedela, kje je meja. Sem rekla, da je od sosedov. Nisem mogla spati zaradi tega, da sem jaz tako nora, da ne vem kje je meja. Zdaj sem pa vesela, da se je to rešilo, da je meja pokazana. Drugače pa nimam nič takšnega.

Bi v tem trenutku kaj spremenili, če bi lahko?

Ne. Nič, naj je tako kot je. Vesela sem, da me radi imajo vsi. Z nikomer se ne kregam, kar je pa nekoč bilo, to mora človek pozabiti. Jaz pravim, da mi tako dobro še nikoli ni šlo, kot zdaj. Jaz sem rada, da ni nikogar pri meni. Dosti žensk slišim, da so osamljene. Jaz sem rada sama. Rada sem, da pride kdo, rada sem pa tudi, da gre.

Kako bi ocenili od ena do pet vaše zadovoljstvo? Ena pomeni zelo slabo, pet zelo dobro.

Za zdaj bi bilo pet. Prej bi pa bilo tri. Ni bilo slabo, ni pa bilo najboljše. Za živeti je bilo. Jaz pravim, včasih je starcem slabo šlo. Prej smo še dolg imeli in vse.

Intervju 5

Datum: 18. 4. 2014

Trajanje: 13.00–14.00

Osnovni podatki:

Spol	Moški
Starost	64
Kraj bivanja, tip naselja	Pertoča, obcestno naselje
Način bivanja (sam/a, z družino...)	Sam
Lastništvo stanovanja	Da
Dohodek	270 € (nadomestilo za brezposelnost)
Vrsta pokojnine	Trenutno še ne prejema, 10. novembra jo bo začel prejemati; za leto in pol so mu podaljšali, dobiti bi jo moral lani maja; nima polne dobe
Zaposlitev pred upokojitvijo, izobrazba	Da; delal kot žagar v Murski Soboti in preko javnih del na občini
Zakonski stan, število otrok	Samski, brez otrok

Kako živite? Je kakšna razlika med takrat, ko ste bili zaposleni in zdaj? Opažate kakšne spremembe?

Takrat sem zelo delal in sem rad delal, ker me je delo veselilo. Takrat sem tudi lahko marsikaj naredil, okrog hiše in tako. Sem pa tudi skromno živel. Zdaj pa ne morem nič kupiti, toliko da životarim. Takrat je bila plača, zdaj pa pač to nadomestilo.

Kako ste zadovoljni s hišo?

Pa no, sem zadovoljen. Nimam tako sodobno, kot bi moral imeti. Nimam kopalnice, pa bi jo rad imel. Sem naredil zraven prizidek, ampak ne zmorem finančno. Drugače pa imam koliko toliko. Pravim, nimam nič modernega, bolj siromaško, ampak sem tako zadovoljen. Ni me mrzlo, pa tako gre pač. Ženska manjka pri hiši, da bi bil bolj nek red. Moram pač tako trpeti no. Kaj moram.

Kako poteka vaš dan? Kaj počnete?

Delam z drvni pa malo kaj po hiši in okoli hiše. Pokosim, počistim vse. Včasih komu kaj pomagam in oni meni nazaj.

Lahko s tem mesečnim prihodkom preživite? Rekli ste, da je to 270€.

Ja, moram. Zdaj sem dal čez 70€ za popravilo pralnega stroja, potem sem pa stiskal. Ampak pralni stroj rabim. V traktor sem tudi nekaj vložil. Pa na tehnično sem ga moral peljati in moped. Toliko glih, da je šlo skoz. Če bi bilo 5€ več, bi moral iti peš domov, ker več nisem imel. Vse sem zapravil, toliko, da sem z avtobusom lahko prišel domov. Zdaj 15. sem na srečo spet dobil, ker sem bil na nuli. Ampak moped včasih rabim, saj nimam avtomobila, traktor tudi, ker včasih gre dež in moram v trgovino. Vedno je treba nekaj. Tu pet, tam deset. Moraš

pač dobro porazdeliti denar. Ne kadim, po gostilnah tudi ne hodim, no, včasih kje kakšen špricar spijem, dva, to je vse.

Koliko pa boste dobili, ko boste dobili penzijo, že veste kaj?

Ko so mi poslali takrat domov, leta 2014, je bilo 390€. Ampak zdaj še ne vem kako bo, se bom moral iti spet pozanimat.

Koliko let pa ste bili zaposleni?

Zaposlen sem bil veliko let, ampak malo prijavljen. 27 let sem bil v Murski Soboti, no nekaj manj. Potem je bil stečaj vmes. Od tam mi manjka eno leto, ker mi niso plačevali prispevkov. To so mi na pokojninskem zdaj rekli, da mi eno leto manjka, ker mi niso plačevali.

Se morate veliko stvarem odpovedati?

Ja seveda. Ne morem si nobenega luksuza privoščiti, če je kje kakšna prireditve, veselica, to ni govora. Sem pa zadovoljen, da nisem lačen pa da sem koliko toliko zdrav. Zdravje, to je prvo.

Si morate narediti kakšen plan porabe mesečnega prihodka?

Ja, seveda. Prvo je, ko dobim denar, da grem na pošto in vse položnice plačam. Po tem pa če bomo kaj jedli bomo, če ne pa ne.

Lahko kaj prihranite?

Ah, to ne morem. Zdaj sem še za neko komasacijo moral plačati 40€. Noben te ne vpraša če imaš ali ne. Nočem pa, da bi se »zapufal«, da bi kakšen rubežnik prišel. Je težko, ampak kaj moreš.

Imate kakšno drugo finančno pomoč? Denarno socialno pomoč recimo?

Ne, nič. Nisem niti vložil, pa to so govorili, da bo treba nazaj dajati. Saj po smrti, bi jim jaz to dal. Zdaj sem pa spet slišal, da ni treba nazaj dati. Zdaj mi je rekla, da mi 24 mesecev pripada to z zavoda. Najprej sem dobil 3 mesece 390€, potem 290€ in po enem letu 270€.

Mogoče kakšna izredna denarna socialna pomoč?

Ja, tisto sem enkrat in sem moral imeti vse dokaze, s trgovine in vse. Se je nekaj trgala na socialnem, potem pa svoje račune iz Mercatorja skupaj pobrala.

Kaj bi naredili v primeru, da bi vam zmanjkalo denarja? Bi si lahko od koga sposodili?

Ja, pri dobrem sosedu bi si kaj sposodil. Tega je sicer malo. Ali pa pri bratu. Njemu je žena umrla in zdaj dobi neko pokojnino po njej in pri enem privatniku je zaposlen.

Za kaj pa gre največ denarja?

Okrog 100€ je za položnice. Ostalo pa potem za druge stvari. Za hrano in to. Pa pridejo gasilci in jim moraš dati 5€. Pa takšne stvari no. Treba je marsikaj. Pralni prašek je treba in vse kar se rabi pri hiši. Včasih je treba kakšno krpo kupiti. Splaniraš si pač, kakor lahko. Pa popravila so včasih kakšna. Kosilnico zdaj moram spet peljati, ker se mi je zlomila.

Kako je z delom? Večino stvari okrog hiše najbrž naredite sami?

Jaz sem še predlani delal. Potem mi je pa šef rekel, pa ti tako greš v penzijo, ti ne bomo več podaljšali. Potem se je pa to zgodilo, da so mi podaljšali za pokojnino. Potem sem na dela borzi še prosil, da bi še šel na javna dela, da mi to odgovarja. So mi rekli, da sem jaz že dostikrat bil in da zdaj morajo tudi drugi malo iti in da od njih dobim nekaj in da si naj nekako pomagam in se včakam penzije. Zemlje več ne delam, sem dal v najem. Jaz celi dan počasi kaj delam, nisem na miru.

Prej ste pa imeli kmetijo?

Ja, dve kravi sta bile in po 4-5 svinj. Potem je pa mati umrla. Jaz sem se še nekaj časa trudil, potem sem pa postal nek bolan. Zdravnica mi je rekla, pa vi ste podhranjeni, kaj delate? Sem rekel, v službo hodim in še doma delam in ne jem. Je rekla, da če sem zaposlen, toliko zaslužim, da mi ni treba doma delati zemlje, kaj se matrate, mi je rekla. Po tistem sem pustil zemljo in dal v najem.

Kuhate si sami?

Ja, takšno domačo hrano. Zelje, repo, krompir. Letno kupim eno polovico svinje, v mesnem centru in vmes kakšnega piščanca. Lačen nisem, ampak bi bilo boljše, če bi našel že pripravljeno hrano. Raje bi karkoli drugo delal, kot pa kuhal.

Pridelate kaj hrane doma? Imate vrt?

Ne, to nimam. To vse kupim. Za hišo je bilo prej polno jablan. To sem jaz zdaj izsekal. Denar bi bil potreben, da bi naredil vrt. Pa ne morem.

Nakupujete sami?

Ja. Grem s kolesom ali pa z mopedom. Včasih tudi s traktorjem. Grem v Rogašovce.

Gledate na cene?

Ja, gledam če je kaj znižano ali ceneje, da tisto kupim. Tako pridem lažje skozi.

Si lahko kdaj privoščite kakšen priboljšek?

Ja, to če grem v Mursko Soboto, da vampe pojem in špricar spijem ali pa dva deci vina, to je mera. Vampe imam rad, ampak jih ne vem narediti.

Do Murske Sobote greste z avtobusom?

Ja, z busom, vse z busom. Najrajši grem tako. Najceneje je.

Koliko denarja gre približno za hrano?

100 če dam za položnice in 100 za hrano, ostalo pa za različne stvari, pralni prašek, ostalo ne moreš. Življenje še ni tako drago, ostalo je še bolj drago. Če kupim makarone ali riž, to še ni tako strašno drago. Kupujem vse kar je cenejše. Jaz ne hodim v privatne mesnice, ker ti te ogulijo. Jaz grem v mesni center. Vsako leto kupim tam polovico svinje. Za to dam 130-140€. Tako je to.

Kako je pa z vašim zdravjem?

Za zdaj hvala bogu še v redu. Zobe bi mi bilo treba, ker sem brez, ampak se zobarja bojim.

Kje pa imate zdravnika?

V Murski Soboti. Zobarja sem pa imel v Avstriji, pa k Mursko Soboto sem še enkrat. Naglo so mi izpadli. Imel sem močne zobe, pa so mi v dveh letih izpadli, mi je včasih kdo rekel, če imam umetne. Ne vem kaj je bilo krivo, sem jih pral pa vse. Niti me niso boleli. Ampak jaz mislim, da zaradi tega, ker rad rdeče vino pijem in včasih me kislina matrala in sem jemal ene tablete, ki si jih moral v ustih raztopiti. Jaz mislim, da so bile te tablete krive.

Kako pa greste do zdravnika?

Z avtobusom. Že 40 let imam tam zdravnika in nočem iti drugam.

Jemljete kakšne tablete?

Za krvni pritisk edino.

Vas kaj še posebej veseli? Kaj radi počnete?

Rad sem s traktorjem na njivi oral. To sem rad delal. Pa ko sem bil na žagi v Murski Soboti. Delo z lesom me je veselilo. Zdaj pa rad okoli hiše grabljam, kosim in takšne stvari. Pa čistim rad, traktor. To jaz tako počasi dregam. Pa rad tudi kakšen špricar dober spijem v gostilni. Ampak bolj poredko. Jaz sem vina dosti spil, tudi na žagi, ko sem delal, zdaj se pa bojim. V gostilno jaz ne grem, ker se mi ne splača, več pa ne smem, ker se policajev bojim.

Greste kdaj na kakšne počitnice, na morje, izlete?

(smeh) To jaz ne vem kaj je morje. Tega jaz nisem videl nikoli. Nikamor ne grem.

Pa bi si želeli iti?

Ah, ne bi šel. Če bi imel denar, pa ne bi šel. Ne veseli me to. Najrajši sem doma. Pa na morje bi lahko dostikrat šel, ker so naši vikende montirali, da bi tam delal. Pa v Rusijo bi lahko šel na montažo, ampak ne. Mati je bila skoz bolna in ni dosti mogla, je bilo treba skrbeti za kmetijo. Jaz nisem nikoli nič veselega imel in nič dobrega. Tako lahko zdržiš, ker kdo pride z dobrega hitro na slabo, tisti se lahko obesi. Jaz pa pač moram tako to siromaštvo skozi spravljati. Jaz samo pravim, naj mi bog zdravja da. Jaz še zdaj nisem siromak, siromak bom, če bom v postelji.

Imate kakšne živali? Nič nisem videla.

Imam mačka. Drugo pa nič nimam. Kokoši ne morem imeti, ker je zraven cesta. Tako sem se odločil.

Imate kakšne sorodnike?

Ja, brata imam tukaj blizu. Mlajša sestra je v Avstraliji že od leta 1969. Zdaj mi več nič ne piše. Mož ji je umrl. Tega ne bi bilo treba, ampak eni imajo željo po tujini. Jaz sem tudi bil nekaj časa v Avstriji, ampak nisem želel ostati.

Greste kdaj na obiske k sorodnikom?

Ja, včasih grem k bratu ali pa k bratrancu, drugače pa ne. Tukaj k sosedom če kaj grem.

Ste vključeni v kakšno društvo? Na primer društvo upokojencev?

Ne, nisem.

Greste na kakšne dogodke, ki so v občini? Kakšne proslave, veselice?

Ah, preveč dosti ne. Toliko da jih malo pogledam in dva špricerja pijem. Bolj sem navezan na dom, delo me čaka, perilo moram oprati in kosilo narediti. Dosti pa tudi ne morem zaradi denarja.

K maši hodite?

Ja, k rani maši. Grem z mopedom, včasih pa s kolesom.

Ste seznanjeni z različnimi oblikami pomoči? Center za socialno delo?

Ja, tam sem bil že pred leti. Ko sem ostal brez službe in sem samo 3 mesece dobival z dela borze, potem sem se pa moral tam prijaviti, drugače ne bi imel s česa živeti.

Včasih pridejo tudi sem na občini svetovat s Centra za socialno delo.

Ja, to vem. Ampak, kaj se jim bom tam jokal. Skromno živim, s tem denarjem ne morem razkošno živeti. V siromaštvu sem gor zrastel in to tako prenašam, to siromaštvo. Nisem žejen in nisem lačen in hvala bogu, da sem zdrav.

Kaj pa Karitas ali rdeči križ?

Ja, pripeljejo. Mleko, olje in riž. Pred dvema mesecema sem dobil. Ne prosim jih nič, če pa kaj dajo pa pravim hvala lepa. Včasih dobim tudi kakšno srajco ali pa pralni prašek.

Poznate storitev pomoči na domu?

Ja, tega ne rabim. Niti si ne želim.

Ste se v zadnjem času znašli v kakšni stiski? Vas kaj obremenjuje?

Nimam večjih problemov.

Če bi se znašli v stiski, na koga bi se obrnili?

Verjetno na sosede, odvisno kaj bi bilo.

Kako bi ocenili vaše zadovoljstvo na lestvici od ena do pet? Ena pomeni zelo slabo, pet zelo dobro?

Od tri do štiri. Ne najboljše in ne najslabše. Moram biti zadovoljen s tem kar imam, če ne bi bil, bi samomor naredil. Ne bi bil zadovoljen, če bi bil bolan, če ne bi mogel jesti, piti in delati, potem bi bil siromak. Ne smeš se sekirati dosti.

Intervju 6

Datum: 18. 4. 2015

Trajanje: 14.30–15.30

Osnovni podatki:

Intervju z dvema osebama, sestro in bratom

Spol	Moški in ženski
Starost	70 in 75
Kraj bivanja, tip naselja	Ropoča, naselje
Način bivanja (sam/a, z družino...)	Živita sama
Lastništvo stanovanja	Ja, vsak pol
Dohodek	260 €, denarna socialna pomoč
Vrsta pokojnine	Ne prejemata pokojnine
Zaposlitev pred upokojitvijo, izobrazba	ne
Zakonski stan, število otrok	Neporočena, brez otrok

Če vas prav razumem, na mesec dobite 260€ in s tem dohodkom morata oba preživeti mesec?

Ž: Ja. Pa varstveni dodatek. Najbrž sem to dobila, v jeseni sem nekaj dobila. To kar jaz dobivam, to že gre na zapuščino. Sem dobila zapisano na odločbi, da se ne sme ta zemlja prodajati. Zdaj dobim jaz socialno podporo, ko bo pa šel on prosit, bo pa on dobil.

M: Jaz sem malo dobival, pa nisem ven vzel, potem so pa ukinili. Da bi si kaj zgradil. Je rekla, da ne smem denarja imeti gor.

Pa veste sami izpolniti vlogo za socialno pomoč?

Ž: Ah, jaz to ne bi vedela. Po uradni dolžnosti mi je izpolnila tam, jaz sem se samo podpisala. Ta mesec ne dobim, ker sem prišla 10. aprila, priti bi pa morala marca, zato ker mi je takrat preteklo.

M: Pa ta mesec je morala pri zdravniku plačati, ker ni bila zavarovana.

Ž: Maja dobim spet. Še dobro, da imava prihranke.

Lahko s tem denarjem preživite?

Ja, lahko. Zato, ker on ima še malo na banki.

Ste zadovoljni s stanovanjem, hišo?

Ja, smo zadovoljni.

Bi kaj spremenili, če bi lahko?

M: To je nemogoče. Oba sva bolna, skoz hodiva k zdravniku. Pa kaj bi nama pomagala nova hiša. Enega dneva me lahko kap, ker imam visok krvni pritisk, ona je pa tudi bolna. Nimaš kaj.

Kaj je razlog, da nimate pokojnine?

Nisva noter plačevala za penzijo.

Ste imeli kmetijo?

Ja. Osem hektarjev in pol.

Kaj delata čez dan?

Ž: Kuham dopoldan, malo pometem, popoldan pa če na vrtu malo delam, malo travo ven, 4 ure dnevno kaj delam. On pa na njivi dela. Krompir bo zdaj sadil pa drva dela. Zdaj se dosti ne dela več.

M: Vodo nosim malo, ker vodovoda nimamo.

Kaj pa ob večerih delata?

M: Nič. Nimava televizije, ne radia. Radio smo včasih imeli, ampak se mi zdi škoda denarja. Za zdravnika morava oba plačati zavarovanje. Eno sobo imava, s tem denarjem bi potem naredila še eno sobo, če bi se kaj porušilo. Hiša je stara, 110 let.

Lahko s tem prihodkom preživite?

Ja, lahko preživiva.

Se morate odpovedati kakšni stvari?

Ja. Telefonu, televiziji pa radiu. Takšnih stvari nimava. To bi veliko stalo. Pa kanalizacije in tega, to mi ne bomo več delali.

Imate kopalnico?

Ne, nimava kopalnice. Tako imava kot so imeli včasih. V kuhinji se okopava.

Lahko kaj prihranite za slabe čase? Prej ste rekli, da imate nekaj prihrankov.

Ja, zdaj bo šlo stran od prihrankov. Včasih nisi nič imel, edino zdravnika si plačeval, stroškov pa tudi ni bilo. Kar si pridelal, to si jedel, v trgovini nismo kupovali. Zdaj je drugače. 10 arov vrta imava edino, to ni nič, malo krompirja, malo graha.

Si morata narediti kakšen načrt, da ne zmanjka denarja?

M: Nikoli ni zmanjkalo. S tem se bo dalo preživeti, kar imava.

Druge finančne pomoči nimate kot to socialno pomoč?

Ne.

Imate sorodnike? Vam kaj pomagajo kdaj?

Ž: Ja. Imava dve sestri. Ena je v Rakičanu, ena pa na Hodošu. Upokojeni sta že obe. Onidve nič ne pomagata, kaj bosta pomagali. Tista s Hodoša na leto enkrat pride. Če bi bilo treba k zdravniku, bi naju sosed peljal.

Kako pa greste drugače do zdravnika?

Ž: Na avtobus. To je še sreča, da lahko greva na avtobus. Do Cankove prideva, je dobra povezava, do Rogašovec pa je slaba povezava, ko morava na pošto ali kaj.

M: Pa s tem ni problema, da bi te kdo peljal, dokler imajo v najemu tvoje njive, ta čas te pozna, potem pa noben več.

Se slišite kaj s sestrami?

Ta, ki je v Rakičanu ima tukaj štiri parcele. Druga pa samo eno. Ta z Rakičana je še hujša kot ona.

Tako da nimate dosti stikov z njima?

Ne, ne, nimava.

Za kaj pa porabita največ denarja?

Za hrano, drugače pa nimava nič takega. Za zdravnika še edino. Položnice imava za elektriko in komunalo. Pa enkrat na leto nekaj za vodo.

Koliko denarja gre približno za hrano?

To ne veva. Rada si kupiva kaj dobrega.

Kaj pa je to? Kaj si radi kuhate?

Jedi, kot včasih, zelje. Meso tudi. Pol svinje sva dobila od enega, ki dela najino njivo.

Si kdaj privoščite kakšno sadje?

Ja, jabolka kupiva včasih. Tukaj imava eno jablano in posušiva včasih krhlje.

Greste v trgovino?

M: Ja, jaz hodim.

Kaj pa kupite? Za koliko približno?

Ž: Ko gre, približno za 30-40€. Ene trikrat na mesec gre v trgovino. S samokolnico gre.

Še delate kaj?

Ja, drva, žagava in kalava. Nimava dosti dela.

Vam je dolgčas včasih?

Ja. Res je dolgčas včasih. Ko je zima je malo hujše.

Imate kakšne živali?

Ja, imava mačka. Drugače pa ne.

Si lahko kdaj privoščite kaj boljšega? Kakšen priboljšek?

M: Ja, to si lahko.

Kaj je to recimo?

Meso. Pa kakšno pecivo spečem.

Kako je pa z vašim zdravjem? Ste zdravi?

Ž: Ne. K zdravniku hodiva. Na srečo še nisva v postelji.

M: Za delo več nisem. Srce me matra.

Jemljete kakšne tablete?

Ž: Ja, to skoz. Brez tega ne moreva spat. Vam pokaževa? On ima dosti. Jaz imam tri vrste. Mene hrbet boli, to mi je najhujše. Imam tablete za srce in krvni pritisk. To se nekak da zdraviti, ampak križ se pa ne da.

M: Pa nič ne pomaga.

Kaj radi delate?

Ž: Večinoma beremo, časopis.

Ste naročeni na časopis?

Ž: Ne, nimamo časopisa. Včasih kupi na pošti kaj.

Gresta kdaj na kakšne počitnice?

Ž: Ah, to ne. Niti ne bi šla.

M: Kaj bi pa to šel.

Kako ste povezani s sosedi?

M: Sosedov nimava glih, imava najemnike. Sosedje nimajo kaj z nami. Pa ne da bi bili v sporu, ampak nimaš kaj.

Ste vključeni v kakšno društvo? Na primer društvo upokojencev?

Ah ne, nisva.

Gresta kdaj na kakšne dogodke v občini?

M: Jaz grem vedno pogledat, ko imajo smučarske skoke, pa ko imajo gasilci vaje.

Ž: Dosti ne hodimo nikamor.

Kaj pa k maši?

Ne, ne hodimo k maši. Na pogrebe bolj.

Ste seznanjeni s tem, kdo vse vam lahko pomaga? Recimo Center za socialno delo, Karitas, Rdeči križ?

Ja, to poznamo. Pripeljejo včasih olje, makarone, riž, ribe.

Letos ste že dobili?

Ja, s Karitasa. Dosti je pripeljala. Riž, mleko, moko, olje.

Dobite kdaj tudi kakšna oblačila?

Ah, tega imava dosti. Ne rabiva.

Poznate pomoč na domu?

To ne rabimo. Toliko še lahko sama.

Sta se v zadnjem času znašla v kakšni stiski? Kako bi opisala vajino situacijo?

Ž: Tako morava zadovoljna biti. Se ne sekirava. Tako mora biti.

Če bi se znašla recimo v kakšni stiski, na koga bi se obrnila?

M: Če bi bilo treba k zdravniku, zdaj še lahko, imava najemnike in sosede.

Ž: Kaj jaz vem kaj bi to lahko bilo, tako daleč naprej ne mislim.

Kako bi z oceno od ena do pet ocenila vajino zadovoljstvo? Ena pomeni zelo slabo, pet zelo dobro.

M: Zadovoljni smo. Mi smo vedno morali v siromaštvu biti. Nikjer nisi mogel zaslužiti.

Ž: Drugače ne gre.

Intervju 7

Datum: 18. 4. 2015

Trajanje: 16.30–17.30

Osnovni podatki:

Spol	Ženski
Starost	83
Kraj bivanja, tip naselja	Pertoča, obcestno naselje
Način bivanja (sam/a, z družino...)	Sama
Lastništvo stanovanja	Da
Dohodek	282 €
Vrsta pokojnine	invalidska
Zaposlitev pred upokojitvijo, izobrazba	ne
Zakonski stan, število otrok	Samski, brez otrok

Kako vi sedaj živite? Živite boljše kot pred upokojitvijo ali slabše?

Veš kaj, če si veš denar pravilno razdeliti, potem gre, če pa ne je pa slabo. Nekaj zemlje sem dala v najem, samo vrt delam, drugo ne. Prej smo še imeli krave in vse in je bilo lažje.

Ste zadovoljni s hišo?

Sem zadovoljna. Dobro je, da si še lahko skuham in počistim. Pleskati bi morali, ampak odkar so bile tukaj tiste ženske, ki so me prestrašile, imam tak strašen pritisk, da ne upam gor gledati.

Pa bi kaj spremenili, če bi lahko?

Ah, zdaj ko si že 83 let star. Niti se ne bi dala več operirati. Na kolku so me že enkrat.

Kaj pa počnete čez dan? Kako poteka vaš dan?

Vstanem okrog pol sedme ure, potem pa cel dan tako počasi kaj delam, ker več ne morem tako kot včasih. Skuham, operem perilo, počistim, na vrtu kaj delam, z rožami kaj, pa tako. Zvečer pa gledam televizijo, tja do devetih.

Lahko s tem dohodkom, ki ga imate, rekli ste 280€, preživite mesec?

Ja, moraš. Mi, ki smo stari, smo navajeni na vse. Jaz imam invalidsko pokojnino. Ko sem bila stara 5 let sem imela paralizo. Nisem se mogla gibati.

Kako dolgo ste že v penziji?

Od leta 1982.

Ste bili kdaj zaposleni?

Ne. Hodila sem se učiti šivat, ampak takrat tega ni bilo, da bi te kdo prijavil. Eno leto in pol sem hodila nekaj delat, potem pa več nisem šla.

Doma ste imeli kmetijo?

Ja.

Se morate kakšni stvari odpovedati?

Ja, ker imam žolčne kamne. Včeraj sem pojedla eno hruško in me je strašno bolelo potem.

Kaj pa s finančnega vidika?

Pa včasih si privoščim kakšne hrenovke, piščanca.

Si morate narediti kakšen načrt, kako porabiti denar?

Ja. Dobro je treba razporediti.

Lahko kaj prihranite?

Dosti ne, ampak nekaj pa le moram imeti, ker nikoli ne vem kaj bo. Vsak mesec dam skoraj 30€ za kremo za noge. Niti je ne kupujem v Sloveniji, ker tukaj je še dražja. Tablete za glavo si tudi na Madžarskem kupim. Ne pomagajo mi katere koli, ampak te, ki jih v Sloveniji ni.

To vam kdo pripelje ali sami nabavite?

To se peljeva s sestro. Vsak mesec enkrat.

Imate poleg pokojnine kakšno dodatno denarno pomoč? Recimo varstveni dodatek, denarno socialno pomoč?

Nič. Enkrat ko sem bila pri zdravnici, mi je rekla, da naj prosim. Potem je sestra šla, pa so ji rekli, da imam zemljo. Po tistem pa nisem nič več, naj bo.

Pa bi vam prav prišlo?

Bi. Jaz ne vem, tukaj so tudi zemljo imeli eni, pa so dobili.

Kaj bi naredili v primeru, da bi vam zmanjkalo denarja? Koga bi prosili za pomoč?

Sestro, koga pa drugega.

Za kaj pa gre največ denarja od vaše penzije?

Za položnice. Za radio, televizijo, telefon, elektriko, vse.

Koliko pa je to približno?

Odvisno. Zdaj je bila komunala pa to za grobe in je bilo okoli 100€. Pa potem še kaj drugega pride. Ali pa če kdo umre. Pa če se kaj pokvari. 4 leta sem imela štedilnik in je cel pregorel. Za tega sem dala 550€. In vidiš, če nimaš nič v rezervi...Vedno moraš kaj imeti, ker se vedno kaj zgodi.

Še kaj delate, kljub temu da ste upokojeni? Verjetno bolj okrog hiše?

To vse delam okrog hiše, ja.

Ne rabite pri tem nobene pomoči?

Ne.

Kuhate tudi sami?

Ja. Še pralni stroj sem dala stran, ker rajši na roke perem. Pa za enega se mi tudi ne splača čakati, da se nabere. Jaz nimam te navade. Malo noter dati se pa ne splača. Posteljnino mi sestra opere.

Pridelate kaj hrane doma?

Zelenjavo vse. Krompir sem lani imela, letos jih pa nimam, ker imam voluharja. Vse je pojedel, samo lupine je pustil. Meso redko jem, bolj s testa kaj, solate.

Drugače hodite hrano sami nabavljat?

Ne, ne. To pa po telefonu povem sestri in mi pripeljejo. Oni vejo za vsako trgovino in vejo kje je najceneje. Hoditi jaz ne morem. Do sosedov pridem, drugače pa imam bergle.

Če prav razumem, torej tudi položnic ne morete iti sami plačat?

Ne, to vse moram prositi. Jaz imam železo v kolku. Meni se kolk ni zlomil, ampak zdrobil. V sobi sem padla, ko sem zapirala okno. Nikogar ni bilo, tudi telefona nisem imela zraven, tako da sem se komaj primlatila do njega. Verjetno sem si ga tako še bolj zdrobila. Na srečo sta potem soseda prišla. Zdravnik je rekel, da nikoli več ne bom hodila, da bom na vozičku. Na drugi dan so me potem operirali. Zdaj maja bo osem let, da se mi je to zgodilo. Dobro, da si še lahko drva prinesem. Do lani sem še kosila in vse, čeprav mi je zdravnik odsvetoval.

Si kdaj privoščite kakšen priboljšek?

Nisem preveč za sladko in to. Drugače spečem kaj, ampak se mi ne lušta.

Koliko denarja mesečno pa daste približno za hrano?

Okrog 30-35€ za en nakup.

Kolikokrat mesečno pa je to?

Ne dostikrat. Ko si sam ne porabiš dosti. Jaz porabim veliko mleka, rada kuham mlečne stvari.

Kako je glede zdravja? Nekaj ste mi že rekli glede kolka.

Glava me dosti boli.

Greste pogosto k zdravniku?

Recepte mi napiše. Niti je ne poznam. Sestra mi prinese tablete. Za pritisk imam in za bolečine. Pred štirimi leti sem bila nazadnje pri zdravniku.

Rabite zaradi teh zdravstvenih problemov kakšno pomoč?

Ne, ne. Ko sem utrujena, se malo usedem, če me boli malo počivam. Ne vem kaj dosti dela ni.

Je kakšna stvar, ki vas še posebej veseli?

Rada sem pekla pecivo. Zdaj bolj malo pečem. Drugače ne vidim več tako dobro, da bi kaj šivala ali pletla. To sem rada delala. Očal pa nikoli nisem imela. Zdaj pa če si jih dam včasih gor, me glava boli, še bolj.

Greste kdaj na kakšne počitnice, na morje, izlete?

Ah, ne. Na morju sem bila, ko sem bila stara 70 let. Od sestre sin ima na Lošinju vikend in so me toliko prepričevali, da naj grem in sem šla. Ampak jaz se bojim vode. V toplice tudi ne bi šla. Zdravnik mi je rekel, da naj pridem, ko se mi noga malo zaceli, da me pošlje v Laško. Ampak jaz nisem šla.

K maši hodite?

Ja, ja. S sosedo se vozim.

Imate kakšne živali?

Nič. Šest mačk sem imela, ker mi jih je nekdo nastavil, ampak so mi vse avti povozili. Svinj pa ne morem imeti, ker moraš delati zemljo.

Kako ste povezani z družino, sorodniki?

Dobro. Pridejo sem, pa jaz grem tudi tja. Pa s sosedi se tudi razumemo.

Ste vključeni v kakšno društvo?

Ja, društvo upokojencev.

Greste na kakšne dogodke, proslave, ki jih organizirajo? Tudi v okviru občine?

Včasih, prej sem bolj hodila. Zdaj ne morem sedeti na trdem in ne grem več rada. Na romanja sem dosti hodila.

Ste seznanjeni z različnimi oblikami pomoči? Na primer Center za socialno delo, Karitas, Rdeči križ?

Ne. No, s Karitasa sem dobila zdaj enkrat. Niti ne vem kdo je prinesel, sem našla pred vrati. Bili so makaroni, 2 kilograma moke, 2 litra olja, sol in riž.

Kaj pa z Rdečega križa?

Zdaj z Rdečega križa nisem dobila. Predlani nazadnje. Je še več drugih siromakov. Enkrat sem dobila 10 kilogramov makaronov. Pa kje to en človek sam poje.

Kaj pa pomoč na domu? Poznate to storitev?

Do zdaj je enkrat ena prišla. Vprašala me je, kako sem.

Kaj vam povzroča največjo stisko?

To, če kakšni tujci hodijo okoli. Pa to, da se toliko teh tovornjakarjev vozi mimo. Tako da stene začnejo pokati. Najhujše je pa to bilo, ko so prišle tiste neznanke. Namesto da bi mi rekla dober dan, je rekla »Baka, davaj novaca!«. Sem ji rekla, kje pa naj vzamem novac, ti si mlada in ga meni daj. Potem so pa še ene zamaskirane prišle, vse v črno oblečene. Z eno sosedo sva zmenjeni, da se pokličeva, če hodi kdo sumljiv po vasi. Kako so one glih do mene prišle se sprašujem.

Kaj pa osamljeno se kdaj počutite?

Ne. Včasih me kdo vpraša, če me ni strah. Do zdaj, ko se je to zgodilo, niti ni nikoli nihče prišel. Sem upala iti ven kadarkoli, zdaj pa ne upam. Si mislim, kaj če je kdo zunaj in me udari po glavi.

Kako bi z oceno od ena do pet ocenili vaše zadovoljstvo? Ena pomeni zelo slabo, pet zelo dobro.

Dobro. Ne vem kako slabo mi ne gre. Povprečno. Če si veš pravilno razdeliti in nisi lenoba.

Intervju 8

Spodnji intervju sem opravila z gospo in njenim sinom, ki je bil takrat doma. S sinom sem se pogovarjala zaradi razjasnitve določenih zadev, o katerih gospa ni imela informacij.

Datum: 20. 4. 2015

Trajanje: 12.00–13.00

Osnovni podatki:

Spol	Ženski
Starost	90
Kraj bivanja, tip naselja	Sotina, romsko naselje
Način bivanja (sam/a, z družino...)	Z družino
Lastništvo stanovanja	Ne, sin je lastnik
Dohodek	Okrog 350 €
Vrsta pokojnine	Vdovska
Zaposlitev pred upokojitvijo, izobrazba	ne
Zakonski stan, število otrok	Vdova, 5 otrok

Kako zdaj živite? Kako se počutite?

Jaz se dobro počutim z mojo družino. Preveč dobro. Zanimata se za mene, oba. Pa vnuki tudi pridejo kaj na obisk. Spoštujemo se.

Kako se počutite v tej sobi? Bi kaj spremenili?

Pa nekako že moram biti v tej sobi. Fajn bi bilo, če bi bila večja. Jaz sama tukaj ležim. Če rabim kakšno pomoč, pokličem sina.

Kdaj vam je bilo boljše, takrat, ko še niste bili v penziji ali zdaj?

Ni mi bilo nič boljše. Doma sem bila in skrbela sem za pet otrok. V tistem času je težko bilo. Še dobro da je mož delal. Pa nekaj zemlje imamo, sem delala na njivi.

Vas peljejo tudi kdaj ven na zrak?

Z vozičkom sem bila samo enkrat zunaj. To je bilo lani. Takrat mi je bilo preveč slabo. Samo kapljice so mi dol tekle in so me mogli dati nazaj na posteljo.

Kdaj pa vstanete zjutraj?

Včasih se že ob pol šestih prebudim. Čez dan zadremam. Bolj slabo spim ponoči.

Lahko preživite s tem denarjem, ki ga dobite?

Težko, težko. Vse je drago.

Položnice vi plačujete ali si razdelite med seboj?

Sin plačuje položnice. Jaz dam zraven.

Za kaj pa gre največ denarja?

Za položnice damo dosti in za hrano tudi nekaj.

Lahko kaj prihranite?

Ne morem. Rada bi bila, če bi več denarja dobila. Nič ne morem prihraniti.

Dobite samo pokojnino ali še kaj zraven? Na primer varstveni dodatek, denarno socialno pomoč?

Pokojnino samo imam. Dobim jo po možu. Jaz nisem bila zaposlena. Nisem dobila službe. Ko je mož umrl, sem dobila po njem.

Se kdaj zgodi, da zmanjka denarja?

More iti skozi. Ampak bi bila rada, če bi lahko več dobila.

Kdo pa skrbi za vaš denar? Ali lahko to sami?

Sin hodi po penzijo in mi jo prinese.

Tukaj živite s snaho in sinom?

Ja, snaha skrbi zame in me spoštuje pa sin tudi. Imam tudi vnuke. 6 vnukov in 4 pravnuke. Rada sem, da me imajo tako radi (jok).

Torej ste dobro povezani z družino?

Ja, ja. En sin je v Novi Gorici, dela kot natakar. Večkrat me pokliče po telefonu, sem pa pride samo enkrat na leto.

Kako se pa razumete s sosedi?

Pa dobro. Tu poleg živi od moje sestre sin, ampak me ne spoštuje. Niti ne pride k meni, pa bi rada bila, če bi prišel. On je bolj sam svoj.

Vi ne morete sami iz postelje ne?

Ne, jaz moram samo ležati. Ne morem več hoditi. Že tretje leto sem v postelji. Oskrbovalka me vsak dan zrihta. Zvečer pa snaha.

Vas socialne oskrbovalke že dolgo obiskujejo?

Toliko, da me zrihtajo. Dolgo že hodijo. Fajn se razumemo. Rada sem, ko pride. Vsak dan pride. Rada jo imam. Kot če bi bila moja snaha, tako jo imam rada. Ona mene tudi spoštuje.

Kdo pa plačuje to, da pridejo?

To pa ne vem.

Vam pripelje tudi hrano?

To pa ne. Meni naši dajo hrano. Kakor zmorejo, tako skuhajo. Snaha kuha, preden gre delat. Zelo jo imam rada.

Kaj najrajši jeste?

Za meso nisem gluh, ker ne morem gristi, ker nimam zob. Najraje jem juhe, krompir. Včasih spečejo kakšno pecivo, to imam rada.

Kako je pa z zdravnikom, glede na to, da ne morete hoditi?

Če ga fejest rabim, pride k meni. Drugачe pa snaha pokliče in pove kaj mi manjka in gre po recept. Tablete mi daje sin, ko snahe ni doma. V glavi sem jaz dobra, spomnim se vse in lahko govorim. Včasih edino ne slišim kaj. Za svoja leta se še dobro počutim.

Dobite kdaj kakšen paket s Karitasa ali pa Rdečega križa?

Ne, to pa ne dobimo, pa bi dobro bilo, če bi kaj dobili. Ne vem če kaj dobimo.

Kako ste zadovoljni z vašim življenjem?

Moram biti. Stara sem že, včasih mi ni dobro. Najbolj me muči črevesje. Sin mi da tableto. Imam ene za pritisk, mi jo dajo po zajtrku. Ali pa če me kaj boli, mi tudi da.

Na tej točki sem nadaljevala pogovor s sinom. Prosila sem ga za nekaj pojasnil.

Vaša mama je rekla, da zelo lepo skrbite za njo.

Kaj boš drugega, moramo.

Gospa je rekla, da dobi nekje 300€ pokojnine. Ni vedela natančno.

Ima 350, ampak to ima neko dodatno, to po očetu dobiva. Žena dobi 150€, ker je njena skrbnica.

Kdo pa plačuje oskrbovalke?

Mi plačamo oskrbovalke, 60€ na mesec. Pa njej je treba veliko stvari kupiti, pleničke in robčke in marsikaj. Najrajši pa ima sadje in to tudi moramo kupiti.

Kako pa je s položnicami? Imate to kako razdeljeno?

To imamo mi vse skupaj. Jaz sem pooblaščen za njeno penzijo. Vsak mesec grem na pošto in dvignem denar.

Ga daste gospe?

Kaj bom njej dajal, če pridejo položnice in je treba plačati.

Je za vas tudi stresno, da skrbite za mamo, ki je v postelji?

Kaj moremo. Nikamor ne morem iti. Sem tudi že v penziji, rad bi šel kaj okoli, pa ne gre. Edino ko je žena doma.

Vam gre skozi mesec?

Ja, nekako gre, za silo.

S Karitasa ali pa Rdečega križa dobite kdaj kaj?

Lani so enkrat nekaj prinesli. Moko in sladkor pa še nekaj. Drugače pa ne.

Imate vrt?

Ne, njivo imamo. Nekaj bomo že sadili. Kakšen krompir.

Za kaj pa gre največ denarja?

Elektrika, telefon, to za mamo pa hrano je treba.

Gospa se zelo dobro drži za svoja leta.

Ja, spomin ima boljši kot jaz, pa bolj zdrava je od mene, edino to je, da ne more iz postelje.

Intervju 9

Datum: 20.4.2015

Trajanje: 14.00-15.30

Osnovni podatki:

Spol	Ženski
Starost	75
Kraj bivanja, tip naselja	Pertoča, obcestno naselje
Način bivanja (sam/a, z družino...)	Z družino
Lastništvo stanovanja	Da
Dohodek	135€
Vrsta pokojnine	Kmečka
Zaposlitev pred upokojitvijo, izobrazba	ne
Zakonski stan, število otrok	Vdova, 1 sin (odrasel)

Zaznavate kakšno razliko med življenjem zdaj in pred upokojitvijo?

Po pravici ti povem. Prej tudi ni bilo dobro. Mož je imel polbrata in tistega smo morali mi izplačati. Vse je on podedoval in sestra tudi. Siromaštvo je bilo. Težko smo živeli. Je pa bilo lažje, ker sva bila dva.

Prej ste imeli kmetijo?

Ja, zdaj pa nimamo več nič.

Kako dolgo pa ste v penziji?

Pet let. Odkar je mož umrl.

Stroške si z družino delite?

Ja, si delimo.

Ste zadovoljni s hišo? Bi kaj spremenili?

Starejše generacije sem in sem zadovoljna. Mi smo dosti vsega skozi dali in sem zadovoljna s tem. Skromnosti sem navajena.

Lahko preživite s tem mesečnim dohodkom? Se morate kakšni stvari odpovedati?

Ja, to pa. Zdaj če jaz 3 položnice plačam, potem ne morem več skoraj nič kupiti. Če ne bi bilo mladih, ne bi mogla.

Si morate narediti načrt, kako porabiti ta denar?

Ja, to tudi. Zdaj sem prodala eno njivo, da če je pomanjkanje, da mam od kje vzeti. Jaz ne vem kaj si ti politiki predstavljajo, naša država. Vodstvo je tudi tako... Se mi zdi, da so prej boljše vodili. To je groza.

Lahko kaj prihranite?

Ah, s to pokojnino nič, popolnoma nič.

Kaj pa kakšen drug vir finančne pomoči? Na primer varstveni dodatek, denarna socialna pomoč?

Nič, ker sem se bala, da bomo morali kaj vračati. Nisem se odločila za to.

Kako poteka vaš dan?

Vrt imam, kaj posadim in pometem zunaj. Nekaj kokoši imam. Noter kaj počistim in naredim. Perilo operem. Takšna lahka opravila. Potem pa knjigo vzamem v roke in berem. To rada delam. To me drži, da ne postanem dementna.

Za kaj pa gre največ denarja?

Za položnice. Električno, smeti in televizijo, te tri jaz plačam. Za drugo mi pa več ne ostane.

Kljub temu, da ste v pokoju, še delate kaj?

Ja, doma, vse kar lahko. Ne mirujem, hočem se čim več gibati. Ko me ima utrujenost si vzamem knjigo in berem.

Kuhate sami?

Ja, kuham sama.

Pridelate kaj hrane doma?

Na vrtu, ja.

Kdo pa nakupuje hrano?

Mladi.

Si lahko privoščite kdaj kakšen priboljšek?

Jaz z mojo penzijo ne. Odpovedati se moram dostim stvarim.

Zdravi ste?

Zdrava sem, hvala bogu. Lani se mi je enkrat samo stemnilo pred očmi. Jaz se nisem posvečala temu. Vnukinja je pa pritiskala na mene in sva šli k zdravniku. Pregledali so me in niso nič opazili, da bi bilo kaj narobe. Dali so mi napotnico za bolnišnico. Ko mi pridemo tja, mi je zdravnik tudi rekel, da je vse normalno. Sem rekla, potem pa grem domov. Mi je rekel, da imam zdaj priložnost za preiskave, ker vprašanje, kdaj bom potem spet na vrsti. In res, potem sem ostala pet dni tam. Na vse možne preiskave so me dali in nič. Ko sem šla domov, mi je

rekel zdravnik: » Gospa, vaši izvidi, pri vaših letih, so zelo redki primeri, v najlepši obliki. Veste kaj, vi se vse bojite, vse naprej in vse nazaj – depresija.« Sem rekla, da živim z mladimi, ampak da imam 135€ pokojnine in je rekel vidite, to je že en stres. Napisal mi je antidepresive. Zdaj tu in tam vzamem, ko me lovi.

Ostalih tablet ne jemljete?

Ne. Tu in tam kakšen antidepresiv, ko vidim, da me premaga fejest. Ko so kakšne obremenitve. To me predela.

Rekli ste, da vas knjige veselijo, še kaj drugega mogoče?

Ja, delo na vrtu.

Greste kdaj na kakšne počitnice, v toplice?

Ne, nikamor. To moraš vedno imeti kakšen denar s sabo. Ne morem jaz to. Od mladih pa tudi ne morem zahtevati. Oni delajo svojo hišo in komaj čakam, da pridejo na svoje, da bodo imeli svoj mir. Ni šans, da bi si lahko kaj privoščila.

Ste vključeni v kakšno društvo? Na primer društvo upokojencev?

Ja, to sem. Včasih grem z njimi na kakšne izlete. Tu in tam. Če se dobro počutim grem, če pa ne pa ne grem.

Na kakšne druge dogodke v občini greste? Kakšne proslave?

Pa veš da ne. Zdaj pa sploh ne, ko je pravnikinja. Rajši se z njo ukvarjam. Edino to med upokojence to grem.

Kako se razumete s sosedi? Se kaj družite?

Ja, ampak ni več take družabnosti, kot je bila včasih. Enkrat smo pri enem sedeli, drugič pri drugem. Zdaj je pa vsak bolj za sebe. Toliko, če kaj rabijo oni mene ali pa jaz njih, družabnosti med sosedi pa več ni, kot je včasih bilo.

Z družino ste dobro povezani?

Ja, to pa. Vsaka njim čast. Vnukinjo imam rada, sam bog je to tako naredil, da je ostala tu. Čeprav je bilo grozno prej, ko so se razšli vsak na svojo stran, zdaj je pa enkratno.

Drugače se tudi slišite s sorodniki?

Tudi ja, večkrat po telefonu ja. Še danes je sestra rekla, sam bog, da so telefoni. To na starejše ljudi dobro vpliva, da se lahko malo pogovoriš. Drugače je, kot pa če z nikomer nič. Računalnika nismo večji. Mi smo ta generacija, da nismo. Pa branje. S knjižnice mi nosi knjige. Koliko mi je že različnih knjig znosila, psihologijo, razne priročnike, nevrologijo, domači zdravnik, zelišča. To me vleče. Pa če vidim kakšno revijo. Prejšnjič smo bili na pošti in vidim novo Zdravje. Sem jo kupila. Veliko nasvetov je noter za zdravje, da potem že malo sam veš, kako kaj.

Kaj pa televizija?

Gledam, ampak ne preveč. Ne zanimajo me te nadaljevanke. Poročila tudi ne. Rajši vzamem kaj v roke in preberem. Zvečer pa sploh ne. Samo se pripravajo in kregajo. Pa potem pojdi s tistim spat.

Ste se kdaj obrnili na Center za socialno delo?

Ne, nikoli nisem iskala pomoči na centru.

Oni sicer tudi imajo določene vrste pomoči, kot je pomoč na domu.

Ne, jaz še imam zdaj mlade, ki skrbijo za mene in me peljejo. Kaj lahko star človek sam. Nisi šofer, nisi nič.

Kaj pa Karitas ali pa Rdeči križ?

Jaz s hvaležnostjo vzamem paket, enim je pa pod častjo. Iskren bodi in sprejmi tako, kot pač je.

Vas kaj obremenjuje, povzroča stisko?

Najbolj to, da sem prestrašena, ko se vnukinja s hčerko odpelje. Druge stiske nimam. Če nje ni, to se zavleče, čas odide. Ko sem doma, si pa mislim, vsak avto gre, samo njej ne. Drugo me nič tako ne obremenjuje, kot to. Jutri spet gre na predavanje in bo spet taka dolga ura, da ne bo za zdržati. To se najbolj bojim. Bolj grem v leta, hujše je. Bojiš se za mlade. Toliko je teh nesreč in tega. Pa televizija je in si vse na tekočem in se vse bojiš. Neka boječa sem. Bolj sem starejša, bolj se bojim vsega.

Kako bi vi na lestvici od ena do pet ocenili vaše zadovoljstvo? Ena pomeni zelo slabo, pet zelo dobro.

Nekje na sredini. Naj bo 4. Jaz sem skromnosti navajena. Mlade imam zelo pridne, tako da nimam kaj povedati. Stari radi spomine obujamo in obnavljamo. Mladi radi popravljajo in prekinjajo, ne dojemajo enako kot stari. To vidim pri moji sestri.